

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTEN

FORUM FOR SLÆGTSHISTORIE

Gemmesider V - fra numrene 30-33, (2004-2006)

Indhold

Anders Fogh Rasmussens aner – og mine II	s. 10	Levevilkår for ansatte på et gods anno 1865	s. 56
Bedstefars julerejse	s. 25	Med anvendelse af "al muelig Fliid og Nøiagtighed"	s. 39
Burholt	s. 45	Mere om Røgelhede	s. 46
Den gamle Gravsteen	s. 67	Min oldemor	s. 73
Djurslands anelister	s. 70	Om Viborg Tugthus	s. 53
Djurslands slægtsforskning	s. 71	Pfalziske Udvandrere i Altona ...	s. 18
Egebjerggaard og Holger Rosenkrantz	s. 4	Pudsighed	s. 44
Else Bertelsdatter	s. 59	Rettelser i Herredsfogedslægten	s. 72
En slægt Johansen fra Nimtofte	s. 34	Rosenkrantzlegenden i ny fortolkning	s. 27
En stum matros	s. 76	Skarpretter Høcher	s. 26
Enken Maren Jensdatters klageskrivelse	s. 51	Skarpretter Seyler	s. 52
Et kongeligt bryllup og en mors anetavle	s. 13	Slægten Mørk i Kalum	s. 49
Hermansen-brødrene fra Gredsted	s. 62	Slægtens publikationsliste	s. 81
I slægt med Ambrosius Stub	s. 54	Telefonen ringede	s. 38
Kreativ databasesøgning	s. 36	Trabjergslægten – en status	s. 77
		Tønnies	s. 41
		Østjyske aner	s. 29

Gemmesider V er genoptryk af de "bevaringsværdige" artikler fra Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreningers blad SLÆGTENS numre 30-33, udgivet 2004-06. Med hæftet gratuler vi vores kasserer siden 1. juli 1995, Ole Bech Knudsen, med 60 årsdagen 5. oktober 2008. - I alle disse 13 år har han meget omhyggeligt ført regnskabet for SLÆGTEN, omfattende både selve medlemsbladet og det hertil knyttede forlag, der med disse Gemmesider V nu formidler 25 forskellige titler (foruden et par nu udsolgte udgivelser). - For denne ganske uegennyttige indsats udtrykkes der hermed den største og hjerteligste tak! Men ikke nok med det, Ole har i årenes løb beriget bladet og dets læsere med mange gode artikler, der lige siden den første, *Trabjerg-slægten - nogle kildekritiske betragtninger*, publiceret i bladets nr. 3 i 1993 og genoptrykt i Gemmesider (I), 1999, alle er præget af Oles kæphest, kildekritikken,

som han tilegnede sig ved påbegyndte historiske studier ved Århus Universitet omkring 1970. - Den nævnte debut-artikel afsluttes med et par opfordringer til os slægtsforskere: "Ovenstående er blot et par eksempler på manglende kildekritik, ja, er måske mere et udtryk for ønsketænkning end sund fornuft. Derfor denne kraftige opfordring til alle slægtsforskere: Sørg for, at jeres kildedokumentation er i orden og husk at fremlægge jeres argumenter omkring usikre slægtsforbindelser." Ja, så klart og enkelt kan det siges! Dette hæftes første artikel er netop Ole Bech Knudsens om Egebjerggård og Holger Ottesen Rosenkrantz - samt hans uægte afkom med Kirsten Nielsdatter. Og naturligvis er artiklen præget af Oles sans for kildekritik og sund fornuft!

Blandt forfatterne til dette hæftes artikler er der flere "gengangere", nemlig foruden Ole Bech Knudsen afdøde Birgit Øskov og Anton Blaabjerg, - hvorfor disse for nemheds skyld er forkortet OBK, BØ og AB.

Egebjerggård og Holger Rosenkrantz

af Ole Bech Knudsen, Jyllands Alle 2, 3.tv., 8000 Århus C, ☎8611 5547,

E: obk.aarhus@stofanet.dk, fra S-30

Egebjerggård ligger i Hansted Sogn, Voer Herred i det gamle Skanderborg Amt. Det var en meget stor bondegård, som i matriklen 1688 var ansat for 17 tdr. 5 skp. 2 fjk. 1 alb. hartkorn, hvilket var 3-4 gange så meget som den gennemsnitlige gårdstørrelse i sognet.

Låsebrev på Egebjerggård

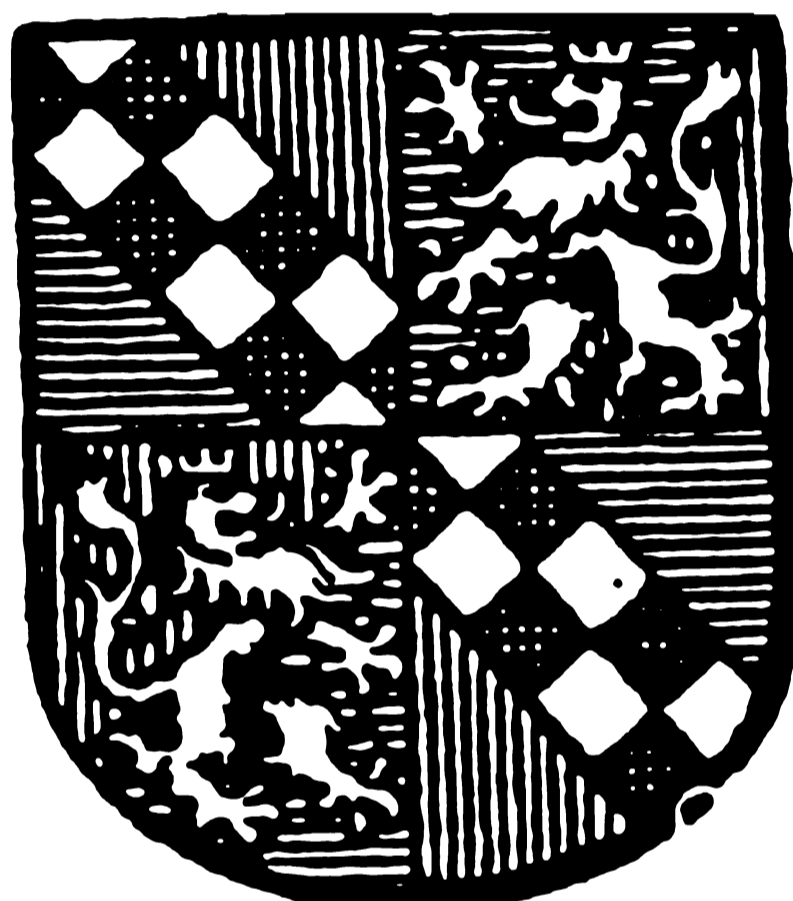
Gården omtales første gang i de skriftlige kilder 30. august 1572, da Holger Ottesen Rosenkrantz (1517-75) til Boller, rigsråd, statholder i Nørrejylland, samt lensmand på Skanderborg Slot,¹⁾ påbegyndte sin forfølgning til lås på Kongens Retterting af efterskrevne gårde og gods:

”Først en hans hovedgård, liggendes i forne Voer Herred i Hansted Sogn, kaldes Egebjerggård, som Peder Michelsen nu udi bor, og i det øde byggested i Lundum, og i den otting jord over alt Lundum Mark. Item (=ligeledes) den gård i Egebjerg, Niels Pedersen ibor. Item en gård ibidem (=samstedes), Søren Knudsen nu ibor. Item en gård ibidem, Knud Andersen ibor. Item en mølle, liggendes imellem Egebjerg og Hansted Mark, kaldes Egebjerg Mølle, som Povel Møller nu ibor.”

At forfølge gårde og gods til lås, også kaldet at opnå låsebrev, var datidens form for tinglæsning af adkomst til fast ejendom. Ejeren mødte op på Kongens Retterting, som var forløberen for den senere Højesteret, og præsenterede sine adkomstbreve, som først var behørigt læst ved herredsting og landsting. Der blev herefter udstedt et kongeligt stadfæstelsesbrev, som lå til høring efter 5, 10 og 15 dages frister, så udstedtes en almindelig stævning på et år og seks uger, og endelig til sidst en seks ugers overhørelses frist. Meldte der sig personer med indsigelser, måtte der føres sag for rettertinget.

I modsat fald uden indsigelser blev der udstedt låsebrev, dvs. der blev ”lagt evigt tielse på ejendommene”, ingen kunne med rette anfægte adkomsten.

Holger Ottesen Rosenkrantz mødte ingen protester og opnåede låsebrev, dateret Tryggevælde 6. november 1574, en meget langsom proces, som altså i dette tilfælde varede over 2 år.²⁾

Gavebrevet 1565

I sit første ægteskab var Holger Ottesen Rosenkrantz gift med Mette Krognos (+1558), hvorefter han sad som enkemand i 10 år, indtil sit andet ægteskab 1568 med Karen Gyldenstjerne (1544-1613).

I perioden som enkemand havde han hos sig en kvinde ved navn Kirsten Nielsdatter, med hvem han efter alt at dømme avlede 3 børn: Christoffer Holgersen, Gabriel Holgersen og Diana Holgersdatter.

Den 12. oktober 1565 stadfæstede Kong Frederik den Anden et gavebrev, som Holger Ottesen Rosenkrantz havde udstedt til Kirsten Nielsdatter, hvori han skænkede hende forskelligt gods. Bl.a. tilsyneladende Egebjerggård med frihed for at svare afgifter og tiende.

Der blev i løbet af 1600-tallet ført mange

retssager om Egebjerggårds påståede "frihedsbrev", men i næsten alle sagerne er der kun gengivet referater af gavebrevet. Dog er vi heldige at finde den fulde ordlyd i Voer-Nim Herreders justitsprotokol, da der 15. oktober 1700 blev afsagt dom om Egebjerggårds tiendefrihed.

Søren Christoffersen i Egebjerggård, som var oldebarn i ren mandlig linje af Gabriel Holgersen, mødte frem under sagen og fremlagde "først et salig og højlovlig ihukommelse Kong Friderich den Andens underskrevne og forseglede pergamentsbrev, så lydende":

"Vi Friderich den Anden med Guds nåde Danmarks, Norges, venders og goters konning, hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, greve udi Oldenburg og Delmenhorst, gør alle vitterligt, at efterdi Os elskelige Holger Rosenkrantz til Boller, Vor mand, råd og embedsmand på Vort slot Skanderborg, haver berettet for Os, hvorledes at han agter at give en kvinde Kirsten Nielsdatter, som en tid lang haver været hos hannem, og hendes børn nogen gårde, gods og pendinge, da haver Vi af Vor synderlig gunst og nåde bevilget, undt og tilladt, og nu med dette Vort åbne brev bevilger, under og tillader, at hvis gårde, gods og pendinge og pendings værd forne Holger Rosenkrantz forne Kirsten Nielsdatter og hendes børn allerede givet haver, eller herefter givendes vorder, det må og skulle de og deres rette livs ægte arvinger have, nyde, bruge og beholde, efter de breves lydelse forne Holger Rosenkrantz dennem der på givendes vorder, for frit gods, uden al afgift, tov eller tyng, så frit som adelen haver deres arvegods allerfriest her udi Danmark.

Givet på Vort slot København den 12. dag oktobris år MDLXV under Vort signet. Friderich (L.S.) "

Det navngives altså ikke, hvilke gårde og gods Holger Rosenkrantz agtede at give Kirsten Nielsdatter, eller allerede havde givet hende.³⁾

Tiendefriheden sættes på prøve

Søren Christoffersen fremlagde under sagen år 1700 endvidere en dom fra Voer Herredsting af 26. juni 1605, hvori Egebjerggårds besidder Gabriel Holgersen med henvisning til det kongelige gavebrev blev frikendt for at yde tiende af gården til Kjeld Brockenhuus (1550-1616) til Lerbæk, som af kongen havde fæstet kronens part af korntienden i Hansted Sogn.⁴⁾ Det er kun domsslutningen, som indføres i justitsprotokollen år 1700, så vi kan ikke i detaljer følge sagens behandling i 1605.

I 1633 fik Kjeld Brockenhuus' søn, Johan Brockenhuus (1588-1648) til Lerbæk, kongelig bevilling på at overtage fæstet af kronens og kirkens part af korntienden i Hansted Sogn, når hans mor Edel Ulfeld døde, hvilket skete samme år.⁵⁾

Johan Brockenhuus ville ligesom sin fader have tiende af Egebjerggård, dog var han åbenbart ret langmodig og først 1642 anlagdes sag ved Voer Herredsting, men her blev Gabriel Holgersen endnu en gang frifunden ved dom af 21. december. Dommen kendes kun i referat fra Viborg Landstings behandling af appelsagen den 15. marts 1643, hvor det nævnes, at Johan Brockenhuus ikke havde modtaget tiende af Egebjerggård i ni år, altså siden han overtog tiendefæstet i 1633.⁶⁾

Herredsfogden havde begrundet sin dom 1642 med, at han var blevet forelagt en ældre herredstingsdom "for nogle og tredive år siden udgangen", hvori Gabriel Holgersen var blevet frikendt for at betale tiende med henvisning til det kongelige gavebrev 1565. Denne gamle dom er vel efter al sandsynlighed identisk med dommen fra 1605.

Under landstingssagen 1643 var Johan Brockenhuus ikke tilfreds med herredsfogdens ovennævnte begrundelse, og han var specielt utilfreds med, "at ikke for herredsfogden skal have været fremlagt nogen forne afgangne Holger Rosenkrantzes udgivne breve, hvor udi fandtes navngivet, hannem at have givet dennem alle de gårde

og ejendom, som forne Gabriel Holgersen og hans søn Erich Gabrielsen nu besidder og dennem tilholder".

Med andre ord: I gavebrevet var kun nævnt, at Holger Rosenkrantz agtede at give gårde og gods til Kirsten Nielsdatter, men ikke hvilke. Og Gabriel Holgersen havde heller ikke forelagt retten eventuelle senere breve fra Holger Rosenkrantz, hvori gårde og gods navngaves.

Og ikke nok med det. Johan Brockenhuus berettede, at Gabriel Holgersen havde erhvervet yderligere en herredstingsdom af 11. februar 1624, hvori det kongelige gavebrevs indhold "anderledes at skal formelde" end i dommen fra 1605. "Alligevel at nu påberåbes det samme at være, af hvilken årsag forne Johan Brockenhuus tvivler, om her udi ikke nogen urigtighed skal være beganget".

Vi kender ikke yderligere til den nævnte herredstingsdom fra 1624, men spørgsmålet må unægtelig melde sig: Eksisterede der to forskellige versioner af gavebrevet fra 1565? Landstinget gik ikke nærmere ind på dette punkt, men stadfæstede ved sin dom af 15. marts 1643 Gabriel Holgersens tiendefrihed for sit jordegods.

Denne dom blev atter læst på landstinget og stadfæstet den 30. januar 1656. Det nævnes, at den gamle dom fra 1643 "af vangemme på papiret var noget brækket og fordærvet", hvilket muligvis kan være årsagen til, at den igen blev fremlagt på landstinget, så man kunne sikre dokumentets ordlyd, inden papiret gik helt til.⁷⁾

Gavebrevets fulde ordlyd

Under den tidligere nævnte retssag 15. oktober 1700 fra Voer-Nim Herredsting fremlagde ejeren af Egebjerggård, Søren Christoffersen, en dom af 24. september 1656 fra Viborg Landsting. Dommen drejede sig om den ovenfor omtalte herredstingsdom fra Voer Herred af 21. december 1642, samt om et tingsvidne fra samme herred af 7. december 1655, hvor det var

blevet bevidnet, at "Søren og Christoffer Erichsønner, som Egebjerggård nu bruger, og deres broder Laurids Erichsen er ret ægte arvinger til Egebjerggård, som salig Kirsten Nielsdatter og hendes søn Gabriel Holgersen tilforn iboede".⁸⁾

Landstingsdommen 24. september 1656 kendes kun i uddrag, men der må under sagen have været fremlagt en ældre dom fra herredstinget eller landstinget, (måske den tidligere nævnte dom fra 1605), hvor Holger Rosenkrantzes søn, Otte Christoffer Rosenkrantz (1569-1621) til Boller og Stjernholm, var mødt frem. Da han døde 1621, må dommen altså være udstedt senest dette år. Den lyder bl.a.:

"Så mødte ærlig og velbåren mand Otte Christoffer Rosenkrantz til Boller, så og Gabriel Holgersen selv, og gav tilkende, at hvis gods, som hans salig fader havde bebrevet Kirsten Nielsdatter og hendes børn Gabriel Holgersen og Christoffer Holgersen, skulle de udi alle måder have så fri", osv.

Derefter fremlagde Gabriel Holgersen i samme sag det kongelige gavebrev af 1565, "lydende ord efter anden, som følger":

"Vi Friderich den Anden med Guds nåde Danmarks, Norges, venders og goters koning, hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, greve udi Oldenburg og Delmenhorst, gør alle vitterligt, at Os elskelige Holger Rosenkrantz til Boller, Vor mand, råd og embedsmand på Vort slot Skanderborg, haver berettet for Os, at han havde ladet købe en bondegård udi Vort land Nørrejylland udi Voer Herred i Hansted Sogn i Egebjerg Skov beliggende, med et gårds eje på Lundum Mark udi samme herred, og forne gård og gårds eje haver han med al sin rente og rette tilliggelse, intet undertaget, givet en kvinde, som en tid lang haver været hos hannem, ved navn Kirsten Nielsdatter, og hun det nu selv udi værge haver.

Sammeledes haver Vi af Vor synderlig gunst og nåde undt og givet, og nu med dette Vort åbne brev under og giver forne Kirsten Nielsdatter en gård og Cranne øde

møllested, liggendes imellem Egebjerg og Hansted Mark, hvilke forne gård, gårds eje og møllested med al deres ejendom, rente og rette tilliggelse, ager, eng, skov, mark, fiskevand, fægang, vådt og tørt, dam og damsted udi sin højeste flodemål, aldeles intet undertaget, hvad det helst er eller nævnes kan, som der nu tilligger, og af arilds tid tilligget haver, forne Kirsten Nielsdatter udi hendes livstid, og hendes børn, om de hendes død overlevendes vorder, skulle have, nyde, bruge og beholde efter de brevets [brevenes?] lydelse forne Holger Rosenkrantz dennem der på given-des vorder, hvilke breve Vi af Vor synderlig gunst og nåde fuldbyrder, samtykke og stadfæste ved deres fulde magt at blive, ved alle deres ord og punkter og artikler, som de udi alle måder indeholder og udviser.

Sammeledes have Vi af samme gunst og nåde undt og tilladt, og nu med dette Vort åbne brev unde og tillade forne Kirsten Nielsdatter og bemeldte hendes børns, og forne børns ægte livsarvinger, må og skal have, nyde, bruge og beholde forne gård, gårds eje og møllested kvit og fri uden al landgilde, tov og tyngge udi alle måder, så frit som adelen haver allerfriest deres jordegods her udi riget. Og der som så sker, at forne Kirsten Nielsdatter forne hendes børns død overlevendes vorder, skal hun forskrevne gods hendes livstid, efter som forskrevet står, nyde og beholde, og efter hendes død og afgang skal det komme igen til Holger Rosenkrantz eller hans arvinger. Sammeledes at der som det sig så begiver, at forne Kirsten Nielsdatters børn dør og afgår uden ægte livsarvinger, da skal forne gård, gårds eje og møllested med al sin rente og tilliggelse, intet undertagen, udi lige måder være faldet til Holger Rosenkrantz eller hans arvinger. Og de det at skulle må have, nyde og beholde med sådan friheder efter som forskrevet står.

Til vidnesbyrd haver Vi ladet hænge Vores signet her nedenfor dette Vort åbne brev. Givet på Vort slot København, den 12. dag oktobris år 1565. Friderich." ²⁾

Holger Rosenkrantzes faderskab

Dette brev ville Otte Christoffer Rosenkrantz gerne have underkendt: "Efter slig lejlighed og forberørte årsag satte velbemeldte velbårne Otte Christoffer Rosenkrantz i al rette, og hvis gods, som hans salig fader, ærlig og velbårne Holger Rosenkrantz haver bebrevet forne Kirsten Nielsdatter og hendes arvinger efter brevets indhold i sig selver, ikke burde at efterfølge dennem så kvit og fri, som nogen af adelen her udi riget haver deres jordegods allerfriest, efter Kongelig Majestæts brevets indhold". Det er ikke helt klart, hvorfor Otte Christoffer Rosenkrantz ville have gavebrevet underkendt, men tilsyneladende ikke fordi han bestred dets ægthed. Brevets indhold blev dog stadfæstet af retten.

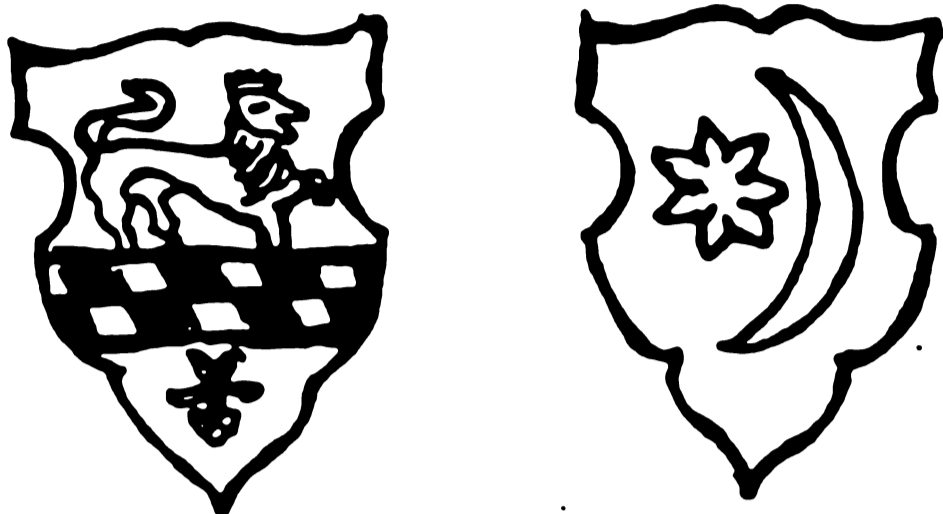
Det fremgår klart af ovenstående, at det er Otte Christoffer Rosenkrantz (1569-1621)'s fader Holger Ottesen Rosenkrantz (1517-75), der har skænket gårde og gods til Kirsten Nielsdatter og hendes børn.

I en artikel i Slægten nr. 29 "*Rosenkrantzlegenden i ny fortolkning*" af Bjarne Nørgaard Pedersen, mener han, at gavebrevet må være udstedt af en endnu ældre Holger Rosenkrantz, idet denne "i alle afskrifter og omtale af kongens brev af 1565 benævnes som salig eller afgangen". Bjarne Nørgaard Pedersen bygger på landstingsdommen af 15. marts 1643 og dens genlæsning 30. januar 1656, men heri er der kun indført referater af gavebrevet og de tidligere domme. Det er altså ikke den fulde ordlyd, der gengives i dommen 15. marts 1643, og landstingsskriveren har i 1643 selv indsat ordet salig om Holger Rosenkrantz, som han jo godt vidste, var død for længst.

Gavebrevet 1565 med adelig frihed for afgifter og tiende på gård og gods til Kirsten Nielsdatter og hendes børn, som alle bærer patronymet Holgersen eller Holgersdatter, må vel være det tætteste man i datiden kunne komme på en offent-

lig vedkendelse af faderskabet fra Holger Ottesen Rosenkrantz's side.

Og Kirsten Nielsdatters søn Christoffer Holgersen, birkefoged i Nim Birk, brugte som våbenskjold en variation af Rosenkrantzvåbenet, som det kan ses på prædikestolen i Nim Kirke.⁹⁾

Nogle kildekritiske overvejelser

På dette sted bliver vi nødt til at stoppe op for at stille nogle kildekritiske spørgsmål. Der foreligger nu to versioner af gavebrevet 1565, en kort, hvori det bortskænkede gods ikke navngives, og en lang, hvori vi får besked om, hvilke gårde og gods, Holger Rosenkrantz på daværende tidspunkt havde givet Kirsten Nielsdatter. Begge versioner er dateret 12. oktober 1565. Det mærkelige er, at Søren Christoffersen i Egebjerggård selv fremlagde de to versioner for Voer Herredsting den 15. oktober 1700, da han var indstævnet vedr. sin gårds påståede tiendefrihed.

"Først fremlagde et salig og højlovlig ihukommelse Kong Friderich den Andens underskreven og forseglet pergamentsbrev, så lydende", hvorefter følger en afskrift af den korte version.

Senere i sagen fremlagde han en dom fra Viborg Landsting af 24. september 1656, der indeholdt uddrag af en ældre dom afsagt senest 1621 (sikkert dommen fra 1605). I denne ældre sag mødte både Otte Christoffer Rosenkrantz og Gabriel Holgersen op, og sidstnævnte "udi rette fremlagde samme Kongelig Majestæts brev, lydende ord efter anden, som følger", hvorefter følger en afskrift af den lange version.

Ingen af de to versioner findes indført i Danske Kancellis brevbøger, men det er før set, at skriverne glemte at indføre breve i kopibøgerne.

Johan Brockenhuus, som havde Hansted Sogns korntiende i fæste, havde i herredstingsdommen 1642 gjort bemærkninger om forskellen i gavebrevets ordlyd, uden at det dog medførte videre reaktion. Og da hverken herredsfogden eller landsdommerne, som i flere sager havde fået forelagt gavebrevet, stillede spørgsmålstejn ved dets rigtighed, ej heller Holger Rosenkrantz's søn Otte Christoffer Rosenkrantz, må vi vel nøjes med at konstatere denne uoverensstemmelse. Den korte version strider jo heller ikke imod den lange, som blot har flere detaljer om det bortskænkede gods.

Det bortskænkede gods

Ifølge den lange version af gavebrevet havde Holger Rosenkrantz "ladet købe en bondegård, i Egebjerg Skov beliggende, med et gårds eje på Lundum Mark", som han skænkede Kirsten Nielsdatter. Tilsyneladende havde kongen yderligere skænket hende "en gård og Cranne øde møllested, liggende mellem Egebjerg og Hansted Mark".

Disse ejendomme er vel en del af det gods Holger Rosenkrantz 1572-74 søgte låsebrev på. Altså Egebjerggård, et øde byggested i Lundum og en otting jord på Lundum Mark, en mølle liggende mellem Egebjerg og Hansted Mark, kaldes Egebjerg Mølle, samt yderligere 3 gårde i Egebjerg.

Det er ikke nemt at nå helt til klarhed, da gården i Egebjerg Skov næppe er identisk med Egebjerggård, som lå i Egebjerg By.¹⁰⁾ Derimod kan Cranne øde møllested godt være identisk med Egebjerg Mølle, som begge siges at ligge mellem Egebjerg og Hansted Mark.

Vi ved ikke præcis, hvor meget gods Kirsten Nielsdatter har fået, og vi kender ikke arvens fordeling til hendes børn. Men tilsyneladende har Gabriel Holgersen

overtaget Egebjerggård, og formodentlig måttet udkøbe sine to søskende Christoffer Holgersen og Diana Holgersdatter. Gabriel Holgersens søn Erik Gabrielsen var gift med Anne Sørensdatter. Hun var søster til Clemend Sørensen, ridefoged til Boller og Stjernholm, som sikkert har hjulpet sin svoger og dennes fader med at udkøbe de andre arvinger af Egebjerggård.

Den 20. december 1648 udstedtes et "bænkebrev" af Jens Knudsen i Hjordbjerg, Hans Pedersen i Dallerup og Jørgen Sørensen i Stovby, som kaldte sig formyndere for Erik Gabrielsens børn. Disse tre personer havde pantsat Egebjerggård til Clemend Sørensen for hans tilgodehavende på 645 rdl. in specie og 433 sld. mønt, som "han efter rigtige håndskrifter, pantebreve og bevis befindes at have forstrakt og udlagt til forne Egebjerggård for at købe og indløse, formedelst ej da middel var".¹¹⁾

Ved et bænkebrev forstod man et brev, som ikke tillagdes beviskraft, da det var udstedt af en anden person end den, det angik, og ikke var bekræftet til tinge. Erik Gabrielsens børn mente ikke, at de ovennævnte tre personer havde haft ret til at pantsætte noget på deres vegne. "Bænkebrevet" var udstedt under skiftet efter Erik Gabrielsen. Det nævnes, at hans hustru Anne Sørensdatter "samme gård udi nogle år udi brug haft haver", så han er vel død midt i 1640'erne. Anne Sørensdatter stod nu foran nyt ægteskab med Jens Knudsen i Hjordbjerg, og måtte derfor først skifte med børnene. Kort tid efter Erik Gabrielsens død er også Gabriel Holgersen død, idet hans sønnesønner Christoffer og Laurids Eriksen i et brev af 12. februar 1682 nævner, at "vor salig oldefader (dvs. bedstefader) Gabriel Holgersen levede nogen tid efter vor salig faders død".¹¹⁾ Gabriel Holgersen er dog sikkert også død inden "bænkebrevet"s udstedelse.

Ifølge "bænkebrevet" blev Clemend Sørensen overladt Egebjerggård til brugelig pant i 12 år, hvorefter gården atter skulle

falde tilbage til Erik Gabrielsens arvinger. Dette medførte adskillige stridigheder i tiden efter Clemend Sørensens død ca. 1677-78.

Egebjerggårds tiendefrihed bortfalder

Der var gjort mange forsøg på at opkræve tiende af Egebjerggård, og i efteråret 1700 prøvede Dorthe Hansdatter, salig Anders Tonboes til Hanstedgård, endnu en gang. Men Voer-Nim Herredstings dom af 15. oktober 1700 gik hende imod.²⁾ Efter længere tids overvejelse og overskridelse af ankefristen fik hun kongelig tilladelse til at indbringe sagen for landstinget, som dog 15. december 1706 stadfæstede herredstingsdommen.¹²⁾ Som den første af de mange sagsøgere indbragte Dorthe Hansdatter sagen for Højesteret, der ved dom af 9. juni 1707 ophævede Egebjerggårds tiendefrihed. Selve dommens ordlyd kendes ikke, men af dommernes vota kan sluttes, at de blandt andet begrundede deres kendelse på det gamle gavebrevs manglende navngivelse af det gods, Holger Rosenkrantz havde skænket Kirsten Nielsdatter.¹³⁾

Søren Christoffersen søgte kongen om stadfæstelse af gavebrevet, men den kongelige gunst og nåde rakte ikke så langt. Frederik den Fjerde godkendte ved resolution af 3. februar 1708 Højesterets dom efter Rentekammerets indstilling:

"Vi approberer allernådigst kammerets betænkning, og ser ej, at denne konfirmation kan blive konsenteret, efter som supplikanten ej kan bevise, at han ret dertil haver, og Højesteret ham og samme har afkendt. Københavns Slot, den 3. februar 1708. Friderich R." ¹⁴⁾

142 års friheder var slut, og Egebjerggård måtte atter indtage sin plads blandt de mange andre afgiftspligtige selvejergårde.

Litteratur

Sagen om Egebjerggård og Holger Rosenkrantz blev i sin tid opdaget af nu afdøde genealog H.P.Aagaard, Dansk Slægtsforskning, Fredericia, som kort redegjorde

for sammenhængen i Frede Terkelsens bog: *Slægter*, 1961, s. 122.

Forfatteren Sigurd Elkjær fulgte op med en artikel "*En illegitim adelsslægt på Horsenseggen*" i Århus Stifts Årbøger, 1965, s. 41-53.

Og endelig producerede Dansk Slægtsforskning, Fredericia, en større gennemgang bestående af to dele, nemlig et afsnit: "*Slægten fra Egebjerggaard*", og et andet "*Anetavle for Holger Rosenkrantz til Boller*". Begge afsnit blev aftrykt i alle firmaets kommercielle slægtsbøger, hvor der var slægtsforbindelse til Egebjerggaard.

Den nyeste gennemgang er Arne Jensen Knudby: "*Tre brødre Knudby's forfædrebog*", 1990. Denne bog findes vist kun på landsarkiverne i København og Viborg, samt på Det kongelige Bibliotek.

Anton Blaabjerg har givet en detaljeret oversigt i hæftet "*Nutiden og Valdemar Sejr*", Slægtens Forlag, 2000, s. 83-84.

Noter:

1. Danmarks Adels Aarbog, 1985-87, s. 699-700.
2. RA. Kongens Retterting. Rigens Forfølgningsbog 1570-75, fol. 83a-b.
3. LAV. Voer-Nim Herreder. Justitspro-

tokol 1695-1700. (B 65, 2). Fol. 373a-377a, 15. oktober 1700.

4. Kancelliets Brevbøger, 3. marts 1600.
5. Kancelliets Brevbøger, 26. august 1633. Danmarks Adels Aarbog, 1962, II, s. 13 og 18.
6. LAV. Viborg Landsting. Dombog B. 1643. (B 24, 552). Fol. 151b-154b.
7. LAV. Viborg Landsting. Dombog C. 1656. (B 24, 580). Fol. 90a-92a.
8. LAV. Viborg Landsting. Tingbog 1656. (B 24, 84). Fol. 247b-248a.
9. Danmarks Kirker. Udgivet af Nationalmuseet. Århus Amt, bd. 9, hæfte 53-54. 2002. Side 5192-93.
10. LAV. Voer-Nim Herreder. Justitsprotokol 1695-1700. (B 65, 2). Fol. 358b-359a, 30. juli 1700.
11. LAV. Horsens Byfoged. Justitsprotokol 1692-1707. (B 66, 4). Fol. 182a-184b. 2. juni 1700.
12. LAV. Viborg Landsting. Uddrag af jyske landstingsdomme 1703-07. (B 24, 583). 15. december 1706.
13. RA. Højesteret. Voteringsprotokol 1707, litra A. Pagina 242-245.
14. RA. Rentekammeret. Kammerkanceliet. Relations- og resolutionsprotokol 1708. (Rtk. 2211.57) Pagina 156-159.

Anders Fogh Rasmussen aner og mine, II

af Ivan Jensen, Hyldehaven 60, 8520 Lystrup. E: ij@oncable.dk , fra S-30

I forlængelse af Else Skovbo Jensens indlæg i SLÆGTEN december 2003 vil jeg nedenfor beskrive en anden gren af Anders Fogh Rasmussens aner fra Djursland, som falder sammen med en gren af mine aner.

Det drejer sig igen om forfædre til Anders Fogh Rasmussens mormor, Oda Henriette Jensine Busk Hansen.

Odas far er Otto Helmand Hansen og moderen er Sofie Rasmine Lovise Andersen. Else S. Jensen har beskrevet Ottos gren. Jeg vil i det følgende beskrive Sofies gren og sammenhængen til mine egne aner.

Sofie Rasmine Lovise Andersen er statsministerens ane nr. 15 og hun og hendes aner er beskrevet i heftet "I alle de riger og lande..." op til statsministerens ane nr. 62, Søren Jørgensen.

Søren Jørgensen er søn af Jørgen Hansen Smed, født juni 1780 i Glatved, Hoed Sogn og død i marts 1855 i Glatved og Bodil Sørensdaughter Præst, født 25. april 1806 i Aalsrode, død ????.

Jørgen Hansen Smed (som er statsministerens ane nr. 124) er søn af Hans Jørgensen Smed, født 1747 i Glatved, Hoed Sogn og død samme sted 6. maj 1797 og Anne

Rasmusdatter Friis, født i Hoed 1753 og død i Glatved 15. maj 1823.

Hans Jørgensen Smed, som er statsministerens ane nr. 248 og min ane nr. 82, er søn af Jørgen Jensen Smed, født 1706 og død nov. 1771 i Glatved, Hoed Sogn og Marie Rasmusdatter Hiort, født i Hoed 1715 og død samme sted 12. marts 1785.

Marie Rasmusdatter Hiort, som er statsministerens ane nr. 497 og min ane nr. 165 og 281 og 347, er datter af mølleren i Balle, Rasmus Sørensen Hiort, hvis efterslægt, jeg vil skitsere lidt af nedenfor.

1. generation

Rasmus Sørensen Hiort er født 1687 i Glatved, Hoed Sogn, død i marts 1751 i Balle Mølle, Rosmus Sogn.

Rasmus Hiort fæstede Balle Vandmølle under Rugaard Gods omkring 1718. Vandmøllen eksisterer ikke mere, men der er stadig spor af mølledammen og møllebækken i Balle.

Rasmus var gift 3 gange; først med Margrethe Hansdatter, født omk. 1695, død i Balle Mølle feb. 1731, derefter med Karen Jensdatter, født omk. 1706, død i Balle Mølle okt. 1739, og endelig med Maren Jensdatter Brun, født 1704 i Hyllested, død feb. 1772 i Balle Mølle.

Med disse 3 hustruer fik Rasmus Hiort mindst 20 børn, og han blev således stamfader til en talrig slægt, hvoraf i hvert fald en gren (som ikke er min og statsministerens) nåede samfundets højeste embeder, især gejstlige. Denne del af slægten er beskrevet i Dansk Biografisk Leksikon og forskellige andre steder (se i slutningen af artiklen). Adskillige forskere har i denne forbindelse haft svært ved at placere Balle Mølle rigtigt på landkortet, men det er altså Balle i Rosmus Sogn, Djurs Sønder Herred, Randers Amt.

2. generation

a. Børn med Margrethe Hansdatter

1. Anne Rasmusdatter Hiort, født

1713 i Hoed, død nov. 1781 i Hoed, gift med Jørgen Andersen Smed, født 1699 i Attrup, Rosmus Sogn, død 1768 i Hoed Sogn. 8 børn. Jørgen var smed i Hoed.

2. Ellen Rasmusdatter Hiort, født 1714 i Hoed, død 1794 i Attrup, Rosmus Sogn, gift med Peder Sørensen Broge, født 1702 i Balle, Rosmus Sogn, død feb. 1768 i Balle. 7 børn. Broge-slægten er også vidt udbredt i Djurs Sønder Herred. Det er ikke lykkedes mig at finde en forbindelse til storkøbmand Hans Broge i Århus, men da han stammer fra Grenå, er det sandsynligt, at der kan findes en sådan forbindelse).

3. Marie Rasmusdatter Hiort, født 1715 i Hoed, død 12. marts 1785 i Hoed, gift med Jørgen Jensen Smed, født omk. 1706, død nov. 1771 i Glatved, Hoed Sogn, 16 børn. Marie og Jørgen er statsministerens aner nr. 496 og 497 (og mine 164 og 165). Jørgen var smed og selvejer i Glatved og solgte kort før sin død smedien med lidt jord til sin søn Hans Jørgensen Smed (se nedenfor).

4. Hans?. December 1716 i Balle

5. Else Rasmusdatter Hiort, født i Balle Mølle nov. 1718, død 28. august 1805 i Hoed, gift med Jens Lauritsen Møller, født omk. 1694 i Fredericia, død omk. 1775, borger i Grenå, 4 børn.

6. Elisabeth Rasmusdatter Hiort (1720-1721)

7. Søren Rasmussen Hiort (1721-)

8. Anne Marie Rasmusdatter Hiort (1722-)

9. Elskan Rasmusdatter Hiort (1723-)

10. Peder Rasmussen Hiort, født 1725 i Balle Mølle, død 2. marts 1799 på Clausholm i Voldum Sogn, gift med Else Frederiksdatter Holm, født 1731 i Svanninge Præstegaard, død 24. december 1812 i Førslev, 9 børn. Peder var sandsynligvis den første søn, som nåede voksenalderen, og

han fik åbenbart al mulig støtte fra den gamle møller til at komme frem i verden. Han sluttede karrieren som herredsfoged i Lysgaard Herred, og hans børn nåede høje stillinger, se nedenfor.

11. Elisabeth Rasmusdatter Hiort (1726-)
12. Thomas Rasmusdatter Hiort, født 1727 i Balle Mølle, død jan. 1792 i Fladstrup, Lyngby sogn, gårdmand i Fladstrup.
13. Cathrine Hedvig Rasmusdatter Hiort (1729-??), gift med Philip Christensen fra Grenaa, skæbne ukendt.

b. Børn med Karen Jensdatter

1. Margrethe Rasmusdatter Hiort (1732-??)
2. Giertrud Rasmusdatter Hiort (1733-1738)
3. Jens Rasmussen Hiort (1735-??). Er muligvis flyttet til Norge, hvor hans sandsynlige søn fødes omk. 1764.
4. Kiersten Rasmusdatter Hiort (1737-1739).

c. børn med Maren Jensdatter Brun

1. Karen Rasmusdatter Hiort, født 1740 i Balle Mølle, død marts 1780 i Hoed, gift med Terkild Hansen Lund, født 1727 i Balle, 11 børn. Karens moder, Maren Brun fortsatte fæstet af møllen sammen med sin nye mand, Laurs Mortensen. Herefter overtog Karen og Terkild møllen og havde denne frem til 1776, hvorefter den blev overtaget af en Jens Hansen.
2. Rasmus Rasmussen Hiort, født 1742 i Balle Mølle, død 1807 i Aastrup, Grenaa, 5 børn.
3. Jens Rasmussen Hiort (1744-1751)

3. generation

a. Børn af Marie Rasmusdatter Hiort og Jørgen Jensen Smed

11. Hans Jørgensen Smed, født 1747 i Glatved, død 6. maj 1797 i Glatved, Hoed Sogn,

gift med Anne Rasmusdatter Friis, født 1753 i Hoed, død 15. maj 1823 i Glatved. Hans og Anne er statsministerens aner nr. 248 og 249 (og mine nr. 82 og 83). Hans forsatte som smed i Glatved efter faderen. De fik 6 børn, heriblandt altså statsministerens ane nr. 124, Jørgen Hansen Smed, og min ane nr. 41, Elisabeth Hansdatter.

b. Børn af Peder Rasmussen Hiort og Else Frederiksdatter Hiort.

1. Christian Hjort, født 29. juni 1756, Aggersvold, Hjembæk Sogn, død 21. april 1835 Harrestedgaard, Værløse Sogn. Gift med Maria Anna Eggers, født 22. september 1763 og død 16. oktober 1817. De fik 6 børn. Christian var birkeskriver og forvalter og senere cancelliraad og birkedommer.
2. Frederik Christian Hjort, født aug. 1757 og død dec. samme år, Aggersvold.
3. Margarethe Hjort, født 23. august 1758, Aggersvold og død 9. juli 1794 i København.
4. Frederik Christian Hjort, født 6. oktober 1760 på Gunderslevholm og død 3. april 1820 i Hyllested, Djurs Sønder Herred. Gift med præstedatteren fra Holme ved Århus, Karen Bagge. 5 børn. Frederik vendte hjem til sin fars fødeegn, idet han blev præst i Hyllested-Rosmus Sogn.
5. Elisabeth Diderica Hjort, født 30. august 1762 på Gunderslevholm og død 23. maj 1826 i Bergen. Gift med Nicolai Lambrecht, født 1758 i København og død 1833 i Bergen. 5 børn. Nicolai var stiftsrevisor, foged og kammerraad i Norge og fra dette par nedstammer en talrig slægt Lambrecht.
6. Charlotte Amalie Hjort, født 5. november 1763 på Gunderslevholm og død 11. marts 1828 i Kongens Lyngby. Gift med Jørgen Christian de Linde (1750-1814), proprietær på Clausholm,

mindst 1 barn.

7. Victor Christian Hjort, født 13. oktober 1765 på Gunderslevholm og død 26. juli 1818 i Ribe. Gift med Marie Pauline Schiørring (1775-1848). 9 børn. Victor var provst i Holmens Kirke og fra 1811 til sin død 1818 biskop i Ribe.
8. Siegfred Frederik Christian Hjort, født okt 1765 på Gunderslevholm og død samme sted dec. 1765.
9. Birgitte Hjort, født 12. november 1769 og død 9. december 1855 i Førslev.

4. generation

a. børn af Frederik Christian Hjort og Karen Bagge.

5. Lovise Theodora Petrine Hjort, født 21. december 1800 i Hyllested præstegård og død 25. april 1881. Gift med Peter Worm (1788-1865), som blev Frederiks efterfølger som sognepræst i Hyllested-Rosmus. 3 børn.

b. Børn af Victor Christian Hjort og Marie Pauline Schiørring.

Blandt deres 9 børn findes en doktor phil. og forfatter, en hustru til en præst, en adjunkt og præst, en birkedommer, herredsfoged og justitsråd, en lærer, en hustru til en konferensråd, endnu en lærer, en cand. theol. og endelig en etatsråd og folketingsmand.

5. generation

børn af Lovise Hjort og Peter Worm. 1. Pauline Frederikke Worm, født 29. november 1825 i Hyllested præstegård og død 13. december 1883 i København. Pauline var ugift og arbejdede som lærer, pigeskoleleder og forfatter. Hun kæmpede for kvindernes ligestilling og bl.a. imod Indre Mission. Hun er blevet kaldt Danmarks første rødstrømpe!

Således kan man se, at der i statsministerens slægt findes både møllere, smede, fæstebønder, en herredsfoged, kammerråd, præster, en biskop, og en rødstrømpe!

Mon ikke vi alle kan finde en lignende mangfoldighed i vores slægt, hvis vi betragter den lidt bredere end bare lige de direkte aner.

Litteratur:

Diverse kirkebøger og folketællinger samt private slægtsoversigter.

Dansk Biografisk Leksikon.

F. Hundrup: Stamtavle over Familien Hjort.

Sofus Elvius: Danske patriciske Slægter.

Gregers Hansen: Bispen og betleren.

I alle de riger og lande... Sænummer af SLÆGTEN.

SLÆGTEN. Nr. 29.

Et kongeligt bryllup og en mors anetavle

af Kristian Lauritsen, Herning, fra S-30

I maj 2004 fejrede Kongehuset kronpris Frederiks bryllup med Mary Elizabeth Donaldson fra Tasmanien i Australien. Hendes anetavle kendes ikke udover faderen, som vi har set flere gange på TV, og den nu afdøde mor. Da familien Donaldson har sine rødder i Skotland, er det jo svært at forske fra Danmark. Med hensyn til brudgommen stiller det sig noget anderledes. For nogle år siden, i 1975,

udgav franskmanden Joseph Valynseele en bog¹⁾ om prins Henriks slægt Laborde de Montpezat, hvori også er hans anetavle. For ca. 4 år siden udkom min bog²⁾ med en anetavle på 11 generationer af dronning Margrethe IIs forfædre. Bogen udkom i anledning af dronningens 60 års fødselsdag og indeholder teoretisk 2047 aner, hvoraf mange dog er gengangere (anesammenfald).

Udarbejdelse af en fyrstelig anetavle burde som udgangspunkt være en let sag, idet der gennem årene er skrevet et væld af litteratur om disse personer, både slægtsmæssige beskrivelser og biografiske beskrivelser af enkeltpersoner og/eller af nære familiemedlemmer. Det er formodentlig almen ukendt, at der blandt dronningens forholdsvis nære forfædre forekommer en række adelige personer af godsejer- eller embedsmandsstand, især fra det tidligere tyske Østpreussen, men også fra andre dele af Tyskland (bl.a. i stort omfang fra Sachsen). Flere af disse personer har aldrig tidligere optrådt i anetavler for hverken dronning Margrethe eller andre fyrstelige personer og har dermed aldrig været beskrevet i den righoldige litteratur af både ældre og nyere anetavler over fyrstelige personer. I min bog mangler 34 personer i anetavlen (incl. gengangere), og nogle af disse er fra de nævnte tyske adelsslægter, mens andre tilsyneladende kendte aner har måttet korrigeres, da det efterfølgende har vist sig at de oprindelige oplysninger ikke kunne holde for en nærmere prøvelse.

Efter bogens udgivelse har jeg arbejdet videre med specielt den del af anetavlen, der omfatter de nævnte tyske adelsslægter, og det har medført nogle rettelser og tilføjelser til den sidste generation i bogen. Det har også vist sig, at de næste par generationer indeholder rettelser til den gængse anetavlelitteratur.

Slægten Thümmel fra Sachsen

Ane nr. 746

Otto Christoph von Thümmel (1675-1728), sachsisk-neustadtsk amtkommandant og over-hofmester.

Gift ca. 1709 med :

Ane nr. 747

Charlotte Sophie von Schmertzing (1687-ca. 1712).

Hans forældre har i en gammel anetavle været angivet som godsejer til Schönfeld og Volk-marsdorf i Sachsen Hans Georg

von Thümmel og Anna Marie von Maltitz. Dette er imidlertid ikke rigtigt, hvilket fremgår af en stamtavle³⁾ over slægten von Thümmel. Det rigtige forældrepar er:

Ane nr. 1492

Christoph Adolph von Thümmel, født ca. 1640, død 1678. Nævnt 1668 som kejserlig østrigsk løjtnant i Spieckschen Regiment og ejede godserne Hemsendorf og Paunsdorf i Sachsen, hvoraf sidstnævnte 1673 solgtes til sønnen Moritz Adolph. Ovennævnte søn (ane nr. 746) er født på Paunsdorf, der aldrig har været ejet af den tidligere angivne far, men derimod af den nu angivne.

Gift 13. juni 1665 med:

Ane nr. 1493

Barbara von Schköhl fra godset Görnitz, født ????, død 8. maj 1700. Hendes forældre er indtil videre ukendte.

Forældrene til Christoph Adolph von Thümmel er:

Ane nr. 2984

Wolff Otto von Thümmel, født 2. marts 1598 i Sellershausen, død 1. maj 1664 på Hemsendorf. Han ejede godserne Hemsendorf og Paunsdorf og var sachsisk oberst til fods samt kommandant i Wittenberg.

Gift 1° 19. november 1632 med:

Ane nr. 2985

Eva Maria Goldbeck, født 29. april 1608, død 14. april 1656. De fik i alt 11 børn. Hendes forældre er indtil videre ukendte.

(Wolff Otto blev gift 2° 8. sept. 1657 med Anna von Metzsch).

Slægten Thümmel, der består af flere forskellige linier, kan med sikkerhed følges tilbage til borgmester i Leipzig Hans Thümmel, der døde 1463 og var grundlægger af Schönefeld-linien. Denne linie omfatter også Paunsdorf-linien.

Slægten von Schmertzing fra Sachsen:

Forældrene til ane nr. 747 *Charlotte Sophie von Schmertzing* er i ovennævnte gamle anetavle også angivet fejlagtig. Der findes en trykt

ligprædiken fra 1715 efter de i den omtalte anetavle angivne forældre, og her er Charlotte Sophie ikke angivet som barn. Dette forhold er drøftet nærmere i bogen om Margrethe IIs forslægt under ane nr. 747, og hvor hendes forældre er angivet som ukendte. Charlotte Sophie er imidlertid angivet som "af huset Gablentz", der viser sig at være et gods i nærheden af byen Crimmitzschau og efter en længere søgning og breve til og fra forskellige institutter og personer, viste der følgende interessante historie:

Faderen til ovennævnte Charlotte Sophie er⁴⁾:

Ane nr. 1494

Georg Sebastian von Schmertzling, født ????, død 1694 i Dresden, begravet 18. marts i Gablenz, hvor der den efterfølgende søndag blev afholdt en mindeprædiken for ham. Han ejede godset Gablenz ved Crimmitzschau og var sachsisk oberstløjtnant og oberstvagtmester, senere generalmajor, og deltog 1685-87 i kampene mod tyrkerne, bl.a. ved indtagelse 1686 af Ofen i Ungarn. Herfra medbragte han tilbage til Gablenz en tyrkerinde, der blev undervist i den kristne lære og 16. september 1687 døbt i kirken i Gablenz med navnet Maria Christine. Godset Gablenz blev overtaget af sønnen sachsisk kammerherre og vicekansler i Zeitz Georg Rudolf von Schmertzling, hvis efterslægt ejede godset til 1791. Georg Sebastian er en ældre bror til den tidligere angivne far.

Hans hustrus navn er det endnu ikke lykkedes at finde.

Ane nr. 2988

Hannibal Otto von Schmertzling, født ????, død 5. november 1676. Han ejede en række godser i Sachsen og tilkøbte 1660 Gablentz, kurfyrstelig sachsisk oberstvagtmester til fods.

Gift omkr. 1650 med:

Ane nr. 2989

Maria Magdalena von Metzsch, født 16. marts 1622, død ????. Datter af amtkommandant i Zerbst i fyrstendømmet An-

halt Joachim Christian von Metzsch til godserne Plohna og Polentzko og hustru Hypolita Brand von Lindau.

Slægten von Schmertzling kan følges tilbage til⁵ Dietrich von Schmertzling, der omkr. 1470 blev gift med Felicitas von Schönberg, hvis far Nicol von Schönberg ejede en række godser i Sachsen.

Slægten von Pfuhl (Pfuel) fra Brandenburg:

Forældrene til ane nr. 751 *Johanna Christina von Pfuhl* er ikke tidligere nævnt, men er siden fundet^{5,6)}:

Ane nr. 1502

Curt Christoph von Pfuhl, født ca. 1630 på Vichel, død 23. februar 1701 i Seeben ved Halle an der Saale. Han var fyrstelig magdeburgsk gehejmeråd, overkammerherre og staldmester, kommandant i Weissenfels og kursachsisk generalkrigskommissær, ejede godserne Seeben (fra 1656), Gross-Salze og Muldenstein.

Gift 1° 23. november 1657 med:

Ane nr. 1503

Anna Hedwig Margarethe von Hacke, født ????, død 1686. Datter af württembergsk staldmester og ritmester Elias von Hacke til Angsdorf og hustru Agnes von Schlitz genannt von Görtz.

(Curt Christoph blev gift 2° 1691 med *Katharina Luise von Oppen*, død 1709).

Hans forældre er:

Ane nr. 3004

Curt Bertram von Pfuhl, født omkr. 1590, død 23. januar 1649. Ejede godserne Vichel og Biesdorf, kurbrandenburgsk gehejmeråd og gesandt og svensk generalkrigskommissær.

Gift 1° 1626/1627 med:

Ane nr. 3005

Anna Sophie von Holtzendorff, født før 4. marts 1598, død før 1646. Datter af overkommandant i Kurmark Dietrich von Holtzendorff og Ursula von Lindstedt.

(Curt Bertram blev gift 2° med Eleonore

Christiane von Lüderitz, død før 3. august 1667).

Hans forældre er:

Ane nr. 6008

Adam von Pfuhl, født omkr. 1550, død 1. september 1626 på Vichel. Ejede godserne Vichel og Wilkendorf samt det 1577 og 1597 købte Jahnsfelde.

Gift 1° omkr. 1590 med:

Ane nr. 6009

Barbara von Burgsdorff, født omkr. 1569, død efter 1621. Datter af Curt von Burgsdorff til godserne Raduhn, Derzow og Hohenjesar og hustru Margarethe von Wedel.

(Adam blev gift 2° omkr. 1624 med Margarethe von Grabow, død efter 1652).

Nævnte ægtepar Adam von Pfuhl og Barbara von Burgsdorf var også forældre til:

Ane nr. 2093

Anna Katharina von Pfuel (Pfuhl), død 27. maj 1657. Der dermed er bror til ovennævnte

Gift 1635 med:

Ane nr. 2092

Johannes von Creytzen, født 1. september 1611, død 7. juni 1660 i Königsberg i Preussen.

Han arvede 1641 Wesslienen i Kreds Heiligenbeil (nuværende Mamonovo sydvest for Kaliningrad) i Østpreussen efter sin far og var desuden ejer af Fedderau i Kreis Heiligenbeil og Laxdehnen (nuværende Krasnoznamensk nordøst for Kaliningrad) i Kreis Pillkallen (nuværende Dobrovolsk), amtskommandant i Angerburg (nuværende Wegorzewo i det nordøstlige Polen), som han 1657 forsvarede med held mod et russisk angreb i Den polsk-russiske-svenske Krig, hofråd og overappelretsråd, landfoged i Schaaken. Kaldtes for "en kriger og en digter".

I den hidtil kendte stam- og anetavlelitteratur er Georg von Creytzen til Kapsitten m.v. (1601-1651) og Dorothea von Schlieben (død 1653) fejlagtigt angivet som

forældre til ane nr. 1046 Georg Friedrich von Creytzen (1639-1710). I anledning af dennes vielse 1663 med Elisabeth de la Cave er der skrevet et hyldestdigt, hvor han udtrykkelig er nævnt som "arveherre til Wesslienen", hvilket gods ovennævnte Georg von Creytzen overhovedet ikke har ejet. Derfor kunne forbindelsen mellem Georg von Creytzen/Dorothea von Schlieben som forældre og "sønnen" Georg Friedrich ikke være rigtig. Godset Wesslienen var imidlertid ejet af Johannes von Creytzen, der selv betegnes som "arveherre til Wesslienen". En artikel i et preussisk slægtstidsskrift⁸⁾ korrigerer forholdene, og i Detlev Schwennicks store værk *Europäische Stammtafeln*⁹⁾ er forholdet også rettet, så ovennævnte Johannes von Creytzen er angivet som far til Georg Friedrich.

Slægten von Münster zu Vortlage:

I Westfalen i Tyskland findes to slægter von Münster, der ikke har slægtsmæssig sammenhæng med hinanden. En i dag vidt udbredt slægt von Münster(-Meinhövel) fra grænseegnene til Holland og en anden, nu uddød slægt, med rod i det lille gods Vortlage i udkanten af byen Lengerich i grevskabet Tecklenburg. Efter godset kaldtes slægten for von Münster zu Vortlage. En datter fra sidstnævnte slægt var gift med en mærkværdig personlighed, der trods Tredivårskrigen modstandere Frankrig og Tyskland blev højt hædret af begge nationer:

Ane nr. 2094

Pierre de la Cave, født 24. december 1605 på Cave Haute i grevskabet Courtenais i Frankrig, død 8. marts 1679 i fæstningen Pillau (nuværende Baltijsk ved Østersøen vest for Kaliningrad), Kreis Fischhausen (nuværende Primorsk) i Østpreussen.

Omkring 1623 flyttede han til Nederlandene, formentlig i tjeneste hos statholderne i der. I 1628 anbefaledes han af oberst von Burgsdorff til kurfyrsten Georg Wilhelms rådgiver von Schwarzenberg og kom 1630 til Brandenburg. Her begyndte en stor mi-

litær karriere, der endte som generalmajor og kommandant på fæstningen Pillau. Fik 1645 foræret godset Dittlacken i Østpreussen af kurfyrsten og oprettede samtidig en by med samme navn som godset (i dag kaldet Telmanovo), ligesom han oprettede et hospital, der nu er forsvundet og en kirke, som stadig findes i stærkt forfaldent tilstand. Som forpagter af godset Althof-Insterburg (Landkreis Insterburg, nuværende Cernjahovsk øst for Kaliningrad) drev han en betydelig hesteavl, og hestene dannede senere grundstammen i den stadig berømte Trakehnerrace fra stutieriet Trakehnen i Østpreussen. På trods af sin bosættelse i Tyskland blev han 1656 tildelt Saint Michel-orden af den franske konge Ludvig XIV for "tjenester udført for den franske stat".

Gift 1° omkring 1640 med:

Ane nr. 2095

Alvera Arnolda von Münster af huset Vortlage (i grevskabet Tecklenburg), død 1657.

Hendes forældre er i alle genealogiske værker, såvel ældre som nyere, angivet til at være Gerhard (Goddart) von Münster til godset Vortlage og Anna von Santmann, ligesom hun er angivet som søster til Johann von Münster (1560-1632, gift 2° 1599 med Elisabeth Bock von Gutmannsdorff). Dette kan imidlertid tidsmæssigt ikke være tilfældet. Pierre de la Cave er født juleaften 1605 og i ægteskabet med Alvera Arnolda von Münster er der tre børn, alle født i 1640'erne, hvorfor ægteskabet formodes indgået ca. 1640. Alvera Arnolda von Münster må derfor være født 1605-10, måske lidt senere. Hendes ovennævnte påståede forældre er døde langt tidligere, idet Gerhard von Münster er død 1567, hvilket fremgår af et epitafium i kirken i Lengerich (i grevskabet Tecklenburg), og Anna von Santmann er død 1564. Tidsmæssigt kan Alvera Arnolda sagtens være datter af ovennævnte (påståede bror) Johann von Münster i dennes andet ægteskab. Da det indtil videre ikke er lykkedes at finde hendes rigtige forældre, må det stå hen i det uvisse, hvem de er.¹⁰⁾

Slægten von Pfuhl (Pfuel) kan spores tilbage til 3 brødre, der alle levede i 1400-tallet i Brandenburg. Efterkommerne af disse tre brødre er talrige, og slægten er i dag delt i mange linier. Gennem ovennævnte forskellige personer er denne brandenburgske adelsslægt aner til kong Frederik IX (2 gange, både gennem moderen dronning Alexandrine og gennem Schlieben/Lehndorff til oldefaderen Christian IX) og til dronning Ingrid (gennem hendes bedstemor prinsesse Viktoria af Baden).

Noter:

1. Joseph Valynseele: *Les Laborde de Montpezat et leurs Alliances*. Paris 1975.

2. Kristian Lauritsen: *Dronning Margrethe IIs forslægt – også de hidtil mindre kendte slægtslinier*. Forlaget Slægten, Viborg 2000.

3. Bernhard Thümmel: *Mitteilungen zur Geschichte der Familien Thümmel (Dümmel, Tümmel, Timmel)*, Heft 1-3. Detmold 1927-1936.

4. *Neue sächsische Kirchengalerie*. herausgegeben von Georg Buchwald. Bind 1-16, Leipzig 1900-1914. *Bind 10*: 1904.

5. *Österreichisches Familienarchiv*, Band 1. Neustadt an der Aisch 1963.

6. *Diplomatische Nachrichten adelicher Familien betreffend*. Herausgegeben von August Wilh. Bernh. von Uechtritz. Ertser-Siebter Theil, Leipzig 1790-1795. *Zweyter Theil*: 1791.

7. *Genealogisches Handbuch des Adels*. Band 1-35 Hauptbearbeiter Hans Friedrich von Ehrenkrook, Band 36ff., herausgegeben vom Deutschen Adelsarchiv e.V. Glücksburg & Limburg an der Lahn 1951ff. *Band 93*: *Adelige Häuser A XX*. 1988.

8. Altpreussische Geschlechterkunde. Familienarchiv Nr. 54. 1975.

9. Europäische Stammtafeln, Neue Folge, Stammtafeln zur Geschichte der europäischen Staaten. Herausgegeben von Detlev Schwennicke. Band I-XXI. Marburg 1980-

1995 & Frankfurt am Main 1998-2002. Band XX: Brandenburg und Preussen I. 2002.

10. Rittersitze, adelige Häuser, Familien und Vasallen der ehemaligen Grafschaft Tecklenburg, von Friedrich Ernst Hunsche, Band I, Tecklenburg 1988.

Pfalziske Udvandrere i Altona og deres videre skæbne

af Jan Hyllested, Rypevej 38, 8900 Randers. E: jan-hyllested@sol.dk fra S-30

Indledning.

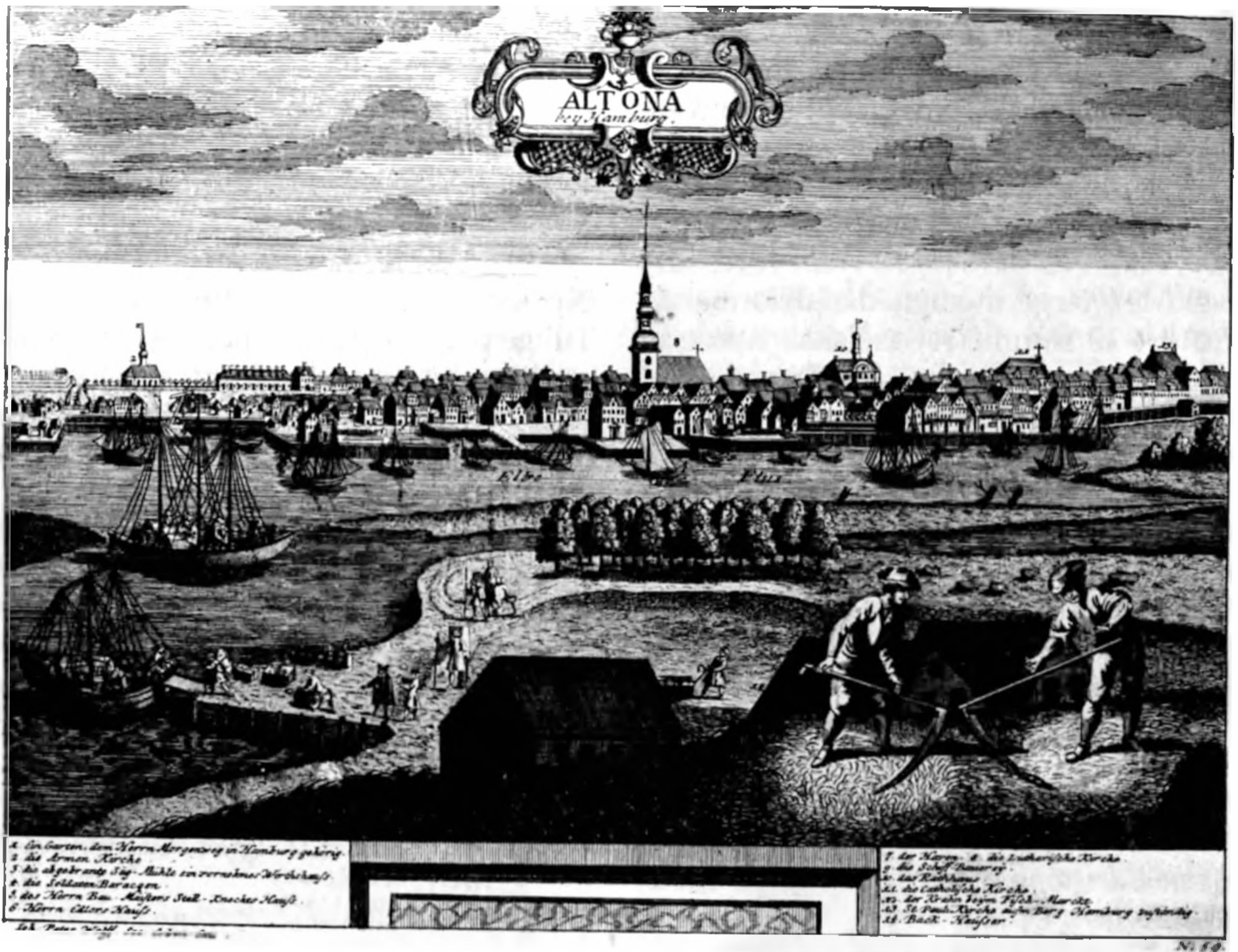
Med ovennævnte titel henvises der til de tyske kolonister, der i perioden 1759-1761 udvandrede fra Sydtyskland til Danmark - indbudt af den danske regering, og på dennes bekostning - med henblik på at opdyrke de jyske hedestrækninger. Der skal ikke hér skrives mere om ud- og indvandringen og heller ikke om kolonisationen, idet der allerede er skrevet en del om emnet.¹⁾

Under mit arbejde med at udforske de tyske kolonister og deres historie i Danmark såvel som i Tyskland, havde jeg i 1984 en henvendelse til kirkekontoret i Altona angående nogle dødsfald blandt kolonisterne, der blev indkvarterede i Altona undervejs til Jylland. Min henvendelse blev besvaret af en hr. *Wilhelm Goralczyk* i Hamburg, der -for et bestemt beløb - gerne ville hjælpe mig med opgaven. Vedlagt hans arbejde befandt sig kopier fra Altonas reformerte kirkebog med 12 bryllupper blandt kolonisterne samt en notits om disse bryllupper 2. Denne notits medtog ikke den fulde ordlyd af den nedenfor gengivne tekst. Denne tekst stammer fra hr. *Gerhard Eichhorn*, Süder Brarup, medlem af foreningen "Kartoffeltyskerne på Alheden", der mente at teksten skulle stamme fra kirkebogen, men han havde i øvrigt set den et andet sted som han

ikke længere erindrede. Man kan måske forestille sig, at indførslen befinder sig i en rådstueprotokol eller lignende, men denne teori er endnu ikke efterprøvet.

Kolonisterne havde en lang og besværlig vej til Danmark, og en del - især ældre - klarede den ikke. Børn fødtes på rejsen, man kan se det på ud- og indvandrerlisterne, idet nogle familier havde ét barn mere ved indrejsen end ved udvandringen. Ligeledes blev unge par viede undervejs, idet udvandrerlisterne angiver, hvem der var gifte eller ugifte, og ved indvandringen var en del af de ugifte blevet viede undervejs. Nogle par kendte hinanden før afrejsen, andre igen mødte hinanden i udvandrertransporterne.

Det var nødvendigt, at kolonisterne måtte gøre kortere eller længere ophold undervejs, og det var som regel i de større byer, at man gjorde holdt og fik hvilet ud i længere tid. Frankfurt am Main var samlingssted inden afrejsen mod det ukendte nord, og en del kirkelige handlinger må være foretaget hér inden afrejsen. Dette forhold er ved at blive efterforsket. Det sidste større ophold inden Jylland var Altona, og hér blev mange unge par viede ligesom børn og voksne døde og blev begravede efter strabadserne, og ligeledes blev der født børn hér.

De 12 bryllupper.

I april måned 1760 ankom en del transporter til Altona, og hér blev kolonisterne eksaminerede. Det var naturligt, at de unge, der var i transporterne og som var kærester eller blev det undervejs, ville vies, når de ankom til Altona. Og det er netop indførsler i Altonas reformerte kirkebøger, der har ført til denne lille artikel.

Derfor vil følgende vedrørende udvandrersforskningen – i ordlyd gengivne tekst, som hr. Eichhorn var så venlig at give mig – være af værdi. Det drejer sig helt korrekt om flere indførsler, men da der mellem dem ikke står andre, er teksten i realiteten sammenhængende, sådan som den gengives hér:

"Den 12. april a. c. (1760) fremmødte her – anført af en kgl. dansk Commissarii – et antal reformerte pfalziske borgere af begge køn, hvilke vor allernådigste konge (af Danmark) og landsherre har optaget som undersætter, og bestemt som medbeboere

i det jyske. Blandt disse gennemrejsende personer befandt sig seks brudepar, som opsøgte vor Consistorio, for at blive kristelig viet efter vor kirkes brug under deres korte ophold her.

Man svarede dem, at det ikke er brug her hos os at indgå ægteskab uden forudgående lysning, og man tilrådede at udskyde deres anliggende, indtil de havde nået deres fremtidige bosted. Men de gode folk betvivlede, om der også fandtes en reformert prædiker, eller om sådan snart kunne være tilstede. Da de tillige medbragte en egenhændigt underskreven koncession fra Hs. Excellence, den stedlige hr. overpræsident og kgl. gehejmeråd hr. Henning v. Qualen, hvem udøvelsen af de kgl. rettigheder især i denne by allernådigst er indrømmet, og mundtlige forsikringer om, angående de særlige omstændigheder, at ovennævnte copulationer (kopulationer=vielser) kunne foretages her, uden at frygte mulige an-

svarligheder. Derfor har vores consistorium ikke villet nægte at anerkende hr. v. Qualens højtansete borge som gyldigt og tilstrækkeligt.

Som følge deraf har jeg (nemlig Joh. David Gensike, præst ved menigheden 1759-1780) i nærvær af hr. Isaac Wall, vores kirkeældste (værge, menighedsrådsformand) samt tre til samme rejseselskab hørende gifte Pfalzere ved navn: Hans Peter Sattler, Jacob Oelenschläger, og Georg Rothermel, (hvilke, på min opfordring, udtrykkeligt bevidnede, at der ikke foreligger nogle forbudte slægtsforhold, eller forlovelser til anden side, ej heller forældres manglende samtykke, eller hver form for tvang, som kunne stå i vejen for brudeparrene) den 14. april copuleret nedennævnte seks par – alle født i Chur Pfalz – i Guds navn:

Johann Michael Reedt med Eva Catharina Krämerin,
 Johann Christoph Stahje (Steig/Staye) med Anna Barbara Opel,
 Johann Theobald Krämer med Eva Catharina Wilhelmen (Wilhelmin),
 Johann Caspar Krämer med Anna Maria Wilhelmen,
 Johann Leonhard Bräunig med Elisabeth Keilen,
 Johann Nicolaus Bakenbach (Beckenbach) med Eva Johann.

På lignende foranledning, og efter forelagt tilsvarende concession ved stedlige hr. overpræsident v. Qualen Excell. er i nærvær af kirkeværge hr. Isaac Wall og samtidig, forhindringer benægtende, vidner ved navn: Adam Wenzered, Hans Peter Sattler, Georg Johann Hüfner, Georg Lutz, Marx May, Anthonie Paul, Johann Christoph Rau, den 17. april (1760) følgende fem par blevet copuleret:

Ludwig Philipp Wenzered med Anna Margaretha Fohren (Fohrerin),
 Johann Philipp Moras med Susanna Schwanen (Schwanin),

Johann Georg Schremser med Christina Stayin,
 Leonhard Schmid med Anna Margaretha Heimin,
 Johann Adam Hüfner med Anna Margaretha Schmidten.

NB: Concessionen er vedføjet dette. Tillige p. g. a. concessionen ved hs. Excell. stedlige hr. overpræsident v. Qualen, i overværelse af vidnerne: Nicolaus Weber og Georg Peter Klausner copuleret d. 27. april (1760) i consistorio efter gudstjenesten:

Conrad Hall, en pfalzisk kolonist fra Zwingenberg ved Neckar med Eva Catharina Heckmann fra Schollbrunn nær Zwingenberg".

anno 1760.

1760 Den 17. april 1760 i Consistorio efter gudstjenesten
 i nærvær af Hr. Overpræsident v. Qualen
 og Vidnerne

den 17. april 1760 følgende fem par blevet copuleret:

Ludwig Philipp Wenzered,
 — Anna Margaretha Fohren

Johann Philipp Moras,
 — Susanna Schwanen

Johann George Schremser,
 — Christina Stayin

Leonhard Schmid,
 — Anna Margaretha Heimin

Johann Adam Hüfner,
 — Anna Margaretha Schmidten

Den 27. april 1760 i Consistorio efter gudstjenesten
 i nærvær af Hr. Overpræsident v. Qualen
 og Vidnerne

den 27. april 1760

Conrad Hall, en pfalzisk kolonist fra Zwingenberg ved Neckar med
 Eva Catharina Heckmann fra Schollbrunn nær Zwingenberg

Brudeparrenes herkomst.

Men hvem var disse 12 brudepar egentlig? Hvorfra stammede de? På nær ét par, stammede de fra et meget afgrænset område i området Odenwald og Bergstraße i det daværende kurfyrstendømme Pfalz, specielt sognene Wald-Michelbach og Schriesheim. Området ligger mellem Darmstadt og Heidelberg.

I det følgende har jeg forsøgt at ridse de 12 brudepars data op ud fra de oplysninger, jeg selv har kunnet indhente fra de pågældende sognes kirkebøger eller ved henvendelser til kirkekontorer og kirkelige arkiver. En fyldestgørende biografi over hver enkelt af familierne vil sprænge denne artikels rammer. Her vil jeg blot henvise til den undersøgelse jeg allerede er i gang med, og som med tiden skal udmunde i et bogværk om kolonisterne og deres herkomst og videre skæbne. Deres levnedsløb efter 1760 omtales derfor kun kort.

Johann Michael Reedt/Roth, * 1733 i lokaliteten Binzig, døbt 24/5 1733 i Wald-Michelbach, † efter 1799 i kolonien Anton v/Volga-floden, søn af landmand *Hans Georg Roth* og hustru *Anna Barbara Haslinger* i Binzig. *Eva Catharina Krämer*, * 1737 i Siedelsbrunn, døbt 5/2 1737 i Wald-Michelbach, † efter 1799 i kolonien Anton, datter af *Hans Peter Krämer* og hustru *Sibilla Falter* i Siedelsbrunn.

Johann Michael Roth og Eva Catharina Krämer brød op fra Frankfurt am Main 17/3 1760, og ankom som par til Fredericia 1/5 1760 med Valentin Jäckels transport. Han fik 5/12 1760 anvist plads i kolonien Frederikshåb, Randbøl sogn, og var bosat som kolonist samme sted 1760-1763. I 1763 forlod han og familie kolonien, og begav sig til Rusland. Familien ankom 7/9 1764 til kolonien Anton (Sevast'janovka).

Johann Christoph Stalije/Staye, * 24/5 1720 i Wald-Michelbach, døbt 26/5 1720 samme sted, † 1773 i Frederikshåb, begravet 7/5 1773 i Randbøl, søn af landmand *Peter Steig/Staye* og hustru *Anna Maria Sauer* i

Wald-Michelbach. *Anna Barbara Opel*, * ca. 1727, † 1800 i Frederikshåb, begravet 17/6 1800 i Randbøl.

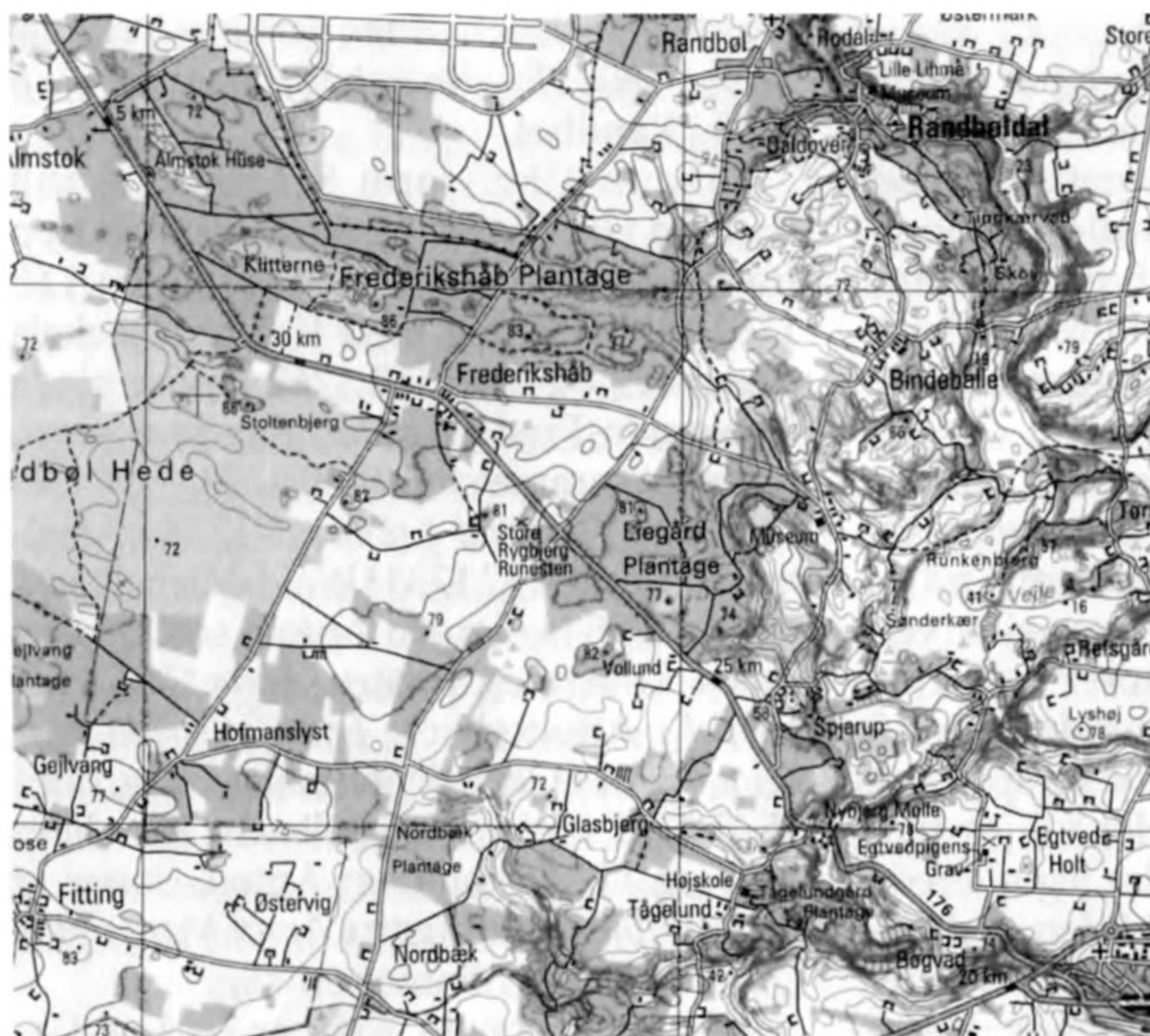
Johann Christoph Staye og Anna Barbara Opel rejste sammen, og brød op fra Frankfurt 17/3 1760. De ankom 1/5 1760 til Fredericia med Valentin Jäckels transport, og fik 5/12 1760 anvist plads i kolonien Frederikshåb, Randbøl sogn. Kolonist samme sted 1760-1773.

Johann Theobald Krämer, * 1733 i Affolterbach, døbt 1/2 1733 i Wald-Michelbach, † efter 1798 i kolonien Anton, søn af *Hans Adam Krämer* og hustru *Anna Catharina Herdel* i Affolterbach. *Eva Catharina Wilhelm*, * 1732 i Ober-Schönmattenwag, døbt 15/5 1732 i Wald-Michelbach, † mellem 1775 og 1798 i kolonien Anton, datter af *Peter Wilhelm* og hustru *Anna Margaretha Quick* i Ober-Schönmattenwag.

Johann Theobald Krämer og Eva Catharina Wilhelm brød 12/3 1760 op fra Kurpfalz for at rejse til Jylland, og ankom 1/5 1760 med Valentin Jäckel's transport til Fredericia. Han fik anvist plads i kolonien Frederikshåb på Randbøl Hede, kolonist samme sted 1760-1763. I året 1763 forlod han og familie kolonien for at rejse til Rusland, og 7/9 1764 ankom familien til kolonien Anton.

Johann Caspar Krämer, * 1735 i Affolterbach, døbt 10/1 1735 i Wald-Michelbach, søn af *Hans Adam Krämer* og hustru *Anna Catharina Herdel* i Affolterbach. *Anna (Eva) Maria Wilhelm*, * 1736 i Ober-Schönmattenwag, døbt 11/1 1736 i Wald-Michelbach, datter af *Peter Wilhelm* og hustru *Anna Margaretha Quick* i Ober-Schönmattenwag.

Johann Caspar Krämer og Anna Maria Wilhelm brød 17/3 1760 op fra Frankfurt for at rejse til Jylland, og ankom 1/5 1760 til Fredericia med Valentin Jäckel's transport. Fik 5/12 1760 anvist plads i kolonien Frederikshåb på Randbøl Hede. Kolonist samme sted 1760-1763. I året 1763 forlod han og familie kolonien for at rejse til Rusland.

Kortudsnit Frederikshåb

Johann Leonhard Bräunig/Breunig, * 1730 i Wald-Michelbach, døbt 28/1 1730 sst., søn af *Leonhard Breunig* og hustru *Anna Barbara Walther* i Wald-Michelbach. *Anna Elisabetha Keil*, * 17/11 1743 i Unter-Scharbach, Wald-Michelbach sg., hjemmedøbt samme dag, † 1761 i Frederikshåb, begravet 17/6 1761 i Randbøl, datter af *Hans Adam Keil* og hustru *Eva Jochum* i Unter-Scharbach.

Johann Leonhard Breunig og *Anna Elisabetha Keil* brød op fra Frankfurt som par 17/3 1760, og ankom 1/5 1760 til Fredericia med *Valentin Jäckel's* transport. Fik 5/12 1760 anvist plads på Randbøl Hede i kolonien Frederikshåb, kolonist samme sted 1760-1765. Han fik 1765 rejsepas til Rusland. Hans og familiens videre skæbne kendes ikke.

Johann Nicolaus Backenbach/Beckenbach, * ca. 1728 i Eiterbach, Heiligkreuzsteinach sogn, Odenwald, søn af *Johann Nicolaus Beckenbach* og hustru *Eva NN.* i Eiterbach. *Eva Johann*, * 1729 i Ober-Schönmattenwag, døbt 14/12 1729 i Wald-Michelbach, datter af *Hans Michael Johann* og hustru *Eva Schmidt* i Ober-Schönmattenwag.

Johann Nicolaus Beckenbach og *Eva Johann* brød op fra Frankfurt 17/3 1760 som par, og ankom 2/5 1760 til Fredericia. Nægtede at bosætte sig på heden, og rejste ud af landet igen. Hans og hustruens videre skæbne kendes ikke.

Ludwig Philipp Wenzleried, * 1725 i Schriesheim/Bergstraße, døbt 25/11 1725 sst., søn af *Hans Adam Wenzleried* og hustru *Anna Clara Schneider* i Schriesheim. *Anna Margaretha Fohrer*, * 1738 i Schriesheim, døbt 24/2 1738 sst., datter af *Abraham Fohrer* og hustru *Susanna Merkel* i Schries-

heim.

Ludwig Philipp Wenzleried og *Anna Margaretha Fohrer* ses ikke i nogen afrejse-
selister, heller ikke hos hans forældre, men ankom 1/5 1760 til Fredericia med *Johann Anton Paulis* transport. Han fik anvist plads i kolonien Gråmose, Thorning sogn, kolonist samme sted 1760-1765. Fik samme år tildelt den bortrejste kolonist *Johann Georg Klings* gård i Havredal. Kolonist samme sted 1765-1776. Fik 1776 tilladelse til at rejse ud af landet. Hans og familiens videre skæbne kendes ikke.

Johann Philipp Moras/Morast, * 28/6 1738 i Schriesheim, døbt 29/6 1738 sst., søn af hjulmager *Johann Thomas Moras/Morast* og hustru *Anna Maria Würtz* i Schriesheim. *Susanna Schwan*, * 1728 i Schriesheim, døbt 11/4 1728 sst., datter af vinbonde *Johann Jacob Schwan* og hustru *Anna Margaretha Fink* i Schriesheim.

Johann Philipp Morast og *Susanna Schwan* brød op fra Frankfurt 17/3 1760, og ankom 1/5 1760 til Fredericia med *Johann Anton Pauli's* transport. Han fik 5/12 1760 tildelt plads på Randbøl Hede i kolonien

Frederikshåb, kolonist samme sted 1760-1763. Fik derefter tildelt plads på Alheden i kolonien Havredal, kolonist samme sted 1763-1770. Ses herefter at være rejst ud af landet. 1771 bosat som kolonist i Klosterdorf, Kreis Oberbarmin, Mark Brandenburg. Ses i 1772 at være vendt tilbage til Alheden, og fik 1/9 1772 udstedt fæstebrev på en kolonigård i Stenrøgel, Thorning sogn. Kolonist samme sted 1772-før/ca. 1776. Blev derefter atter kolonist i Havredal.

Johann Georg Schremser, * 1733 i Schriesheim, døbt 4/12 1733 sst., søn af *Johann Anthon Schremser* og hustru *Anna Margaretha Würtz* i Schriesheim. *Christina Stay*, ukendte data, stammede fra Wald-Michelbach sogn, men herkomst ikke fundet.

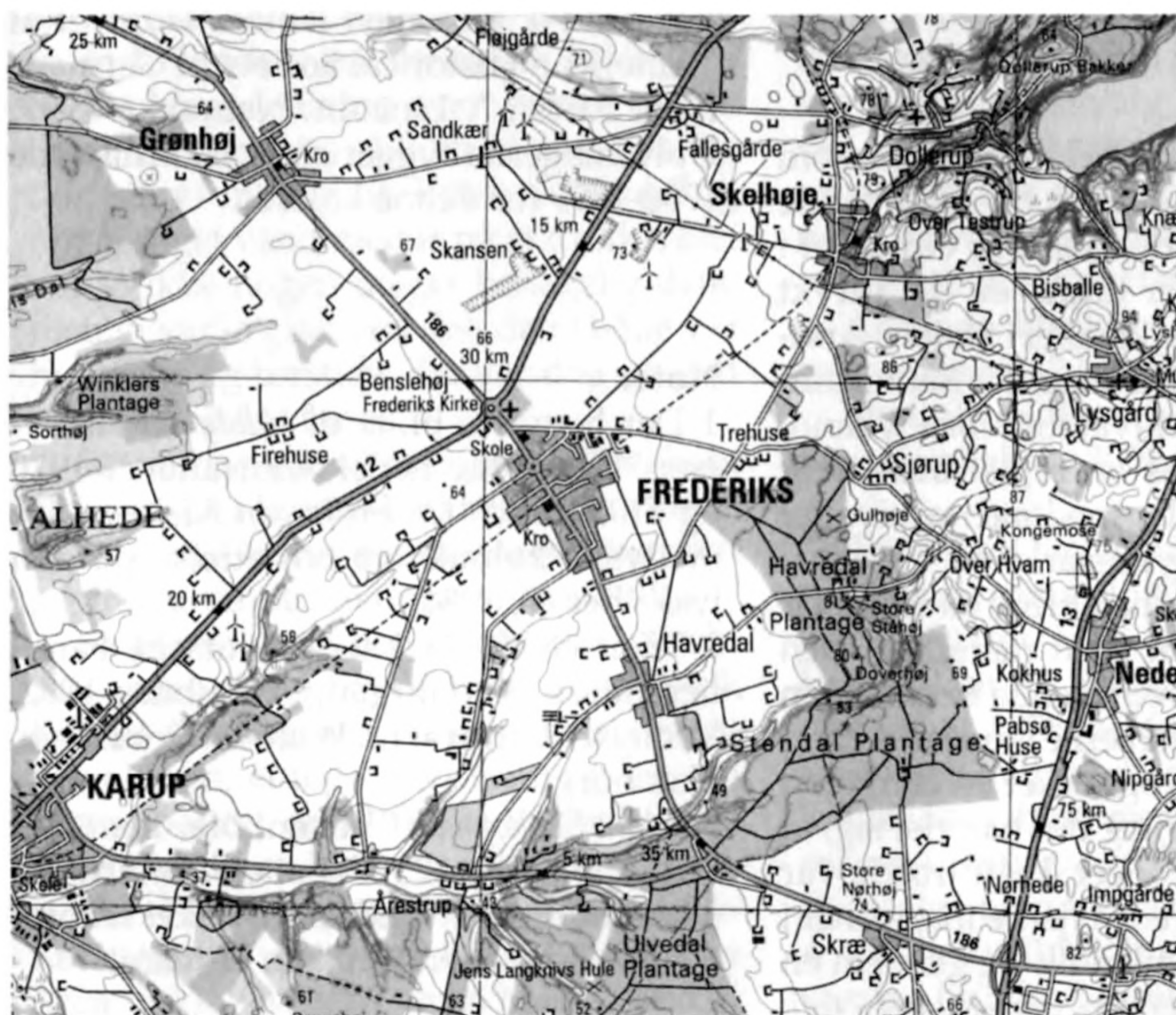
Johann Georg Schremser og Christina Stay brød op fra Frankfurt 17/3 1760 som par, og ankom 1/5 1760 til Fredericia med Joh. Anton Pauli's transport. Fik anvist plads i kolonien Havredal, kolonist samme sted 1760-1763. Derefter udrejst af landet. Hans og hustrus videre skæbne kendes ikke.

Johann Leonhard Schmidt, * 1735 Kreidach, døbt 16/2 1735 i Wald-Michelbach, søn af *Hans Adam Schmidt* og hustru *Anna Margaretha Gärtner* i Kreidach. *Anna Margaretha Heim*, * 27/1 1742 i Wald-Michelbach, døbt 28/1 1742 sst., datter af *Leonhard Heim* og hustru *Eva Catharina Erhard* i Wald-Michelbach.

Johann Leonhard Schmidt og Anna Margaretha Heim brød op fra Frankfurt 17/3 1760 som par, og ankom 1/5 1760. Nægtede at bosætte sig på heden, og blev udvist af landet.

Johann Adam Hüfner/Hübner, * 1732 i Affolterbach, døbt 16/11 1732 i Wald-Michelbach, † 26/12 1807 i Veltenhof ved Braunschweig, søn af *Peter Hübner* og hustru *Anna Elisabetha Münd* i Affolterbach. *Anna Margaretha Schmidt*, * 1737 i Kreidach, døbt 14/4 1737 i Wald-Michelbach, † efter 1772, datter af *Hans Adam Schmidt* og hustru *Anna Margaretha Gärtner* i Kreidach.

Johann Adam Hübner og Anna Margaretha Schmidt brød op fra Frankfurt som par 17/3 1760, og ankom 1/5 1760 med Joh. Anton Pauli's transport til Fredericia. Nægtede at bosætte sig på hederne, og blev udvist af landet i september 1760. Ankom sammen med flere udviste familier til Veltenhof v/ Braunschweig – en pfalzisk koloni grundlagt 1750³⁾. Her blev han bosat som kolonist og gartner.

Kortudsnit Frederiks

Conrad Hall, * 22/8 1730 i Zwingenberg/Neckar, døbt 24/8 1730 i Neckargerach, † efter 1798 i kolonien Anton, søn af tømremester *Andreas Hall* og hustru *Maria Catharina Sponn* i Zwingenberg. *Eva Catharina Heckmann*, * ca. 1728/1731 i Schollbrunn/Neckar ⁴⁾, † efter 1798 i kolonien Anton.

Conrad Hall og Eva Catharina Heckmann afrejste som par, og ankom 8/5 1760 til Kolding. Han blev anvist plads i kolonien Gråmose, Thorning sogn, kolonist samme sted 1760-1763. Han og familie rejste dette år ud af landet igen for at rejse til Rusland. Ankom 6/10 1764 til kolonien Anton, kolonist samme sted fra 1764.

Jeg har i denne artikel undladt at komme ind på børneflokkene i de 12 familier, eftersom det ville sprænge rammerne for artiklen, og ligeledes er eventuelle andre ægteskaber blandt de 12 familier ligeledes undladt. Som tidligere nævnt, er jeg i gang med en større redegørelse over samtlige indvandrede familier, der indvandrede til landet i årene 1759-1762.

Litteratur

Der er skrevet en del om kolonisterne, som der ikke hér skal henvises til – ud over de 2 nævnte værker, der allerede er nævnt i noterne. Derudover findes en del utrykt litteratur i form af arkivalier i Statens Arkiver, nemlig i Rigsarkivet under Rentekammeret og i Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg. Der findes en registratur over Hedekolonierne, der medtager arkivalier fra landsarkivet og Rigsarkivet.

De i denne artikel benyttede kilder består af såvel utrykt som trykt materiale. Den trykte litteratur er vedrørende forskningen omkring Volga-kolonierne i Rusland. Efter murens fald er der også sket en åbning til de russiske arkiver, og det har vist sig, at arkivalier og kirkebøger, man troede var destrueret, eksisterede i fjerne magasiner i arkiverne. Denne viden fik jeg gennem en god ven syd for grænsen, *Ingo-Rudolf Pauli*, der selv har aner i Volga-kolonierne.

a. Utrykte kilder:

GHeK 1. Lbnr. 18. Godsarkiver – Hedekolonierne. Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg. Fortegnelser over kolonister. a) 12/3 1760: Fortegnelse over kolonister, der havde besluttet sig til at rejse, og som var afrejst fra Kurpfalz. b) 17/3 1760: Fortegnelser over kolonister/familier der denne dato var brudt op fra Frankfurt am Main for at rejse til Jylland. c) 1/5 og 2/5 1760: Fortegnelser over familier, der ankom til Fredericia.

b. Trykt litteratur:

Igor Pleve: "Einwanderung in das Wolgabiet 1764-1767. Band 1. Kolonien Anton – Franzosen". Göttingen 1999. Kolonien Anton. Herfra er hentet oplysninger om ankomsttidspunkter i denne koloni. Oplysningerne bygger på revisionslister (en form for årlige indberetninger) 1768.

Brent Alan Mai: "1798 Census of the German Colonies along the Volga. Economy, Population, and Agriculture". Volume 1-2. Bind 1. Kolonien Anton. Udgivet af "American Historical Society of Germans from Russia". Lincoln/Nebraska 1999. Oplysningerne bygger på revisionslisterne 1798-1799 for denne koloni.

Noter

1 Der henvises bl. a. til *Valdemar Andersen*: "Den jyske hedekolonisation", 1970 og *Stine Bitsch-Larsen/Jørgen Nielsen*: "De sydtyske kolonisters bosættelse på den jyske hede", 1984.

2 "Zeitschrift für Niederdeutsche Familienkunde. 37. Jahrgang. Hamburg 1962. Venligst tilsendt af hr. Wilhelm Goralczyk, Hamburg.

3 *Franz Sobkowiak*: "Veltenhöfer Familien seit 1750". Side 121. Familien *Hüffner*.

4 En skriftlig henvendelse til kirkekontoret Schollbrunn er endnu ikke besvaret.

Bedstefars juleferie 1878

af Ole Kristian Boje, Kirsebærhaven 9, 6430 Nordborg, ☎ 7445 0322. E: boje@info.dk
Fra S-31

"Søndag den 22. december rejste jeg fra Ebeltoft Højskole hjemad for at holde juleferie. Jeg rejste tillige med alle mine kammerater fra Ebeltoft. Klokken var 9½ om formiddagen, og det gik rigtig lystig, til vi kom til Tistrup kroer, for der var ikke særlig megen sne, og det var en rigtig god landevej at følge, men så gav det sig til at fryse og blæse, så der blev en stærk fygning, med det sne, der lå på jorden, så det blev en træls gang.

Da vi kom forbi Tirstrup kroer, kom der en karl til os, som vi kunne følges med. Da vi havde gået et lille stykke vej, så ville han, at vi skulle gå fra landevejen og følge en sti, for det var nærmere. Men det var et dårligt forslag, for der var så meget sne, at det gik op midt på benene og sommetider længere op. Det var sandelig en streng tur især for Simon og Søren, og de klagede, at de var nær ved at blive træt, men så kom vi da til landevejen, og så gik karlen fra os. Da klagede Søren over, at han troede han blev syg, men så kom vi til et hus, og der gik vi ind og fik lidt hvedebrød og noget røget vand med is på at drikke. Det var jo ikke nogen meget behagelig drik, men vi var jo glad ved det, da vi både var hungrige og tørstige, det var dog en god vederkvægelse for os.

Så marcherede vi rigtig godt, til vi kom til Koed. Der kom vi klokken 4½ om eftermiddagen. Det var den strengeste tur, som jeg nogen sinde havde været med til.

Så boede vi i Koed denne nat, og om morgenen da vi havde spist frokost, gik vi ned til stationen. Da sagde stationsforvalteren, at toget ikke kom i gang om formiddagen, og så fulgte vi med Søren Adamsen hjem igen.

Da vi havde spist til middag og drukket kaffe, gik vi atter ned til stationen. Der kom vi klokken 1½, og så blev vi ved at vente efter toget til om aftenen. Først da

klokken var 8½, var det toget kom, som vi kunne komme med, og så kom vi til Randers klokken 11½, men så gik toget ikke længere denne aften, så vi måtte op i byen for at bo denne nat. Vi var meget heldige at træffe gode folk, og vi fik en meget god seng at ligge i denne nat.

Om morgenen klokken 6½ afgik toget til Viborg, og der kom vi klokken 10, men så gik toget ikke længere vestpå. Vi måtte opholde os der til klokken 1, da gik det rigtig godt, til vi kom til Struer, der kom vi klokken 3, og så gik vi rask af sted, til vi kom til landevejen. Da måtte vi til at tage afsked med hverandre, for Simon og Niels Kjærgaard skulde sydpå og jeg skulle vestpå. Jeg kom hjem klokken 3½, og det var jeg meget glad ved, for det var en meget ubehagelig rejse.

Jeg rejste i byen hver dag i julen, skønt det var meget dårlig vejr og derfor kunne man ikke more sig så godt. Den 3. januar var der rigsdagsvalg i Holstebro, og da var jeg ude at høre på det, det var meget morsomt. Der traf jeg min kammerat Simon, og vi bestemte, at dagen efter skulle vi rejse til Ebeltoft Højskole."

Afstande: Ebeltoft – Tirstrup: 13 km; Tirstrup – Koed: 12 km; Struer – Ølby: 3 km.

Ebeltoft – Ølby: ca. 165 km ifølge vej-længdetabel i år 2001.

Bedstefar er Ole Henriksen, der er født på (Øster) Ølbygaard i Ølby ved Struer den 29. juni 1859. Han kom som 19-årig på karleholdet på Ebeltoft Højskole den 21. november 1878, og foranstående historie skrev han i en stilebog.

OH fik i 1884 næringsbevis som skomager i Struer, og blev skomagermester der ifølge mandtalslisten i 1888 og havde 4 svende og 2 lærlinge foruden en tjenestepige i sit brød. Værksted og forretning var i ejendommen Vestergade 7, som han

var ejer af. Købmand Refsgaard havde lejet noget af ejendommen, men efter bedstefars død overtog han ejendommen, og bedstemor, der drev forretningen videre, blev lejer.

Bedstefar kom i sognerådet for Gimsing kommune i januar 1892, og ved valget til Struers første sogneråd den 12. december 1894 blev han indvalgt i dette. Han var med i Struer sogneråd til 1901.

Bedstefar døde den 9. april 1909, og han efterlod foruden bedstemor på 33 år

døtrene Else Marie på 7 år, Kirstine på 4½ år og Birgitte Kathrine på 3½ år.

Bedstemor døde den 23. september 1947.

Transskription af fristilen, som vi vel i dag ville kalde historien, er foretaget i december 2001 ved dattersønnen Ole Kristian Boje, født i Torvegade 15 i 1935, der endvidere har tilføjet de faktuelle data.

Kilder er blandt andre: Sognerådsprotokoller og mandtalslister.

Skarpretter Høcher

af Kurt Kermit Nielsen, Møllevangs Alle 93, 8210 Århus, ☎ 8610 6046. E: kk@nypost.dk fra S-31

Høyædle og Welbaarne Herre Hr Christian Ludwig von Plessen, Stifttbefalingsmand over Aarhus Stift og amtmand over Hawerballe gaard og Stiernholm ambter. Naadige Herre.

Jeg understaar mig i at andrage for Welbr. Hr Stifttbefalingsmand at Jeg underskrewne barnfødt udi Aarhus, hwor min Sl: Fader war Skarprichter og boed der udi 34 aar, hawer giort min function wed samme Profession siden min Sl: Faders død udi 4re aar u - paaklagelig, og ellers siden fremdeles derwed Continueret baade her i Landet og andre steder, Nemlig først paa Samsøe, hwor skeede Execution paa en qwinde, som hafde myrt hendes eget Foster. Dernest paa 2de Ryttere under Sl: Welbaarne Hr Oberste Preens Regimente, af hwilke dend eene hafde slaget hans egen Hustrue i hiel med en Tyr Kølle, hwilken blew Steilet, den anden blew brendt, Siden paa Welbaarne Sl: Baron Marselii gods giort 2de Executioner paa 2de Misdedere, den eene med et Swærd, og den anden blew brendt, noch en Tyf som hafde Staaen een Hest, som blew hengt. og paa Rugaards gods 2de som blev hengt, noch her foruden wed Skanderburg 2de med riiset Straffet og den ene mistet sine fingre og brendt i panden. Udi Randers paa en tyf, som blew brendt baade i

panden og paa Ryggen, udi Horsens paa 2de af hwilke dend ene blew Rettet med Swerdet og den anden til Kagen. Udi Wiborg skeed Execution paa 4re, een med Swerdet og de 3 med Riiset.

Paa Taarupgaards gods 2de dend eene blev brendt og den anden Pidsket til Kagen. I Skiwe paa 2de som hafde Staaen blev pidsket og brendt i Panden, her foruden paa mange Syndere og Misdedere uden Lands baade i Brandenburg, Polen, Saxen og i Slesien, og nu sidst d 6 Juni her i Wiborg paa een qwinde som blev pidsket med Riiset og brendt paa Ryggen.

Og som ieg endnu siden min hjemkomst for 14 aars udenlands Reiser ej har søgt eller bekommet endnu nogen wisse boepæl hwor ieg virkelig kunde wære, men wel af Magistraten i Randers har begieret der at boe, som de og nok wille mig antage som ieg og tilforn af Sl: Hr: Amtmand Lindenow war recommenderet til welbente Magistraten udi Randers, alt saa er ieg allerydmygst af Welbaarne Herre Hr: Stiftbefalingsmand begierende mig maatte were Assisterlig med hans høyformaaende ordre og recommendations Skriwelse til bemeldte Borgermester og Raad at de wærer mig behielpelig naar ieg mig der needsætter at ieg maatte af Byen nyde hwis som min formand har nydt og tillagt, og ellers

Wille være mig behielpelig med Huus og Wærelse og andet til fornødenhed, som paa andre steder er sædwaenlig og brugelig.

Jeg formoder underdanigst welbaarne Hr: Stiftbefalingsmands naadige og milde resolution, forblifw Høyædle og Welbaarne Hr. Stiftbefalingsmands allerydmyge og underd tiener Hans Henrich Hoecher Skarprickter.

Wiborg dj: 8 Juni Ao 1705.

Allerydmygste og underdanigste Supplication til Høyædle og Welbr. Herre Hr: Stiftbefalingsmand ower Aars Stift Hr Christian Ludvig von Plessen.

Høyædle og Wellbaarne Herre, Hr Stiftmand

Som ieg efter Hans Welbaarenheds gunstig behag, er ankommen her hid til Aarhus Stift, Saa er min ydmygste begiering til hans Welbaarenhed, at mig maatte tillades at ingen maatte giøre mig nogen Indpas med skarpretteri paa landet her omkring i forne Aarhus Stift, eftersom min Sl Fader hawer opwartet Stiftet paa 34 aars tid, og Jeg disligeste hawer og giort opwartning i forne Stift i 3 aar, og Ingen klagemaal er gangen ower os i ringeste

maade. Saa lower ieg og endnu fremdelis at der skal nest Guds hielp ingen klagemaal komme ower mig. Hermed wil ieg allerydmygst hawe hans Welbaarenhed med gandske Addelige familie under Guds tryge Protection troligen anbefalet.

Og forbliwer hans Welbaarenheds ydmygste Thiener. Hans Henrich Høcher. Ingen dato, 1705?

Bilag uden dato:

Saa som Mæster Hans Hændrich Høher er begierendes os Wiiby Sogne Mænd en Adtæst ud Samtlig Wiby Mænd huor paa hannem iche den kand forholde men gierne hannem den wil tilstede saa saa thi ingen wæd noget at klage paa hans forretning, Som han haauffer forrettet wed stilleg dom.

Rasmus Rasmusen, M P S, I S S Jens Sørensen, Mogens Pedersen

Kilde:

LAV. Århus Stiftamt, Havreballegård og Stjernholm Amter 1683 – 1799

Forskellige Breve og Dokumenter vedr. Århus By og Amt. 1700 – 08. (B5 A – 462) (Kurt Nielsens ekstrakt nr. 113 og 115. Se SLÆGTEN nr. 28, s. 15 ff).

Rosenkrantzlegenden i ny fortolkning II,

en kommentar til Ole Bech Knudsens artikel "Egebjerggård og Holger Rosenkrantz" af Bjarne Nørgaard Pedersen, Agernvej 95, 8330 Beder. ☎ 8693 6258. E: bnp@adr.dk fra S-31

Min artikel i Slægten nr. 29 "Rosenkrantzlegenden i ny fortolkning" var kort fortalt baseret på en dom af Viborg Landsting 15/3 1643, hvor blev fremlagt et Frederik den Andens åbne brev dateret 12/10 1565 angående frihed for det gods salig Holger Rosenkrantz til Boller havde bebrevet Kirsten Nielsdatter, og ud fra dette frihedsbrev, som jeg antog var grundlaget for legenden om de uægte fødte Rosenkrantzætlinge, forkastede jeg Holger Ottesen Rosenkrantz som deres mulige far, eftersom han 1565 var

levende, mens den i brevet omtalte Holger Rosenkrantz var død. Jeg havde ikke da kendskab til den sag, som blev ført ved Voer-Nim Herreders ting 15/10 1700.

Følgende bragte Slægten nr. 30 en artikel af Ole Bech Knudsen "Egebjerggård og Holger Rosenkrantz", hvori han fastholder, at Holger Ottesen Rosenkrantz er far til disse børn, baseret på et kongeligt gavebrev af 12/10 1565, "som foreligger i to versioner, en kort, hvori det bortskænkede gods ikke

nævnes, og en lang, hvor vi får besked om, hvilke gårde og gods, Holger Rosenkrantz på daværende tidspunkt havde givet Kirsten Nielsdatter", men han undrer sig over, at begge versioner bliver fremlagt sammen på Voer-Nim Herreders ting 15/10 1700, og nævner, at der i 1624 havde været diskussion, om to fremlagte breve var identiske, hvoraf det ene var fra en dom af 1605. Det brev, jeg bygger min artikel på, forkaster Ole Bech Knudsen, idet han om dommen 15/3 1643 anfører, "heri er der kun indført referater af gavebrevet og de tidligere domme. Det er altså ikke den fulde ordlyd, der gengives i dommen 15/3 1643, og landstingsskriveren har selv indsat ordet salig om Holger Rosenkrantz, som han jo godt vidste var død for længst".

Dertil skal jeg kun svare, at skrivere skulle handle oprigtigt i deres bestilling efter den skrivered, de havde svoret, hvilket udelukker at skriveren kan have indsat ordet "salig", som ville være forfalskning af tingbogen, men han har nøje indskrevet brevet, ligesom det er gengivet i dommen 15/3 1643 og i et tingsvidne over samme dom, som blev forsejlet og underskrevet af tinghører og de to landsdommere og genlæst 30/1 1656.

Derfor må den logiske forklaring på forvirringen både før og nu om det såkaldte gavebrev være, at der 12/10 1565 blev udstedt ikke eet men tre kongelige breve, som alle af Søren Christoffersen blev fremlagt på Voer-Nim Herreders ting 15/10 1700, nemlig først to kongelige bevillinger på adelsfrihed for gods, som var bebrevet (tilskødet) Kirsten Nielsdatter. Indholdet i disse to frihedsbreve er i nogen grad identiske, de deri nævnte brevudstedere og brevmodtagere har samme navne, men der er afgørende forskelle, der viser, at det drejer sig om to forskellige brevudstedere. Dernæst en bevilling på adelsfrihed for en gård, gårdsted og øde møllested, som Holger Ottesen Rosenkrantz og måske kong Frederik den anden har overladt Kirsten Nielsdatter som aftægt, da hun på grund

af alder har forladt sin mangeårige tjeneste. Brevene er her kort refereret, for den fulde ordlyd henvises til de foregående artikler.

1. Det brev, jeg bygger min artikel på, blev både som referat og i sin fulde ordlyd indskrevet på Viborg Landsting 15/3 1643, hvori salig Holger Rosenkrantz til Boller havde berettet, at han agtede at give en kvinde Kirsten Nielsdatter, som en tid lang havde været hos ham nogle gårde etc. Brevet er holdt i datidsformer (havde berettet, agtede, havde været), altså sket for lang tid siden, Holger Rosenkrantz var død og kaldes ikke "os elskelige" men "salig", og det angives ikke for hvem, han havde berettet sagen. Altså må det være Holger Holgersen Rosenkrantz. Det er dette brev samt domme af Voer Herreders ting 26/6 1605 og 21/12 1642 grundet på samme brev, som herredsfogden angiver som grundlag for sin dom 15/10 1700.

2. Det brev, Ole Bech Knudsen kalder den korte version, hvori os elskelige Holger Rosenkrantz til Boller, vor mand, råd og embedsmand etc. har for os berettet, at han agter at give en kvinde Kirsten Nielsdatter, som en tid lang har været hos ham nogle gårde etc. Brevet er holdt i nutidsformer (har berettet, agter, har været), altså sket nu. Holger Rosenkrantz kaldes "os elskelige" og har berettet sagen for os, nemlig Frederik den Anden. Derfor er der i dette og næste brev tale om Holger Ottesen Rosenkrantz.

3. Det brev, Ole Bech Knudsen kalder den lange version, hvori os elskelige Holger Rosenkrantz til Boller etc for os har berettet, at han har ladet købe en gård og gårdsted til Kirsten Nielsdatter etc. Desuden har kongen givet Kirsten Nielsdatter et øde møllested og bevilget hende frihed derfor. Brevet er holdt i nutidsformer med videre som foregående brev.

Af de to første breve ses, at Kirsten Nielsdatter har været på Boller i mange år, både i Holger Holgersens og Holger Ottesens tid, hvor hun må have bestridt en betroet stilling, formodentlig som husholderske,

eftersom hun derfor er blevet aflønnet med jordegods, som er navngivet i skødebreve, som de begge har givet hende. Det 3. brev omhandler et aftægtsbrev, som har stor lighed med de aftægtsbreve, som kongen og adelen jævnligt bevilgede fogder og andre betroede tjenere efter langvarig tjeneste. Aftægten bestod i en gård, et gårdseje samt et øde møllested, som Kirsten Nielsdatter hendes livstid og derefter hendes børn må bruge og nyde efter de breves lydelse, Holger Ottesen giver dem, og som er samtykket af kongen, som ligeledes har bevilget adelig frihed derpå, og dersom hun eller hendes børn dør uden livsarvinger, da skal gård, gårdsted og møllested med samme frihed hjemfalde til Holger Rosenkrantz eller hans arvinger.

Som anført i min artikel kom Egebjerggård først i Holger Rosenkrantzes besiddelse 1572, idet han derpå 1574 opnåede låsebrev, som er en ejendomsdom over ny erhvervet fast ejendom, som f. eks. kan være tilfaldet ham som følge af pantsættelse, hvor pantsætteren ikke rettidigt har indløst pantet. Årsagen til låsefølgningen var at sikre Holger Rosenkrantz

imod, at andre kunne have krav eller part deri. De ubesvarede spørgsmål er derfor, hvilken grund havde Holger Ottesen Rosenkrantz til at få udvirket adelig frihed for hans gamle husholderske og hendes børn, hvorledes blev Egebjerggård efter 1574 Kirsten Nielsdatters arvingers ejendom, og hvordan kunne Christoffer Holgersen i Nim bruge Rosenkrantzernes våben, som kun ægtefødte mænd på mandslinier var berettiget til. Svaret må være, at Holger Rosenkrantz i sit 1. ægteskab med Mette Krognos, som varede 10 år, kan have fået flere børn end dem, der er begravet i Uth kirke, nemlig en søn Holger opkaldt efter hans farbror, der døde barnløs. Denne Holger er blevet trolovet og senere gift med en datter af Kirsten Nielsdatter, og derfor har hans far fået udvirket omtalte adelsfrihed. Efter Holger Ottesens død i 1575 er Egebjerggård, der som hovedgård var tiendefri, arveligt tilfaldet hans søn Holger og derefter dennes søn Gabriel, hvis bror Christoffer med rette kunne bruge Rosenkrantzernes våben. De er således ikke uægte men ægte fødte adelige, som er nedsunket i bondestand.

Østjyske aner

af Kirstin Nørgaard Pedersen, Agernvej 95, 8330 Beder. E: kirstin@mail.dk fra S-31

Hvorfor Apelone Nielsdatters barnebarn Apelone Tomasdatter og Anders Knudsen skulle have ægteskabsbevilling

Ægteskabsbevillingen, som omtales nederst på anetavlen, er dateret 15. juni 1753 og findes i Århus bispearkiv. Anders Knudsen og Apelone Tomasdatter havde som beslægtede i tredje led (næstsøskendebørn) mindst en af oldeforældrene fælles. Brudeparret i 1753 var beslægtede på hendes mormor Apelone Nielsdatter i Borum og hendes første mand Peder Pedersens ¹⁾ side, hvordan skal der herefter gøres rede for.

Anders Knudsen fik samme år, de blev gift, skøde på sin fars selvejergård i Galten:

"Anno 1753 torsdagen den 14de juni for retten mødte **Knud Sørensen Tulstrup** af Galten og i hånd tog hans søn **Anders Knudsen** af Galten til ham og fæstemø Apelone Tomasdatter, solgte og skødede selvejer rettigheden i hans påboende selvejer gård beliggende vesterst i byen, med nu tilliggende trede selvejer huse, der har tillagt Knud Tulstrups forhen tilhørende selvejer gård, som Niels Jensen nu beboer, alt efter skødets formelding til Knud Sørensen Tulstrup af hans søskende og med arvinger udgivet den 21. dec. 1712, så og halvdelen af hvad ager og eng alt efter auktions skøde til bemeldte Knud Sørensen og Niels Jensen udstedt den 6te juni 1748,

- og da Knud Sørensen Tulstrup bekender og tilstår, at han af bemeldte sin søn og fæstemø har nydt og oppebåret fuldkommen betaling, så kendes han og hans arvinger ingen ydermere lod, del eller rettighed at have i samme".

Altså hed Anders Knudsens far Knud Sørensen Tulstrup også kaldt Knud Sørensen Andersen, fordi der i Galten var endnu en selvejer ved navn Knud Sørensen, der blev kaldt Knud Sørensen Knudsen.

Knud Sørensen Andersen / Tulstrup var ifølge kirkebogen gift med Sidsel Frandsdatter. De sidstnævnte fik skøde på hans afdøde fars gård i 1712. Skødet er udstedt af hans mor og hans søskende og deres ægtemænd, det lyder: "Kendes vi os underskrevne, nemlig jeg **Mette Knudsdatter**, her i Galten, tilligemed min lovværge Knud Nielsen i Koldkærgård, såvel og *Frands Jensen i Hørning på min hustru Karen Sørensdatters vegne, Rasmus Pedersen i Nye Mølle på min hustrus Apelone Sørensdatters vegne, Rasmus Pedersen i Norring på min hustrus Anne Sørensdatters vegne, Rasmus Pedersen i Hinnerup på min hustru Sidsel Sørensdatters vegne, og Espen Jensen på min trolovede fæstemøs Sidsel Sørensdatters vegne*, at vi med vores fri vilje og velberåd hu har solgt, (og) skødet til **Knud Sørensen** såvel hans trolovede fæstemø Sidsel Frandsdatter al den lod og part, vi er berettiget og arveligt tilfalden, i den selvejergård her i Galten, salig Søren Andersen sammesteds påboede og fradøde".

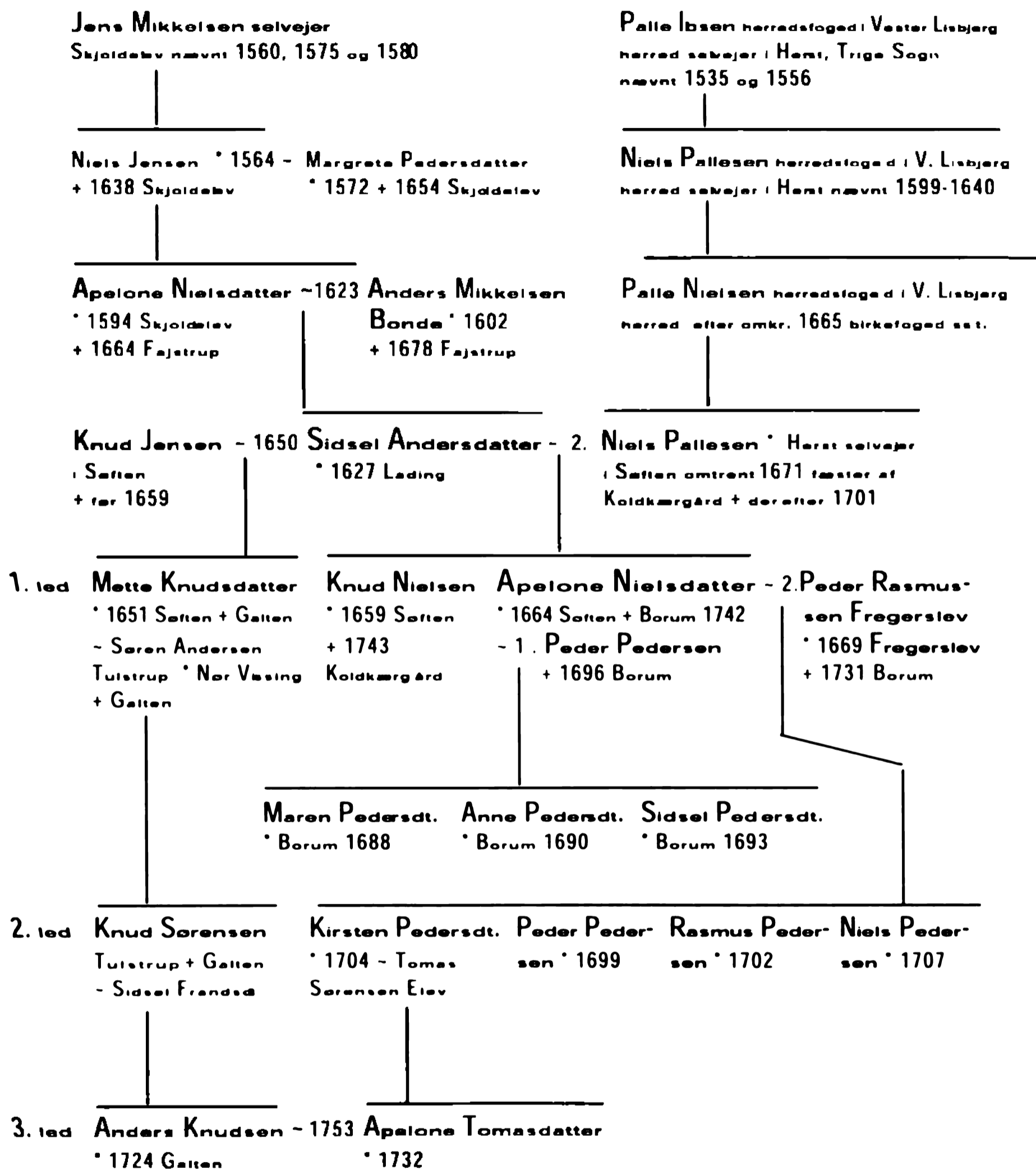
For at gå endnu et led tilbage er det nødvendigt at se på det skøde, Knud Sørensen Tulstrups far, Søren Andersen Tulstrup, fik tinglæst den 30. marts 1687 på Framlev-Gern og Sabro herreders ting efter fuldmagt givet af Anne Knudsdatter salig Peder Lauritsens i Galten til hendes svoger Herlov Jensen sst. "til at skøde til Søren Andersen al den lod og part, som hun ejer og arveligt er tilfaldet efter hendes søn, salig Laurits Pedersen, i den selvejer bondegård, som Søren Andersen påboer, og han fremlagde skøde dateret den 22. marts 1687 og Herlov Jensen i hånd tog Søren Andersen, solgte

og skødede og fra sig og sin hustru Anne Pedersdatter samt fra fornævnte Anne Knudsdatter, al den arvelod og rettighed i fornævnte selvejergård i Galten" - osv.²⁾ Sælgeren Anne Knudsdatters bror Rasmus Knudsen i Vengegård døde barnløs i 1695, og da Søren Andersens kone Mette Knudsdatter ikke er nævnt som en af hans arvinger, var de ikke slægtinge³⁾.

I skødet fra 1753 havde Anders Knudsen, såvel som hans far, tilnavnet Tulstrup, for Knud Sørensens vedkommende fordi han var født i Tulstrup, inden hans forældre flyttede til Galten, for i 1676 blev Søren Andersen fra Søften stævnet til Gern herreds ting og anklaget for at være trængt ind i en gård i Tulstrup, hvor han havde tærsket noget korn. Det hævdede han imidlertid, at regimentsskriveren havde givet ham lov til, og kort efter blev han da også fæster af gården i Tulstrup. Den 19. februar 1681 gav Søren Andersen i Tulstrup på Gern herreds ting afkald til sin bror Mads Andersen i Nør Vissing for arv efter sin far Anders Olufsen og mor Gertrud Iversdatter sammesteds⁴⁾. At det var den samme Søren Andersen, der flyttede til Galten ses af tingbogen i 1700, hvor han fordrede betaling, for den sæd han havde sået i gården i Tulstrup, og som han hævdede, at have akkorderet med Anders Dyhr om, da denne overtog gården, men da han ikke kunne fremlægge bevis på sin påstand, tabte han sagen⁵⁾.

Inden Søren Andersen kom til Tulstrup, havde han altså boet i Søften, og der blev han og Mette Knudsdatter efter al sandsynlighed gift. Da hun og hendes medarvinger solgte gården til hendes søn, Knud Sørensen Tulstrup, i 1712, var Knud Nielsen fra Koldkærgård hendes lovværge. Den samme Knud Nielsen var fadder hos Apelone Nielsdatter i Borum 1698, 1701 og 1707. Søren Andersen fra Galten var fadder i 1701, og da Apelone Nielsdatter efter Peder Pedersens død i 1696 ville sælge en fjerdedel af sin selvejergård i Borum til sin nye ægtemand, var det Søren Andersen i Galten, der lovbød den

APELONE NIELSDATTERS ANER og hvorfor hendes barnebarn Apelone Tomasdatter og Anders Knudsen skulle have ægteskabsbevilling

Før Anders Knudsen og Apelone Tomasdatter kunne blive gift skulle de have tilladelse til indgåelse af ægteskab i de såkaldte forbudte led, idet de var hinanden beslægtede i tredje led.

første gang, mens den de efterfølgende gange blev lovbudt af hendes lovværge og far, Niels Pallesen fra Koldkærgård⁶⁾. Apelone Nielsdatter og Knud Nielsen var søskende og de havde en halvsøster, og de var alle tre født i Søften, hvor Niels Pallesen var selvejer, indtil han blev fæster af Koldkærgård, som han overtog, efter at den forrige fæster, Niels Tomasen, helt ruineret havde forladt gården⁷⁾.

Apelone Nielsdatter og hendes første mand, Peder Pedersen, fik døbt en datter Sidsel den 10. december 1693, og en af Søren Andersen og Mette Knudsdatters døtre hed også Sidsel. Disse to piger er efter al sandsynlighed opkaldt efter deres mormor Sidsel Andersdatter, som den 6. september 1650 blev gift i Lading med Knud Jensen fra Søften. Sidsel Andersdatter blev døbt i Lading den 5. dec. 1627 som datter af Anders Mikkelsen Bonde og Apelone Nielsdatter i Fajstrup. Sidstnævntes forældre Niels Jensen og Margrete Pedersdatters begravelser er fundet i samme kirkebog, de var selvejere i Skjoldelev, hvor det af jordebogen ses, at Niels Jensen er nævnt på den samme gård, som før var beboet af Jens Mikkelsen.

Sidsel Andersdatters første mand, Knud Jensen, ses som selvejer i Søften i jordebøgerne 1652 og så længe de er bevaret indtil 1656. Der er gården nævnt som den tredje af selvejergårdene, og på den gård ses Niels Pallesen i matriklen 1664 og i en matrikel-ekstrakt 1680, men i den sidstnævnte med en rettelse "nu Rasmus Lassen", for da var Niels Pallesen flyttet til Kolkærgård.

Mette Knudsdatter blev efter alder ved død født i ca. 1651. Sidsel Andersdatter og Niels Pallesens søn er opkaldt efter hendes første mand Knud Jensen, som må være død senest omkring et år før 1657, for det år blev Knud Nielsen født, idet han ved sin død i 1743 var 86 år gammel. Apelone Nielsdatter er ligeledes efter alder ved død født i 1664.

De år, Vester Lisbjerg birks tingbog er bevaret, var Niels Pallesen i Søften sandemand.

Birkefogden hed Palle Nielsen og hans søn Jacob Pallesen efterfulgte ham i embedet som birkefoged i begyndelsen af marts 1671⁸⁾. I forbindelse med at Jacob Pallesens selvejergård i Herst i 1701 skulle overtages af fru Carisius på Konstantinsborg, fordi den var forgældet, førte hans slægtinge sag, da de mente sig berettiget til at overtage gården, eftersom nogle af dem stadig havde arv til gode, nemlig Palle Nielsens datter Karen Pallesdatter i Møballe og afdøde Johanne Pallesdatters børn og børnebørn i Århus, da det ifølge et senere i sagen fremlagt skøde kun var Palle Nielsen og hans ældste sønner, der havde skødet deres arveparter til Jacob Pallesen 25. august 1675: "Fornævnte dag for retten fremstod bemeldte birkefogdens fader Palle Nielsen i Herst og tvende hans ældste sønner Tomas Pallesen i Søften og Niels Pallesen i Koldkærgård, som tillige hos ham udi retten fremstod og enhver for sig særdeles udi hånd tog fornævnte Jacob Pallesen skødede og afhændet fra sig og sine arvinger til bemeldte Jacob Pallesen og sin håbendes kæreste gudelskende pige Maren Hansdatter Brandt og deres arvinger. - Først skødede Palle Nielsen til dem, så vidt det sig kan bedrage til to hundrede rigsdaler, efter hans udgivne pantebrev til Jacob Pallesen her af tinget udstedt den 15. april 1674 udi den selvejendomsgård Jacob Pallesen nu beboer, og som han tilforn for ham opladt haver med tilliggende⁹⁾ - osv".

Forud for retssagen var der givet lovbud til Jens Kruse og Niels Andersen i Horsens, Karen Pallesdatter i Møballe, Mikkelt Mogensen i Århus på egne og børns vegne, Niels Pallesen i Koldkærgård og hans søn Knud Nielsen og Maren Tomasdatter i Søften, hvor de havde talt med hendes mand Baltser Jensen og endelig Anne Tomasdatter i Grundfør med lovværge og børn samt Johanne Tomasdatter sammesteds. Mikkelt Mogensen var fadder i Borum 1693, da Apelone Nielsdatter og Peder Pedersen fik døbt deres datter Sidsel, og det var Mikkelt

Mogensens kone, Apelone Nielsdatters kusine Maren Andersdatter Kruse, der bar barnet ¹⁰⁾.

I forbindelse med en udpantningsforretning på Koldkærgård juli 1667 blev Palle Nielsen overfaldet af den daværende fæster, som derfor blev sagsøgt den efterfølgende tingdag, hvor han "gav last og klage over Niels Tomasen, der han med retten til lovens fyldestgørelse skulle søge Niels Tomasen ved nam og udlæg efter lovlig dom og forfølgning, så var han ikke nu på 30 års tid han har betjent retten, så trodselig blevet jaget af gårde af nogen ærlig mand, og han mente at hvis øvrigheden ikke slig trussel og vold og rettens forhindring ville straffe, da kunne hverken han eller nogen ærlig mand betjene retten ¹¹⁾".

Det er dog ikke sikkert, at Palle Nielsen har været herredsfoged alle de næsten 30 år, for første gang han er set som bonde i Herst, er i bådsmands skatten i 1641, mens bonden der ellers hed Niels Pallesen, dog har sidstnævnte uden tvivl været hans far, idet han er set i jordebogen for Århusgårds len så tidligt som 1599-1600.

16. november 1606 fik Niels Pallesen i Herst, herredsfoged i Vester Lisbjerg herred, livsbrev på en kronens ejendom kaldet Harildmark under Århusgård, som Carl Bryske til Nørgård, embedsmand på Århusgård, på kronens vegne har bortfæstet til ham. Dog må han ikke befatte sig med den til ejendommen liggende skov. Han skal årlig i rette tid svare sædvanlig afgift til lensmanden på Århusgård, såfremt han ikke vil have dette brev forbrudt, og 1607 ses det i jordebogsregnskabet at "Niels Pallesen haver fri for han er herredsfoged". Da den slags fritagelser for afgift ikke altid bliver opnået samtidig med udnævnelsen, kan han være blevet herredsfoged nogle år forinden ¹²⁾.

I en strid om skellet mellem Elsted og Skårupgårds mark i 1666, blev to tingsvidner fra 1625 fremlagt, det ene var udstedt på Øster Lisbjerg ting, det andet fra Vester Lisbjerg ting. Sidstnævnte indeholdt en afskrift

af et tingsvidne om et sandemandstoug, som havde fundet sted 90 år før: "Palle Ibsen i Herst herredsfoged i Lisbjerg herreds beskibelse, Anders Tomsen sammesteds, Oluf Jensen sammesteds og Niels Folby sammesteds, Niels Jensen i Trige, Rasmus Groersen sammesteds, Peder Pedersen i Lisbjerg, klarligen med gud efter guds byrd 1535, onsdag næst efter pinsedag, var skikket for os Jesper Nielsen i Elsted, han lovlig æsket og fik et tingsvinde af otte dannemænd etcetera. Hvilke vidnede og kundgjorde inden alle fire stokke på fornævnte ting, sandemænd i Lisbjerg herreds beskibelse, de kundgjorde deres toug og sandemands ed, ligesom de gjorde markskel imellem Elsted mark og Skårup mark. Item først på tre bundne sten, som ligger imellem Elsted mark og Kvottrup mark og Skårupgårds mark, som har været holdt for ret markskel af arilds tid" - og det gamle tingsvidne fortsætter med opremsning af skelmærkerne på hele sandemændenes vandring langs skellet ¹³⁾.

I 1619 blev der ført sag om et andet markskel, hvor skellet mellem Trige og Elev mark på lignende måde var blevet fastlagt i 1556. Den sag blev sendt til Viborg Landsting, og de personer, som havde afgjort sagen i 1556, skulle derfor stævnes, men da de alle var døde, blev deres arvinger stævnet i deres sted:

"Peder Nielsen i Skårupgård på sine egne og hans medbrøders vegne, med en opsættelse af landstinget 27. februar sidst forleden, havde stævnet Niels Pallesen i Herst herredsfoged i Vester Lisbjerg herred for en sandemandsed og tov, hans far Palle Ibsen i Herst har udstedt til førnævnte ting onsdagen næst for Vor frue dag visitationis 1556 (1. juli). Sammeledes havde de stævnet de sandemænd, som da var i førnævnte herred deres arvinger, som er Tomas Olufsen i Spørring i sin far Oluf Jensens sted, Søren Sørensen i Trige i sin far Søren Jensens sted, Søren Nielsen sst i sin far Niels Todbjerg i Panderup hans sted, Peder Sørensen i Lisbjerg i Peder Jensen ?

sst hans sted, Christen Jensen i Lisbjerg i Jens Lauridsen i Ølsted hans sted, Søren Ibsen i Jep Frandsens sted i Elev, Jens Mikelsen i Grundfør i Jens Sørensen sst hans sted, for en sandmandsed og tov, de gjort har imellem Elev og Trige mark. Derefter blev afsagt, så efterdi i samme sandemandsbrev ikke navnlig benævnes, hvem sandemændene har været, der samme ed gjort har, så deraf kunne forfares om de eller deres arvinger kunne være stævnet, og ikke heller bevises, at førnævnte mænd, hvis arvinger nu her stævnet er, samme tov skulle have gjort, da vidste dommerne ikke på førnævnte ed at dømme ¹⁴⁾.

Hermed er der gjort rede for forslægt til en af de i herredsfogedslægten indgifte, her med hele to af Peder Pedersens efterkommere, og så er Apelone Nielsdatters forslægt ikke helt let at finde.

Noter og henvisninger

forkortelser: fl. folio, hrd. herred, KBB: Kancelliets brevbøger, LAV: Landsarkivet Viborg, RA: Rigsarkivet, Skdb. Skanderborg, tgb. tingbog

1) K. Nørgaard Pedersen: Herredsfogedslægten, 2004.

2) RA: Rentekammeret. Kommisionsakter vedr. afhændelsen af kronens gods i Skan-

derborg distrikt (afskrift af selvejerskøder fremvist før salget af ryttergodset 1766-67). Gård nr. 96 skøde nr. 7,6 og 5.

3) LAV: Skdb. rytterdistr. skifteprtk. 1695 20/5 fl.40

4) LAV: Gern hrd. tgb. 1676 4/3 fl.146, 18/3 fl.151, 1/4 fl.156, 17/6 fl.188 og 1681 19/2 fl.62

5) LAV: Framlev-Gern hrd. tgb.1700 9/6 fl.346, 30/6 fl.348 og 11/8 fl.356

6) LAV: Framlev-Gern hrd. tgb. 1697 19/5 fl.119, 26.5 fl.121, 2/6 fl.122 og 23/6 fl.128

7) LAV: V. Lisbjerg birks tgb. 1671 3/5 fl.98

8) LAV: V. Lisbjerg birks tgb. 1671 8/3 fl.84

9) LAV: Marselisborg birks tgb. 1702 2/5 fl.42

10) LAV: Marselisborg birks tgb. 1701 2/11 fl.21 og V. Lisbjerg birks tgb. 1669 13/10 fl.21. Niels Pallesen fører sag for sin svoger Anders Kruse i Århus.

11) LAV: V. Lisbjerg birks tgb. 1667 10/7 fl.145

12) KBB. 1606 16/11 og Århusgårds len jordebogsregnskab 1607

13) LAV: V. Lisbjerg birks tgb 1666 31/10 fl.103

14) LAV: Viborg Landstings dombog B. 1619

En slægt Johansen fra Nimtofte

Om Jens Peter Johansen, f. 1856. Rettelser og tilføjelser til slægtsbogen fra 1971 af Else Skovbo Jensen, Kløvervej 5, 8850 Bjerringbro. E: esj@privat.dk fra S-31

På Grenå Egnarkivs hjemmeside findes en aneliste fra ovennævnte bog, der er udgivet af Nordisk Slægtsforskning, Skals. Derigennem har jeg opdaget, at jeg har aner fælles med Jens Peter Johansen.

En af mine tiptipoldefædre er Niels Andersen Brøgger (født 1765 Ålsø, død 1831 Sejling). Han var skoleholder i Skarresø, Djurs Sønder Herred senest fra oktober 1795 ved ældste søns fødsel og indtil maj 1803, da han blev kaldet til Sejling-Sinding i Hids Herred. Niels Brøgger var gift med

Marie Kirstine Jørgensdatter. Deres vielse er det hidtil ikke lykkedes mig at finde. Hun er født i Astrup, Skarresø sogn og døbt 29. november 1767 som datter af Jørgen Iversen (C 311A). Jørgen Iversen, døbt 14. marts 1717 (ikke 25. marts som i Slægtsbogen) hedder egentlig Jørgen Rasmussen, idet han er søn af Rasmus Iversen i Astrup og dennes hustru Maren Nielsdatter, trolovet i Kolind 1709 den 30. juni. Begge ægtefæller dør i Astrup. Han 1763, hun 1762.

Jørgen Rasmussen dør forsommeren 1786. Dødsindførslen er ikke fundet i kirkebogen, men i G273-4 Ryomgaard er der 10. juli skifte efter "afgangne gårdejer Jørgen Rasmussen, selvejer, herligheden til Ryomgaard, som boede og døde i bemeldte Astrup". Der er skifte og deling "mellem enken Enger Rasmusdatter og de med den salige mand sammenavlede børn: en søn Rasmus Jørgensen, 27 år, en datter Anne Jørgensdatter i ægteskab med gårdmand Hans Jørgensen i Ebdrup, en datter Zidse Jørgensdatter, 24 år og en datter Marie Kirstine Jørgensdatter, 18 år".

Ved folketællingen 1787 står Inger Rasmusdatter som gårdkone.

Hun har sin yngste datter og sin søn Rasmus hjemme. Knap et år efter udfærdiges en såkaldt plejekontrakt mellem mor og søn og samtidig overtager sønnen fæstet af selvejergården, hvilket her må betyde, at det er gårdens herlighed der er omfattet af fæstet under Ryomgård gods. Se også skiftets ordlyd.

Datteren Anne er den, der indgår i slægten Johansen. Ved sin dåb 19. oktober 1749 bæres hun af sin moster Mette Rasmusdatter. Mette og Inger er døtre af Rasmus Persen /Pedersen (der dør allerede 1731) døbt hhv. 3. oktober 1727 og 9. april 1724 i Ebdrup. Inger og Jørgen bliver viet i perioden 1747-49, da der ingen vielser er indført i Ebdrup sogn. Slægtsbogen oplyser, at Jørgen Rasmussen/Iversen har tilnavnet Snedker og at han blev begravet i Ebdrup 5. april 1786. Jørgen Snedker er imidlertid ikke identisk med Jørgen Rasmussen/Iversen, jfr. ovennævnte skifte, som også er nævnt i slægtsbogen!

Hvad Inger angår, har slægtsbogens forfatter "forgæves søgt hendes død i Skarresø sogn". Hun er imidlertid død 12. marts 1799 som "Rasmus Iversens moder i Astrup, 78 år", indført i Kolind-Ebdrup-Skarresø kirkebog (C 333).

Det undrede mig, at Jørgen og Ingers ældste datter fik navnet Anne. Maren havde været naturligt - efter farmoderen. Mormoderens navn kender jeg dog heller ikke. Jeg har en teori om, at hun kunne hedde Zidse, men der er et par ender, der ikke når sammen. Har Jørgen da været gift før med en Anne? Og kan denne Anne have heddet Andersdatter? Inger og Jørgen får nemlig 2 sønner, der dør i 1750'erne som små, begge med navnet Anders. Med hjælp fra mormonernes side på internettet finder jeg, at der i Marie Magdalene har fundet en vielse sted mellem Jørgen Rasmussen og Anne Andersdatter den 26. maj 1744. I kirkebogen er anført, at Jørgen er fra Astrup.

Jørgen og Anne får 1745 den 29. marts en søn Anders døbt i Skarresø sogn. Han begravnes i december 1746, 1 3/4 år. Forældrene har da 7. juli 1746 fået søn nummer 2, kaldet Rasmus. Han bliver voksende, men dør allerede i 1770, 24 år gammel.

"Jørgen Rasmussens hustru i Astrup, begravet, 31 år", skriver præsten i Skarresø kirkebog septuagesima søndag den 29. januar 1747.

I slægtsbogen har Jørgen Rasmussen/Iversen anenummer 50 og Inger Rasmusdatter følgelig nummer 51. Anenumrene 102 og 103 er angivet til at være Rasmus Iversen og Maren Nielsdatter.

Som det forhåbentlig er fremgået ovenfor, er Rasmus Iversen og Maren Nielsdatter forældre til Jørgen, og de har da anenumrene 100 og 101.

Rasmus Iversens far hed Iver Michelsen. Han døde i Astrup og blev begravet 20. april 1694, 64 år gammel. Han har retteligt anenummer 200 og ikke som angivet 204.

Morale: enhver oplysning skal tjekkes i de originale kilder, uanset hvor den er fundet.

Kreativ databasesøgning –

eller om, hvordan familien Godtfredsen kan findes under navnene Kulzbach, Kutzbach og Kritzbach.

af Henning Bender, stadsarkivar ved Aalborg Stadsarkiv / Det danske Udvandrerarkiv, Arkivstræde 1, 9000 Aalborg. E: HVB-kultur@aalborg.dk fra S-31

Særligt i sommermånederne fyldes det åbne vidensrum på Aalborg Stadsarkiv og Det danske Udvandrerarkiv af mange amerikanere. Det er heldigvis blevet en god vane, at folk med danske aner fra oversøiske områder, søger de problemer, som internettet ikke har kunnet give dem svar på, løst i Aalborg. Når der er så mange problemer, skyldes det, at man ikke kan eller bør forvente, at alle oplysninger fra originale kilder overføres fejlfrit til de elektroniske søgedatabaser. Der er ikke mindst i de amerikanske ankomstlister rigtig mange fejlskrivninger af danske person- og stednavne.

Kathy Slowter fra Minnesota præsenterede et af de sværere tilfælde, da hun besøgte Aalborg i august 2004. For fejlene var at finde på begge sider af Atlanterhavet. Med sig havde hun sin mand og 5 børn, samt sin far og mor, hvoraf moderen var født Godtfredsen. Kathy Slowters morfar, Ferdinand Godtfredsen, var i 1903 kommet fra Aalborg til USA, 3 år gammel sammen

med sine to søstre, Edle og Valborg, samt sin mor, Elisabeth Godtfredsen. Kathys oldemor.

Spørgsmålet lød derfor: *Hvem var Elisabeth Godtfredsens mand i Aalborg, altså Kathys oldefar, og hvor boede han og familien inden kone og børns afrejse til USA?*

Det var svært at svare på, for der fandtes ingen med disse navne i Aalborg, hverken i folketællingen 1901, i vejviseren eller i udvandrerlisterne. Derimod kunne alle fornavnene – Elisabeth, Edle, Valborg og Ferdinand findes i udvandrerlisterne på www.emiarch.dk på samme billetnummer 4221, med rigtige aldersangivelser, registreret 4. november 1903 på DFDS's amerikabåd "Oscar II" med afgang til New York. Men efternavnet var ikke Godtfredsen – men KULZBACH!

Desværre var der heller ikke nogen, der hed "Kulzbach" i Aalborg. Et check i den originale udvandrerliste for direkte udvandring med skib fra København til New York 1902-1903 viste imidlertid, at det skyldtes en fejlskrivning i databasen. Det rigtige navn var KUTZBACH.

Herefter var alle problemer løst, i hvert fald på den danske side af Atlanterhavet. Familien kunne genfindes i folketælling, vejviser og kirkebøger – den forsvundne oldefar hed Valdemar Heinrich Kutzbach (født 1865 – død

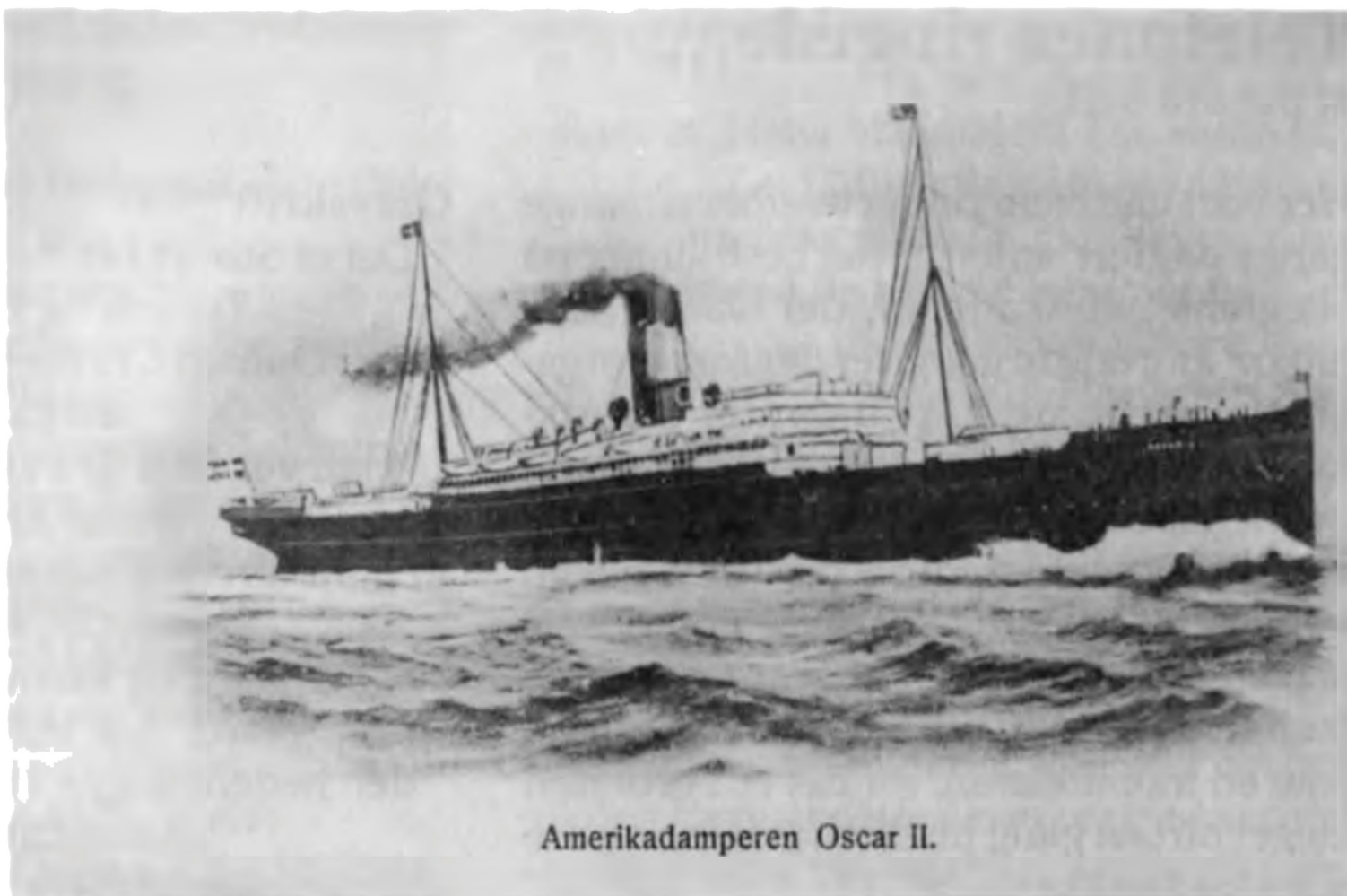

1929), og Godtfredsen var dame-skrædderinde Elisabeth Kutzbachs fødenavn. Hun og de tre børn var rejst under navnet Kutzbach, men havde taget navnet Godtfredsen efter ankomsten til USA. Tilbage i Aalborg havde de efterladt Valdemar H. Kutzbach, der både før og efter familiens afrejse beboede og

var barber og frisør i Niels Ebbesensgade 19, på hjørnet af Frederikstorv i Aalborg.

Jubelen var derfor stor hos hele familien Slowter fra Minnesota, og fotografiapparaterne kom frem, da vi alle efterfølgende vandrede de 200 meter fra Stadsarkivet ned til huset, der stadig ligger på stedet - nu som basar for somaliske indvandrere. Hermed var spørgsmålet løst for Danmarks vedkommende, men desværre ikke, når det gjaldt ankomsten til USA. For selv om Elisabeth Kutzbach (eller Godtfredsen) og hendes tre børn var afsejlet med "Oscar II" fra København den 4. november 1903, så var ingen, der bar disse navne ombord på "Oscar II" ved ankomsten til New York den 17. november 1903! Underligt, for jeg havde jo selv mødt deres efterkommere i USA.

Det skyldtes en dobbeltfejl i søgedatabasen. I databasen for ankomne til Ellis Island 1893-1924 - på www.ellislandrecords.org - har man indscannet det forkerte skib. Henvisningen til "view original ship manifest" for passagererne på "Oscar II" fører til et helt andet skib: "SS Statendam", der ankom fra Boulogne til New York den 17. november 1903, hovedsageligt med italienere. Ser man derimod på henvisningen til "view text version"

Amerikadamperen Oscar II.

finder man ganske rigtigt de samme passagerer, som sejlede fra København med "Oscar II". Men stadigvæk IKKE nogen Kutzbach, Kulzbach eller Godtfredsen! Skal de findes, er der ikke anden løsning end at gennemgå selve listen.

I København havde familien Kutzbach billetnummer 4221, og søger man de tilstedende navne finder man på billetnummer 4220, Johanne Christensen, Tvis, og på 4222, Lauritz Andersen, Aalborg. Søger man dernæst i ankomstlisten til New York på henholdsvis Johanne og Lauritz, finder man *mellem* de to personer den eftersøgte familie. Grunden til at de var væk i den almindelige søgning var, at de nu optræder under navnet KRITZBACH.

Der er med andre ord tale om fejl-skrivning af navnet i søgedatabaserne på begge sider af Atlanterhavet. I Danmark Kulzbach i stedet for det rigtige Kutzbach - i USA til Kritzbach i stedet for Kutzbach. Eksemplet er drilsk, men det er langt fra usædvanligt at støde på væsentlige fejl-skrivninger af person- og stednavne. Man må derfor ikke give op, hvis man ikke i første omgang finder, hvad man søger, men må, som det er søgt gjort her, prøve sig frem med kreativ databasesøgning.

Telefonen ringede....

af BØ, fra S-31

Her i det lille hjem ringer telefonen mange gange dagligt: enten er det bestillinger på Slægtens publikationer, der skal sendes hid og did, andre gange er det forespørgsler om dette og hint indenfor slægtsforskningen, og atter andre gange er det medlemskab af Slægtshistorisk Forening for Aalborgegnen, der skal aftales. Som følge deraf er datter på snart 9 og husets herre godt rustet til at besvare alle disse mange opkald, og ligeså derfor ejer vi ikke en mobiltelefon, for det er i grunden meget rart en gang imellem at kunne være udenfor "rækkevidde".

En lørdag eftermiddag på en grå oktoberdag var det dog slet ikke af ovennævnte grunde, telefonen ringede. En venlig herre ville gerne have et godt råd ang. sin egen slægts navn, Primdahl: fandtes der mennesker, der kunne hjælpe ham med arbejdet? Han ville ikke selv gribes af det (trods mine mange gode intentioner og forslag!), men kendte jeg mon nogen? Dernæst havde han en hel del liggende fra oprydning i sin afdøde mors gemmer. Hun havde slægtsforsket for mange år siden, og blandt mange gamle papirer havde der ligget to helt gulnede og næsten iturevne stykker papir, som hun igen havde arvet fra en helt anden slægtsforsker. "Skal sådanne bare kasseres, eller hvad kan jeg gøre for at komme af med dem på en fornuftig måde?" spurgte Primdahl. "Tja, send dem til mig, så skal jeg se, hvad jeg kan stille op med dem," svarede jeg prompte, og et par dage efter lå der en lille hvid kuvert i min postkasse. Ud foldede jeg med nænsom hånd to gamle stykker papir – ca. 18 x 22 cm – hvorpå der såmænd "bare" stod skrevet følgende med flot og sirlig hånd:

Gravskrift

Det er Støvet her hviler af en gammel
Tømrer og Husmand
her i Outrup Christen Christensen Westergaard
Han var født til Verden i Tødsø paa
Morsø Aar 1784
af Forældrene Faderen Huusmand Christen Christensen
Westergaard og Moderen Sidsel Westergaard. Aar 1824 indtraadte
den hedengangne i den hellige Ægteskabsstand med
daværende agtbare Pige af Elsøe Ane Marie Jensdatter.
De levede sammen i 36 Aar delte Livets Sorger og Glæder
og deres Ægteskab blev af Herren velsignet med 9 Børn
4 Sønner og 5 Døtre hvoraf den ældste Søn for faae
Aar siden ved Døden overgangen. De andre 3 Sønner
og 5 Døtre tilligemed deres Moder efterleve og sørge
i Dag med den hedengangnes Jordefærd.
76 Aar blev denne
Mands Levealder da han ved Døden Fredag Morgen den
13. Juli 1860 omskiftede Tiden med Evigheden.
Her endte nu dine Dage
dit Legem favner Jordens Muld.
I Krig da stod du ei tilbage
vor Land og Konge troe og huld.
Ja i vor Færd i Kamp du stod
dit unge Bryst var fuld af Mod.
En gammel blev du mæt af Dage
ei dog tilbage holdt du dig
men villig til strax fat at tage
Paa snart et Arbeid dristelig
ved Gjerning din du fandtes Død
En Søvn saa fød.
Fred med dit Støv

Om den ældste søn ved døden overgangen fortæller det andet papir:

Herunder hviler de Forkrænkelige Dele
af Dan-
nebrogsmanden,
Christen Christensen Vestergaard
af Outrup!
Han var født i Søndermølle i Rakkebye i
Hvidberg Sogn
Aar 1825 den 28de December, af Foræl-
drene Christen Christen-
sen Vestergaard og Moderen Ane Maria
Jensdatter, og døde
Torsdag Aften den 21 October 1852 i sin
kraftigste Alder, 26 Aar
9 Maaneder og 23 Dage. I Krig for Fæd-
relandet maae vi søge
Grunden til hans saa tidlige Bortgang fra
Verden. I denne Tjene-
ste ofre den hedengangne sig, som tro
Undersaat af Danerkongen
og blev derfor og for Troskab og Kriger-
dygtighed hædret med Danne-

brogordenen. Dog, Herren bestemt hans
Tid og det er, som der staar
skrevet: Hans Maaneders Tal, stode til
dig, i Gud: du satte ham et Maal
det overskred han ikke.
Saa gaae I da i svage Lemmer ned
i Gravens mørke Skjød at sove,
I skal igjen opstaae til Herlighed,
Guds store Majestæt at love;
Hvor Sjæl og Legem da
Evindeligen skal:
Hos Herren stedse leve!
AMEN!

Og nu er spørgsmålet så bare: der må helt sikkert være særdeles mange personer, der er slægt med de nævnte, men gad vide, om der skulle være et par slægtsforskere imellem, der oven i købet kunne være læsere af dette blad og disse linier? Mage til slægtshistorie og Danmarkshistorie på et "sølvfad" skal man da lede længe efter, men det behøver slægtninge så altså ikke gøre mere, hvis.....!?

Med anvendelse af "al muelig Flid og Nøyagtighed....."

af BØ, fra S-31

Slægtsforskningsmiljøet i Danmark er fyldt med personer, der i en større eller mindre periode af deres slægtsforsker-liv laver et stort uegennyttigt stykke arbejde, som selvfølgelig først og fremmest gavner deres egen forskning, men derefter mest af alt gør tilværelsen meget lettere for alle slægtsforskere, der kommer efter. Alle disse "andre" har oftest i løbet af forskningen fundet ud af, at de har rødder samme sted. De kan derfor absolut have stor fornøjelse af det udarbejdede materiale, der for dem tager sig ud som et rigtig godt hjælpemiddel til at finde endnu flere forfædre eller uddybende oplysninger om dem, de allerede har fundet.

Man finder altid noget...

"Man finder altid noget, når man leder efter noget helt andet" - siger vi slægtsforskere tit - men i en ganske bestemt sammenhæng torsdag 4. november 2004 på Lokalhistorisk Arkiv for Støvring Kommune (beliggende i Ø. Hornum i Himmerland) blev det omskrevet et par gange - først til "Man finder altid noget, som nogle andre har lavet!"

Anledningen til omskrivningen var, at arkivet var vært ved en reception i anledning af, at folketællingen 1787 nu er tilgængelig på Dansk Dataarkivs database Dansk Demografisk Database på nettet og desuden nu er til salg på en cd-rom - ene og alene på grund af et hav af frivilliges indsats. Faktisk har 227 tastere og 135 kor-

rekturlæsere været travlt beskæftiget med materialet, der andrager 840.688 personer, der fandtes i Danmark hin 1. juli 1787. Det tog blot en dag at "skrive alverden i mandtal" (hvor mange, der skrev den dag, vides vel ikke i dag), men flere år har det taget at gøre materialet tilgængeligt for alle. Man startede med spæde tiltag (Thisted Amt) i 1996, og efter en målrettet indsats koordineret af KildeIndtastningsKomiteen (KIK) med Hans Martin Laustsen i spidsen kan vi nu atter en gang kippe med flaget!

... som nogle andre har lavet!

Efterfølgende er det nu ved søgning i database eller på cd-rommen blevet helt ufatteligt let at "finde noget, som nogle andre har lavet". Jeg ved, at alle frivillige er gået til værket med en ufattelig iver - man skal bare lige som taster have den tælling færdig, lige have tastet 100 personer mere ind i dag - før man kan kaste sig over helt anderledes menneskelige gøremål: have handlet ind, have redt senge, have læst dagens beholdning af ugeblade eller set tv-avisen! Sådanne gøremål tæller ligesom ikke mere i denne verden af indtastere og indtastninger - meget, ja, nogle vil næsten sige "ALT" andet kan tilsidesættes, når der er en tælling på bordet og en kip-udgave i computeren.

Jeg synes, det er væsentligt i denne sammenhæng at udtrykke stor taknemlig over for de mange i slægtsforskersmiljøet, der i disse år har valgt at kaste sig over netop folketællingerne og arbejdet med at gøre dem egnede for computere. Fint, at de har valgt lige netop det område, som det, de gør - for at hjælpe andre under overskriften "mange bække små gør en stor å".

Man finder altid nogen

Jeg kan ikke helt dy mig for at omskrive indledningen "man finder altid noget, når man leder efter noget helt andet" nok en gang - nemlig til "man finder altid nogen, som andre har lavet, når man leder i Dansk Demografisk Database": for det, man jo

reelt finder, er jo f.eks. en fjern tipoldemor, der skulle være født på Fyn, et hold oldeforældre, der har boet mange steder i landet, eller en stakkels omstrejfende kvinde, som ingen vil have.

...Al muelig Fliid og Nøyagtighed...

Salig Christian den Syvende, der bragte folketællingen til torvs, gav den følgende ord (venligst renskrevet og meddelt mig af Kim Melchior - fundet i Århus Stiftamt 1683-1799 reskripter, Landsarkivet i Viborg, (B5A-75)) med på vejen:

Christian den Syvende af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Wenders og Gothers, Hertug udi Sleswig, Holsteen, Stormarn, Dytmersken og Oldenborg.

Wor synderlig Gunst tilforn! Da Wi allernaadigst hawe funden for got, at ligesom i Aaret 1769 efter Wores Befaling af 15 Junii samme Aar blew foretaget en almindelig Folketælling i Wore Riger og Lande, for at faae en nøye Underretning om Folkemængdens Tilstand paa ethwert Sted, til Oplysning og Weiledelse udi de der med forbundne adskillige nyttige Indretninger, saa skal og nu i samme Øyemed forandstales saadan Optælling, for det første i Wort Rige Danmark, som kand wise Folkemæng dens Tilstand oweralt udi dette Rige paa den første Dag i næstkommende Julii Maaned; Saa er hermed Wores allernaadigste Willie og Befaling, at denne Tælling, paa det den kand bliwe saa nøyagtig og paalidelig, som det er mueligt, skal foretages paa følgende Maade: -

Slutteligt:

Derefter J Eder allerunderdanigst hawe at rette og samtlige Wedkommende sligt til Efterretning at tilkjendegiwe med Opmuntring herpaa at anwende al muelig Fliid og Nøyagtighed; I øwrigt indberettes Os af Eder at I denne Wores Befaling hawer bekommet. Befalende

Eder Gud! Skrewet paa Wort Slot Christi-
ansborg udi Wores Kongelige Residents
Stad Kiøbenhavn den 11te Maji 1787.

Under Wor Kongelige Haand og Signet
Christian R.

Til lykke med dagens MÅL – det er godt
"tastet", og jeg ved, at også de mange
tastere/korrekturlæsere har ihukkommet
Chr. VII's viise ord!

Tønnies – i byen, bag kameraet, på museet og på nettet!

af BØ, fra S-31

Siden 19. juni 2004 har Tønnies og hans fotografiske atelier været det helt store "hit" på Nordjyllands Kunstmuseum, Aalborg Historiske Museum og Aalborg Stadsarkiv, hvilket har betydet, at der for alvor er sat fokus på navnet og det store materiale, der er produceret gennem to århundreder i det aalborgensiske byliv. Ikke for det – medlemmer af den aalborgensiske slægtsforsker verden har altid brugt materialerne ganske eftertrykkeligt – men med udstillingerne og den ekstra bevågenhed, de har medført, er der givet os nye muligheder, og det er sådan set også den dybere baggrund for denne artikel. Han – og dermed slægten, billederne, udstillingerne, arkivet mv. – bør være kendt af det ganske land, og jeg håber i det følgende at få givet en god begrundelse herfor.

Fra kasse på Hjallerup Marked til base på internettet

For nogle år siden under en tur til Hjallerup Marked, hvor kræmmere fra nær og fjern solgte ALT mellem himmel og jord, faldt familiens øje på nogle gamle, brune fotografier, der lå i en "tag-selv-kasse-til-10 kr." Et af dem blev hjembragt med nærmere studier for øje. Det viste sig at være nr. 157133 – smukt noteret med Heinrich Tønnies' blyantskrift bagpå. Hvad gør man så? Tja, man lader den internetforbundne computer finde Aalborg Stadsarkivs database med mulighed for søgning i alle de indtastede oplysninger

(dækkende perioden 1864-1918) fra de gamle bestillingsprotokoller. Heinrich Tønnies, der fra 1854 etablerede sig som "Fotografen" i den voksende købstad ved Limfjorden, havde i høj grad behov for at have/holde styr på sine kunder og sit tilgodehavende hos samme. Basen <http://www.aalborg.dk/tonnies> kan derfor give svar på mange forskellige spørgsmål vedr. Tønnies-"skuddene". Dels det for os aktuelle her nr. 157133 – hvornår og hvem har betalt for denne optagelse? Her giver svaret, at fotoet er taget 2. juli 1911, E. Jørgensen (No 2) boende Kattevad 12 er HT betaling skyldig. Registreringsnoten er følgende: *Ung mand i halvprofil i uniformsjakke med to rækker knapper og kasket med et 11 tal på.* Hvis man tager chancen og kikker optegnelserne igennem for de omkringliggende løbenumre (157.131-34) kan se, at det er et lille sjak værnepligtige i 11. Bataljon, der hin sommerdag i 1911 er blevet enige om at gå til fotografen. "Vores mand" viser sig at være Einar Jørgensen Glassow født 2. marts 1888 i Raarup mellem Horsens og Vejle: "middel af Vækst, lyst Haar og blaa Øjne", indkaldt 25. april 1911. Ved senere indkaldelse gjorde han tjeneste som "Reservespillemand og Befalingsmandselev". Hvordan kan vi så vide det? Tja, efterfølgende opslag i Rigsarkivets stambogsoptegnelser giver et flot "billede" af ham, og siden kirkebogsoptegnelser, folketællingsditto og kontakt med andre, der forsker Glassow-slægten på

egnen (via Hvem Forsker Hvad) har givet en længere anerække til E. Jørgensen. Det, der for indeværende mangler, er overblikket over mulige efterkommere, og selvfølgelig det helt afgørende svar på spørgsmålet om, hvordan "E. Jørgensen" sådan kunne havne på Hjallerup Marked en sommerdag for ganske få år siden!

Mange veje fører til....

En anden indgang til slægtsforskningsbrug af databasen er den, at man benytter feltet "Navn" og i det anfører slægtens efternavn/e og dermed prøver at få et overblik over, om nogle af slægtens personer har sat sig foran linsen hos Tønnies, og dermed kan ses i dag. Herunder et eksempel på sådan anvendelse af basen mht. til et efternavn, jeg til stadighed arbejder med. Jeg skrev "Butler" i navnefeltet og fik 3 svar:

I noterne kan man læse, at der her er tale om et yngre par, der er fotograferet sammen på foto 167591 – på nr. 92 ses blot "hende" og på 93 blot "ham". Hvis der søges helt præcist på eks. "Peter Hansen" skal der skrives "Hansen, Peter" i "Navn".

Endelig kan man også bruge "Adresse", som indgang til et hav af fotos. Hvem blev fotograferet fra adressen "Tiendeladen", "Kattevad" eller "Nytorg". Da Tønnies var kendt vidt og bredt, kan der også med fordel skrives "Skørping", "Hjørring" og sågar "Aarhus" i feltet.

Billede contra foto

Vores "normale" slægtsforskning er en stadig søgning efter "billeder" af vore forfædre, og her tænker jeg på de mange billeder, der skabes inde i vore hoveder efter en lang dag på arkivet: "Ung Pige, 19 Aar gammel viet til 45-aarig Enkemand", "3 Børn under 7 døde af tuberkulose i samme Familie paa en Uge" og "Uegnet til militærtjeneste paa grund af Spinkelhed" – alle kan sikkert selv fortsætte rækken af

indførsler, der danner billeder. Med vore forfædre født indenfor de seneste godt 150 år kan der skabes kontakt til fotos af dem, således at det indre blik kan erstattes af det ydre øje, og man ved selvsyn kan se deres udtryk og danne sig et indtryk. Her kan fotografierne (optegnelserne om ca. 230.000 optagelser fra 1854-1974) danne baggrund for en del nyforskning.

Aalborg Stadsarkiv – og slægten Tønnies

I forbindelse med den tredelte udstilling i Aalborg 19. juni 2004 - 9. januar 2005 om "Heinrich Tønnies; et fotografisk atelier" slås det flere gange fast, at det helt ekstraordinære ved HTs fotografering i og omkring Aalborg er dels kvaliteten og omfanget, dels den lange årrække, hvorigennem der er fotograferet, og dels også, at foretagendet fungerede gennem hele tre generationer af familien.

På Aalborg Stadsarkiv findes en flot planche-udstilling, der fortæller om samlingen på arkivet, dens pasning, registrering m.v. Arkivet har endvidere fremlagt flere albums med billeder fra atelieret og Tønnies' familie billeder samt større aftryk af mange andre hænger overalt på arkivet: ude og inde, oppe og nede. I Stadsarkivets vidensrum (læs: læsesal) er det muligt at søge i en base på temaer, nr., adr. og personer, der rummer fotos fra firmaet fra 1864 - 1959 med i alt 16855 poster med 3666 scannede fotos i. Herom kan læses på arkivets hjemmeside:

<http://www.aalborg.dk/serviceomraader/kultur+og+fritid/kultur/arkiver/tonnies-inf.htm>

På arkivet kan der endvidere findes mange arkivalier, der beskriver familiens liv og levned – kirkebøger, folketællinger, vejvisere mv. Sidst, men ikke mindst rummer Heinrich Tønnies' privatarkiv på Stadsarkivet en lang række spændende materiale – udover bestillingsprotokollerne. Hvor omfattende det er, ja, her kan

benyttes Danmarks Nationale Privatarkiv Database – se www.danpa.dk. Da udstillingerne blev kendt i den store offentlighed, gik medlemmer af Slægtshistorisk Forening for Aalborgegnen i gang med at sætte fokus på den slægtshistoriske side af Tønnies-slægten. Et materiale, der ligger til gennemlæsning på foreningens hjemmeside på <http://www.slægtshistoriskforeningforaalborgegnen.dk> – under "nyheder" og dels på alle tre udstillingssteder. Hvis læsere af denne artikel læser den lange slægtsudredning, håber jeg, at man overfor mig vil supplere med oplysninger, hvis det kan gøres.

Nordjyllands Kunstmuseum – og fotograf-kunstneren Tønnies

På Nordjyllands Kunstmuseum har man i udstillingen sat fokus på de forskellige typer af fotograferinger, som Tønnies lod udføre: Portræt-, gruppe- og bymiljøfotografering! Her er endvidere udstillet en del remedier fra atelieret, såsom bagtæpper, nakkestøtter og fotoapparater.

Aalborg Historiske Museum – på bytur i Tønnies-byen!

På Aalborg Historiske Museum har man valgt at sætte fokus på Tønnies-fotografier, der beskriver byudviklingen i Aalborg og Nørresundby. Sammenholdt med malerier og tegninger (illustrerende samme sted i byen som fotoet) kommer man ganske flot rundt i byen og den kolossale udvikling som købstaden er undergået siden Tønnies begyndte sit virke i byen. Et særligt afsnit er viet opførelsen af Jernbanebroen over Limfjorden i 1870'erne. Tønnies fik opgaven med at forevige dette store bygningsværk: fra en pram i fjorden, hvor han sejlede ud med sit 1x1x1 m store apparat og tog billederne.

I tilknytning til den tredelte udstilling er der udarbejdet foldere, der kan benyttes hvert sted til en beskrivelse af "hvor, hvordan og hvorledes", ligesom der i museumsfolderen også gives tips og vejledning til en gåtur i byen for at se de samme steder i dag. Slutteligt kan man passende ende turen med at aflægge det store gravsted for slægten et besøg. Det findes på Almen Kirkegården lige overfor Kong Hans Gades Arrest. Det er kommunen, der i dag holder gravstedet i stor respekt for Heinrich Tønnies' store virke som tilflytter og oprindelig glassliber til datidens Aalborg.

Efter Tønnies – hvad så?

Udstillingerne har som før nævnt givet anledning til udgivelse af dels plakat og dels publikumsfoldere. Endvidere er der skabt et overblik på <http://www.slægthistoriskforeningforaalborgegnen.dk> – gå ind under forsidens "nyheder".

Sidst, men ikke mindst er der udgivet en meget flot bog af Nordjylland Kunstmuseum "Heinrich Tønnies – et fotografisk Atelier", hvori bl.a. Nina Hobolt, Henning Bender og Mette Mortensen har skrevet væsentlige bidrag.

I skrivende stund.....

....oktober 2004 er der endnu god tid til at gå på museum, men i læsende stund (slutningen af december 04 – begyndelsen af januar 05) er det ved at være slut. Arkivets og Kunstmuseets bidrag pilles ned 9. januar 2005, mens museets udstilling løber til 19. juni 2005. Der er dog ingen planer om at pille oplysningerne/basen af nettet, så benyt dem!

Pudsighed

af Jette Cederquist, Brombærvej 13, 3450 Allerød, ☎ 4817 1512, fra S-31

Som slægtsforsker og ikke mindst SAMLER har jeg haft en oplevelse, som jeg er blevet opfordret til at berette om:

I september måned fandt jeg på et loppemarked (på Sjælland) en fotokopi af et "kongebrev"; dvs. et brev, i hvilket Christian VI i august 1740 gav tilladelse til at Ernst Johansen Smidt og Dorothea Voetman, som var næstsøskendebørn "maatte komme sammen i Ægteskab".- Det var i glas og smal sort ramme.

Voetman er et navn, jeg tit er stødt på i min slægtsforskning; han var fadder flere gange, tror jeg.

Så dette måtte jeg absolut eje!

I oktober deltog jeg i SSF's kursus i Bjerlingbro og fandt blandt de mange udbudte bøger: "Gamle slægter i Rye sogn". Nå, der kunne jeg måske finde nogle fra min slægt, indgiftede eller bare nævnt? Jeg bladrede lidt og følte pludselig de små hår i nakken rejse sig. For her stod (side 54):

"Endelig har jeg hængende på mit kontor en fotokopi af den kongelige tilladelse til, at Ernst ... osv.

Jeg har siden via Ole Bech Knudsen fået kontakt til forfatterens datter, som bekræfter, at det må være den i bogen omtalte indrammede kopi, jeg nu er den nye ejer af!

Burholt

af Bjarne Nørgaard Pedersen, Agernvej 95, DK 8330 Beder, ☎ 8693 6258. E: bnp@adr.dk
fra S-32

20717 RD
Var Karen Jensdatter i Øster Brønderslev Præstegård og hendes bror Peder Jensen i Røgelhede børn af Jens Pedersen og Kirsten Hansdatter Mørk i Burholt?

Carl Klitgaard har i flere artikler beskæftiget sig med slægterne i Burholt og Røgelhede, hvor han i sin artikel "Røgelhede i Hellevad Sogn" om Peder Jensen i Røgelhede skriver, at han utvivlsomt er søn af Jens Pedersen i Røgelhede. Der er dog intet egentligt bevis derfor, udover hans navn og at han efterfølger Jens Pedersen i gården ¹⁾.

Senere finder Klitgaard en sag i Viborg landstings dombøger, hvoraf det fremgår, at Peder Jensen var bror til Karen Jensdatter, gift med præsten hr. Laurs Laursen den ældre i Øster Brønderslev, idet deres søn Jens Laursen 1612 i en trætte blev dræbt af sin morbrorsøn Hans Pedersen, søn af Peder Jensen i Røgelhede. ²⁾

Samme Karen Jensdatter skulle være datter af Jens Pedersen og Kirsten Hansdatter Mørk i Burholt, idet hun angives at eje halvparten af vester Hebelstrup efter faderen, og havde i så fald følgende søskende Niels Jensen, Anders Jensen rådmann i Ålborg, Christen Jensen i Burholt og Mette Jensdatter, og da Peder Jensen i Røgelhede altså også var hendes bror, så måtte han i lige måde være søn af Jens Pedersen i Burholt ³⁾

Men man får dog bevis for en anden herkomst ved at gennemgå et par tingsvidner i Jerslev herreds tingbog 1648, angående arv efter ovennævnte gammel hr. Laurs Laursen i Øster Brønderslev præstegård, hvor arvingerne efter hans søn salig Oluf Laursen i Stade 19/2 1648 stævnedes Jens Andersen i Lem, og de søgte ham for 1 tønde byg årligt, siden gammel Laurs Laursen døde, hvilket skyldtes, at Jens Andersen da havde været børnenes værge.

20717 RD
Endvidere blev der stillet spørgsmål, om ikke salig Laurs Laursen havde solgt noget af deres farmor salig Karen Jensdatters bondegods, og om der derfor skulle tages fyldest i købejord. Efter opsættelse til 23/3 1648 fremlagde Jens Andersen i Lem derimod et tingsvidne, hans far salig Anders Jensen af Klokkeholm 1579 havde forhvervet, at han lovbød på egne og hans fire halvsøskende Laurs Jensen (fejlskrevet Nielsen), Niels Jensen, Karen Jensdatter og Maren Jensdatter deres vegne, som han er værge for, sin egen lod og anpart og hans fire halvsøskende deres lod og anpart i Røgelhede og Røgelhede gods, Klokkeholm og Klokkehølmølle, som de kan være tilfaldet på fædrene eller mødrene.

20717 RD
Videre fremlagde Jens Andersen sit skriftlige svar, at da salig Oluf Laursen var gift af fællesboet, skulle han ingen yderligere arv have, og såfremt han skulle, kunne Jens Andersen ikke svare til værgemålet for den tid, Oluf Laursen eller hans morbror salig Laurs Jensen af Øster Hjulskov endnu levede. Derefter blev afsagt dom, at da samfrænder ikke har efterkommet forrige dom, kunne der ikke dømmes, før det skete.

Af ovennævnte tingsvidner ses, at Karen Jensdatter havde sit bondegods i Røgelhede, og hendes søskende var Anders Jensen i Klokkeholm, Laurs Jensen i Øster Hjulskov, Niels Jensen (i Røgelhede) og Maren Jensdatter, og ikke de søskende, hun angives at skulle have i Burholt. Man kan derfor konkludere, at Karen Jensdatter og Peder Jensen stammede fra Røgelhede, og ikke fra Burholt, og at de med deres søskende var børn af selvejer Jens Pedersen, som boede i Røgelhede 1550.

Da den ældste bror og halvbror Peder Jensen ikke er nævnt i omtalte lovbud, så skyldes det uden tvivl, at han ønskede at købe sine søskendes og halvsøskendes arvelodder, hvorfor de efter loven skulle lovbyde dem.

Eftersom Karen Jensdatter altså havde haft sit arvegods i Røgelhede, er det mere sandsynligt, at omtalte bondeje i vester Hebelstrup tilhørte gammel hr. Laurs Laursen, som kan være kommet i besiddelse af det gennem arv, køb eller som udlæg for gæld. Imidlertid var det hans enke Karen Jensdatter, der forestod dette bondeje til sin død 1645, og først da blev det delt, hvilket kan have ført til den antagelse, at det var hendes arvegods.

1. Carl Klitgaard: Røgelhede i Hellevad sogn. Jyske Samlinger 1942 side 270.
2. Carl Klitgaard: En tragedie i øster Brønderslev. Vendsyssel årbog 1950 side 369.
3. Carl Klitgaard: Kjærulfske studier side 308. Slægten Mørk fra Saltum. Vendsysselske Aarbøger 1646 side 358.

Mere om Røgelhede

af Bjarne Nørgaard Pedersen, Agernvej 95, 8330 Beder, ☎ 8693 6258. E: bnp@adr.dk, fra S-32

En korrektion og tilføjelse til "Røgelhede i Hellevad Sogn" af Carl Klitgaard.

Ifølge denne artikel i Jyske Samlinger 1942 levede i Røgelhede i 1.halvdel af 1600-tallet en Jens Nielsen. Ligesom for andre storbønder er hans begravelse indført i Hellevad kirkebog delvis på latin og indrammet, med følgende indhold: 1657 14. juli salig Jens Nielsen i Røgelhede begravet, født 1584, alder 73, 8 børn, gift 49 år. Af disse børn kendte Klitgaard Anders Jensen, som var hjemme i Røgelhede 1640, og Niels Jensen, der 1641 fæstede Kalsgård i Åsted Sogn. Endvidere levede samtidig i Røgelhede en Jens Pedersen, søn af Peder Jensen Mørk og Gertrud Sørensdatter Kjærulf, og som var gift med Anne Andersdatter. De havde 5 børn, som er nævnt i skiftet efter broderen Christen, der døde barnløs, nemlig Anne Jensdatter i Kvisselholt, Niels Jensen Mørk i Skoven i Åsted, Maren Jensdatter i Kalum, Christen Jensen i Klokkerholm og Peder Jensen i Røgelhede.

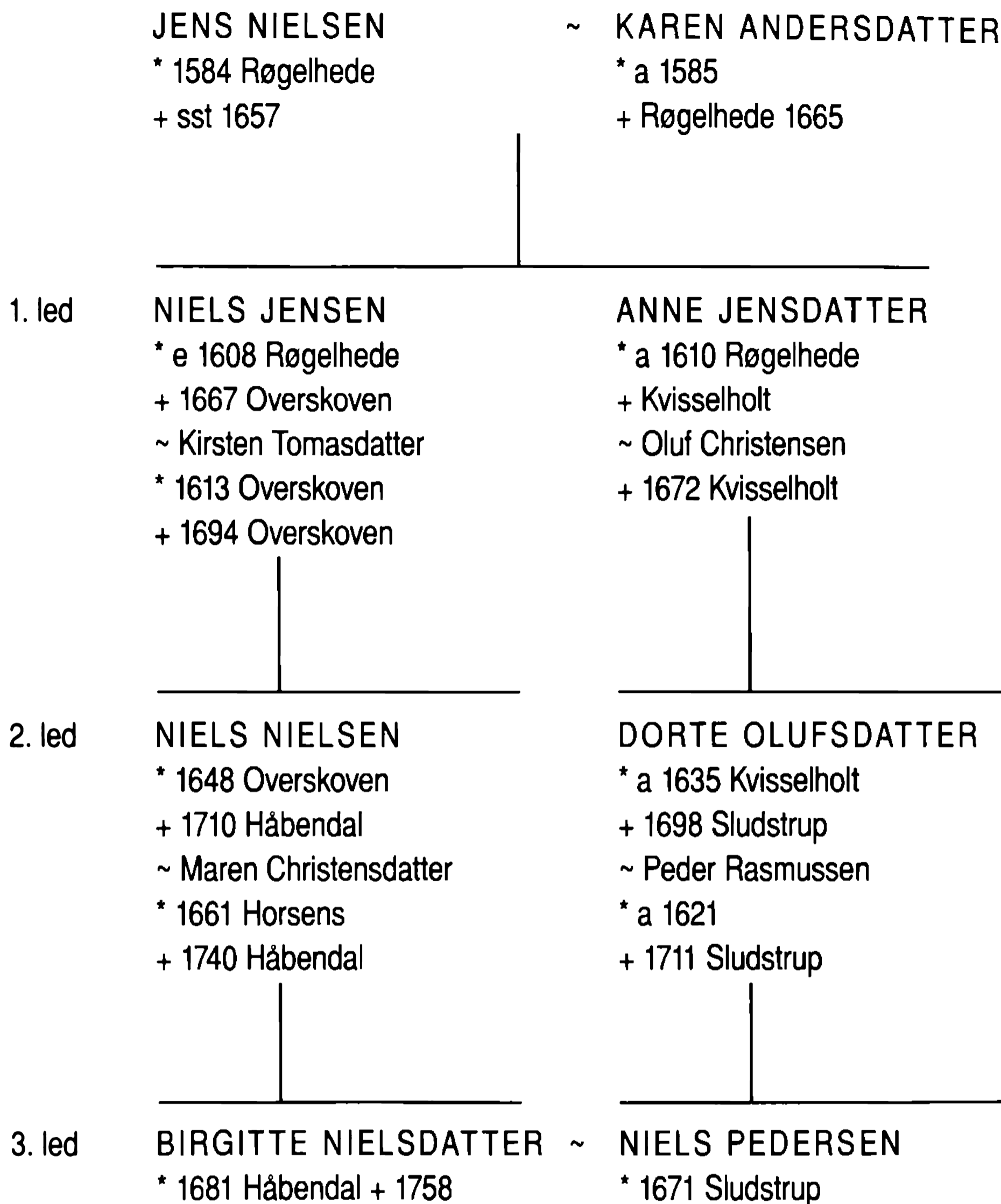
Som det ses, er der i artiklen en uoverensstemmelse med hensyn til, hvem Niels Jensen i Åsted var søn af, idet han, da han fæstede Kalstedgård i Åsted sogn 1641, blev omtalt som Jens Nielsens søn i Røgelhede, men i skiftet 1720 efter den barnløse Christen Jensen i Klokkerholm, som angives at være søn af Jens Pedersen i Røgelhede, og

hvor hans søskende arver ham, nævnes Niels Jensen som Christen Jensens helbror og dermed også søn af Jens Pedersen.

Hverken i Åstrup lens regnskaber eller i Jerslev herreds tingbøger nævnes nogen Jens Pedersen i Røgelhede i 1.halvdel af 1600-tallet, selvom han ifølge ovennævnte artikel skulle være begravet i Hellevad 25. februar 1661, men i kirkebogen fejlskrevet som Jens Christensen Mørk. Denne begravelse vedrører dog formodentlig den Jens Christensen, som 1643 tjente i Røgelhede.

1)

Jens Pedersen, der efter navnet at dømme var ældste søn af Peder Jensen Mørk og Gertrud Sørensdatter Kjærulf i Røgelhede, ville vel ikke, som det ofte var tilfældet med andre ældste sønner, vente til hans far oplod gården for ham og søgte derfor sin lykke på andre steder. Imidlertid opholdt en Jens Pedersen sig 1611-1614 i Ormholt, måske som foged, for denne blev 1614 stævnet til Børglum herreds ting, og da stævnedede stævningsmændene ham i Røgelhede, hvor de havde talt med Peder Jensen. Årsagen var, at han 12. november 1611 havde ladet en af Otte Skeels tjenere fordele for KM skat. ²⁾ Da mødte han og svarede, at han ikke var bosat i Børglum herred, og derfor ikke kunne dømmes der.

signaturforklaring: a, antagelig – e, efter

Der er ikke fundet noget tegn på, at der senere end 1611 boede nogen Jens Pedersen i Røgelhede, derimod boede der fra 1606 som inderste ovennævnte Jens Nielsen, der til kort før sin død 1657 besad den halve gård. Han er gennem hele perioden nævnt i Åstrup lens regnskaber og adskillige gange i de bevarede tingbøger for Jerslev herred fra den tid. Han var utvivlsomt søn af Niels Jensen, som var en af Jens Pedersens sønner i Røgelhede³⁾, hvis morfar var herredsfoged Clemend Hansen sst, og det var uden al tvivl Jens Nielsen, der var gift med Karen Andersdatter og havde de 5 børn, der i ovennævnte artikel er angivet at være Jens Pedersen og hendes børn, nemlig Anne, Niels, Maren, Christen og Peder samt endvidere omtalte Anders Jensen, der i så fald er opkaldt efter sin morfar.

Jens Nielsen i Røgelhede nævnes i Jerslev herreds tingbog sammen med to af sine sønner Peder Jensen og Anders Jensen⁴⁾, og i Vennebjerg herreds tingbog sammen med Niels Jensen, barnfødt i Røgelhede, da denne fæstede Kalsgårdsted i Åsted sogn⁵⁾, som hans tilkommende svigerfar Tomas Christensen oplod for ham og sin datter Kirsten Tomasdatter, og de gjorde kontrakt derom. Da havde Tomas Christensen på sin side sin søn Anders Tomasen i Håbendal og Peder Pallesen i Skoven, og Niels Jensen på sin side havde Jens Nielsen i Røgelhede og Oluf Christensen i Kvisselholt. Da det var nær slægt, som bistod ved sådanne lejligheder, må Jens Nielsen være Niels Jensens far, og Oluf Christensen var Jens Nielsens svigersøn, gift med hans datter Anne Jensdatter.

Da Christen Jensen i Klokkeholm og hans hustru var barnløse, og der blev skiftet efter dem 5. august 1720, var det deres søskende og søskendebørn der arvede dem.⁶⁾ Hans arvinger var:

Niels Jensen i Skoven i Åsted sogn hans børn.

Anne Jensdatter i Kvisselholt hendes arvinger.

Maren Jensdatter af Kalum i Serreslev sogn hendes arvinger.

Peder Jensen i Røgelhede hans børn.

Om Anne Jensdatter har man kun vidst, at hun var gift i Kvisselholt uden tvivl med Oluf Christensen. Af deres børn er Christen Olufsen i Kvisselholt kendt⁷⁾, og ved hjælp af et såkaldt kongebrev kan det bevises, at deres datter Dorte Olufsdatter var gift med foged på Eget, Peder Rasmussen i Sludstrup i Skærum sogn. Det var hans 2.ægteskab, og han havde fra 1.ægteskab to sønner Jens og Niels, og i hans 2.ægteskab fødtes fire sønner Rasmus, Niels, Gregers og Niels. At der var en slægtsmæssig forbindelse til Røgelhede ses af, at til den i 2.ægteskab ældste søns dåb 11. maj 1662 var Peder Jensens hustru i Røgelhede fadder. Til den næste søns dåb 29. januar 1665 var en af fadderne ovennævnte Anders Tomasen i Håbendal, som var svoger til Dorte Olufsdatters morbror Niels Jensen i Overskoven og måske mødt på hans vegne.

17. juni 1703 blev i Åsted kirke deres søn Niels Pedersen viet til Birgitte Nielsdatter af Håbendal, og da de var beslægtede i 3. led måtte de have dispensation til indgåelse af ægteskab i de forbudte led⁸⁾. På nedenstående tavle ses, hvordan Birgitte Nielsdatter⁹⁾ og Niels Pedersen var beslægtede.

Noter:

1. Jerslev herreds tingbog 18. maj 1643
2. LAV. Børglum herreds tingbog 15. februar 1614.
3. LAV. Jerslev herreds tingbog 23. marts 1648.
4. LAV Jerslev herreds tingbog 25. juni og 16. juli 1640.
5. LAV. Vennebjerg herreds tingbog 7. august 1641.
6. LAV Ålborg bispearkiv gejstlige skiftebreve pakke 9 nummer 5.
7. RA. Åstrup lens regnskaber.
8. LAV. Ålborg bispearkiv ægteskabsdispensationer 1. september 1702.
9. meddelt af Else Jørgensen Arden.

Slægten Mørk i Kalum, et supplement

af Bjarne Nørgaard Pedersen, Agernvej 95, 8330 Beder, ☎ 8693 6258. E: bnp@adr.dk, fra S-32

I en artikel i Vendsysselske Aarbøger 1946 om slægten Mørk fra Saltum med nogle optegnelser om slægten Mørk fra Kalum nævner Carl Klitgaard, at der sidst i 1600-tallet i Hjelmsted i Serridslev Sogn boede en datter af Niels Jensen Mørk og Maren Jensdatter i Kalum, ejer af Kalum Nørgård, hvis navn var Karen Nielsdatter, som var gift med Jens Pedersen, og de døde i Hjelmsted 1702 næsten samtidigt, nemlig 9/5 og 3/5. Af deres børn kendte Klitgaard Maren Jensdatter døbt Serridslev 24/4 1701 men antog, at de også var forældre til Peder Jensen Mørk, som fortsatte slægten i Serridslev.

Ved ovennævnte barnedåb var en af fadderne Niels Pedersen i Mejling i Åsted Sogn, og af kirkebogsindførsler fremgår, at Niels Pedersen og Jens Pedersen var brødre og sønner af Peder Rasmussen i Sludstrup i Skærum Sogn, begravet 30/4 1711. Jens Pedersen var søn af hans 1. ægteskab med ukendt hustru og Niels Pedersen søn af hans 2. ægteskab med Dorthe Olufsdatter, begravet 22/2 1698. Jens Pedersen var forpagter på Eget i Skærum Sogn, og der fik han og Karen Nielsdatter to børn døbt nemlig Maren 17/11 1682 og Anne 11/11 1683, men 1685 forsvandt de derfra og flyttede til Hjelmsted, hvor de som ovenfor nævnt ses at have fået et barn døbt 1701, hvor kirkebogen begynder.

Der er ikke bevaret noget skifte efter forældrene, men i Viborg Landstings skøde- og panteprotokol findes indført følgende lovbydelse: Viborg Landstings skøde og pantebog 103 fol 303b og 304a "8. September 1703 No 5 Jens Sten i Wraa udi Dommers sted paa Børglum og Jerslef Herridsting Peder Jensen Biefferschoff Itemb Skrifer ibm Søren Steen i Wraa, og Niels Andersen i Koldbroe, gjør witterligt at aar Christi 1703 Torsdagen

dn 1. februarij paa forne Herretzting war skichet Erlig og welagte mænd Thercheld Christensen Mads Nielsen og Jens Laursen alle i Hjelmsted, som møder for Retten og i dag det 4de ting lige som de 3 tingdage Næst forhen mødt hafende og opbøderis myndlingers Nafnl. Niels Jensen, Johanne Jensdatter og Maren Jensdatter den yngre deris arve Lodder som dennem efter deris Sal. Forældre Jens Pedersen og Karen Nielsdatter Mørch som boede og døde i Hjelmsted arweligen er tilfalden, og bemlt: mænd er som wærger for, og det udi Rede penge som er paa en broder Lod 157 Rd1 3 M 10 Sk paa en Søsterlod 83 Rdl. om nogen gotfolch bmt: Capitaler paa Rente mod Nøjagtig Forsickring wil antage, er de strax udi Rede penge at bekomme, og hertil nu en huer af forn Formynder sin Capital med sig her for Retten til stede, men ingen fremstillede sig som dennem i saa maade vilde antage, huor for bemt 3de Mænd i dag det 4de ting for retten war tingswidne beskrewen udi Eftter Ln. dommeren winde paaschr Som war forn Søren Steen, Jens Andersen, Christen Pedersen i under Aare, Jens Laursen i Aarup, Christen Christensen i øster brønderslef, Palle Andersen i Aare, Mogens Lauritsen paa Baden, og Niels Tøgersen i Wraa at saa for Retten passerede widere woris forseglinger Actum ut supra Jens Sten (LS) Peder Jensen (LS)."

Dette lovbud oplyser altså navnene på endnu tre af deres børn, nemlig Niels, Johanne og Maren den yngre. Eftersom arven var lovbudt i landstinget kunne man antage, at skødet til Peder Jensen Mørk, da han i 1716 overtog selvejergården Kalum Nørgård, som hans mors forældre havde ejet, var tinglæst der, hvilket det også var og findes i skøde- og pantebog nr. 36 fol. 43b, 44a og 44b og lyder: "Skøde til

Peder Jensen Mørk i Hjelmsted fra hans medarvinger. Anders Nielsen i Østbjerg med samptlige arvinger deres skøde til Peder Jensen i Hjelmsted. No 38 Kendes vi underskrevne samtlige og hermed for alle vitterlig gør, nemlig jeg Anders Nielsen i Østbjerg på min salig hustrus Maren Nielsdatter Mørks vegne Niels Jensen Mørk af Aalborg på sin egen så vel som sine to umyndige søstres vegne navnlig Dorete Jensdatter og Maren Jensdatter, og saa Hans Jensen i Hjelmsted på sin hustrus Maren Jensdatters vegne Just Jensen i Vodskov på sin hustrue Ane Jensdatters vegne Christen Tomasen i Try i Torslev Sogn på sin hustru Johanne Jensdatters vegne, og vil tilsammen undertegned med dette tilstår at sælger skøder og afhænder til vor bror Peder Jensen i Hjelmsted i Serridslev Sogn fra os samptlige og vores arvinger alle for een, og een for alle, til ham og hans arvinger den tilfaldne arvepart som vi på skiftet efter sal ---- mor navnlig Maren Jensdatter, salig Niels Mørks i Kalum, arveligt er tilfalden, som består i jordegods beliggende i Aastrup Børglum og Sejlstrup Amter i Jerslev Herred i Serridslev Sogn i Kalum By kaldet Nørgård, beboes af Christen Anderssen er h.k: ny Matr. 4 Tdr 3 f 1 alb. skylder årlig 6 tdr byg 6 tdr havre arbejdspenge 6 sld. endnu et boel beboes af Mads Jensen, Hk: 1 Tdr 3 Skp 2 f 1 alb skylder årligt 2 tdr byg arbejdspenge 3 d. endnu et gadehus beboes af Christen Ottessen, hk: 3 f og 1 alb skylder årlig 2 Sld., endnu et gadehus på Bakken, beboes af Jens Heilesen, hk: 1 fk 1 alb. giver aarligt 3 sld. så vidt som os samtlige tilfaldet er, beståendes de 2de parter af forne jordegods, og den tredie part tilhører mons. Anders Nielssen Kierulff, forpagter på Hesselt i Torslev Sogn. til vitterlighed dette med vores signeter og egne hænder bekræftet, og venligt ombedet vores kære svoger Anders Nielsen Kierulff, forpagter på Heiselt, så og Welagte Laurids Tomasen i Brødland i Hammer Sogn dette med os til Witterlighed at underskrive og forsegle

datum Hjelmsted By 1716 10de maj Niels Jenssen Mørch af Aalborg (LS) Anders ANS Nielsen i Østbjerg Hans Jenssen Østberg, Christen Tomasen Try Just Jensen (LS) Laurids Tomasen Brødland.”

Jens Pedersen og Karen Nielsdatter Mørk i Hjelmsted havde altså følgende børn:

Maren Jensdatter født 1682 på Eget, gift 23/11 1702 i Serridslev med Hans Jensen født o1658, død i Hjelmsted begr. 16/12 1742 i Serridslev. Maren død i Hjelmsted, begr. 21/3 1736 i Serridslev.

Anne Jensdatter, født 1683 på Eget, gift med Just Jensen, født ca. 1660, død i Vodskov begr. 7/6 1721 i Hammer. Anne død i Vodskov, begr. 31/5 1748 i Hammer.

Peder Jensen Mørk, født ca. 1685 i Hjelmsted, gift 17/9 1717 i Serridslev med Dorthe Christensdatter, født ca. 1700 i Serridslev, begr. 10/4 1775 i Serridslev. Peder døde i Kalum Nørgård, begr. 30/03 1741 i Serridslev.

Niels Jensen Mørk, født ca. 1686 i Hjelmsted, gift (1) 18/6 1722, i Teglgården i Skørping med Maren Sørensdatter Wolf, født 1697, død i Teglgården, begr. 4/8 1727 i Skørping, gift (2) 14/12 1728 i Teglgården sst med Vibeke Andersdatter Himmerig. Niels døde i Teglgården, begr. 10/8 1741 i Skørping. Mens Niels Jensen Mørk endnu var i Ålborg, pantsatte Anders Nielsen Kjærulff i Hesselt ham 17/6 1720 hans hustrus part i Kalum Nørgård, hvilket ses af Viborg Landstings skøde- og panteprotokol no 39 fol 151

Dorthe Jensdatter, født ca. 1695 i Hjelmsted, gift 7/11 1717 i Serridslev med Laurs Simonsen, født ca. 1674 i Gammelholm (søn af Simon Jensen og NN) død i Tykskov, begr. 5/5 1748 i Tårs.

Johanne Jensdatter, født ca. 1690 i Hjelmsted, gift med Christen Tomasen i Try i Torslev sogn.

Maren Jensdatter, født 1701 i Hjelmsted.

Enken Maren Jensdatters klageskrivelse

af Kurt Kermit Nielsen, Møllevangs Alle 93, 8210 Århus V, ☎ 8610 6046. E: kkn@nypost.dk fra S-32

Høy Edle og Welbaarne Herre
Hr Estatz Raad Sampt
Stiftbefallings Mand.

Jeg underskrefne fattige Enche Maren Jensdatter, Sl: Johan Schluthogers efterlefwerske her i Aarhus, hafwer allerydmygeligst for dend høje Herre at andrage, ded bemeldte min Sl: Mand wed Døden afgich Imellum dend 15tende og 16tende febrv. nest afviget, Og siden efter Christelig Schich Indswøbte hannem i Linnet, og lagt paa bordet, i Stuen, Nu hafde en Chirurgi Nafnlig Anthoni: N. her samme steds Borger, hos mig til leje et Cammer, Saa Jhworwel Jeg hafde Saat wagt ofwer hannem om Natten, med lius waar Wagten falden i Søwn, hwilchet bemte Chirurgi med hans Swend opwated, og toeg det døde Legome Saaledis Indswøbt af Bordet, og lagde det Ind i Sit Cammerbord, Og der /: Imod mindste gifne tilladelse eller forlow: / Opschar Dend Shl. Mand langs fra Brøstet neder ad, og twers ofwer igien, ofwer Mafwen og gemegted, og hwad de der for bestilte, har noch ej wæret til forgiwes, lagde hannem saa ind Jgien som hand tilforn laae, hwor da Thienniste Pigen blew ded waar og gaf mig det nogenledis tilkiende, Der efter tog ieg nogle Mend, og loed hannem Siune, Og befandtis som meldt, Mens at Chirurgien kand negte, hand jo hafwer giort gierningen, gjør hand iche, Mens troer wel hand for den høje Herre Selw tilstaar. Og som ded Siuness efter formeening En meget wChristelig fast tilforn u-hørlig omgang og medfardt paa det døde Mennische loed Jeg derfor Nest afwigte dj: 3die May Stefne lowmessig til tinget, med en af Retten udstedde Schriftlig Stefning, Og wille førdt herom nogle widende Nestleden d: 10 May Mens Som widnesbyrdene ej Møtte, Strax blifwer Stefnemaalet af Byfogden afslaget, til ny Stefne maal /: Ihwor wel

Stefnemaal Staar for fulde efter lowen med foreleggelse: / i 6 ugger. da som Jeg Saaledis formeener ej her udi Ret war wederfaret, frygter Jeg for wærrer her efter, som en fattig Enche, der ej har midler at Jndwichle mig i Proces med, mens i den Sted mange Smaa u – opfødde Børn.

Altsaa allerydmyggelist Indflyer Jeg til Hans Høj welbaarenhed, At hand af Naade wille wære mig fattig Enche her udi Assisterlig, Den bemeldte Chirurgi for hans Høj – Welbaarenhed Selw maatte møede at tilstaae samme w – Christelig gierning, til lige med hans Swend, Og der efter at worde Saat til rette, som wed bør, hwilchet war mig fattige Enche en Stoer lindring for Process at fore komme, Wenter her paa dend gunstig Herris gode Swar, Jeg i mine Bønner Stedse af Gud schal forwendte og begiere at det af himmelen schal worde belønnet
forbliwer Stedse

Høy Edle og Welbaarne Hr Estatzraad og
Stiftbefal: Mands Allerydmygste tiener
Inde
Maren M I D Jensdtr.

til Witterlighed Mickel Sørrensandur
Aarhus dend 14 May Ao 1703.

Notat på bagsiden:

Sahl Johan Schluthangers Skræders Enke Maren Jensdaatters i Aarhus, hendes Supplique til Stiftamtmand von Plessen, dat 14 Maj Anno 1703.

Kilde:

Kurt Kermit Nielsens kildeuddrag af
Århus Stiftamt, Havreballegaard og
Stjernholm Amter 1683 – 1799
Forskellige breve og dokumenter vedr.
Århus By og Amt.
(Landsarkivet i Viborg, B 5 A – 462)

Skarpretter Seyler

af Kurt Kermit Nielsen, Møllevangs Alle 93, 8210 Århus, ☎ 8610 6046. E: kk@nypost.dk, fra S-32

Højædle og Welbaarne Hr: Estats Raad og Stiftsamptmand Højgunstige herre og Patron.

Saasom ieg underschrefne Christian Seyller forordnede og beschichede Scharf Rigter her udj Fridericia, en Contract af dato. 19. Septembz: Ao 1698 Med welædle Magistraten i Aarhus hafuer opretted og efter deris begiering indgaaed huoraf her en Rigtig Copie ydmyggeligst hosfølger, Og som welbemeldte Magistrat mig samme Contract wed deris schrifuelse af dato Aarhus den 4de Augustj sidstafuigte [1705] hafuer willet opsige, beraabende sig paa, at højædle og Welborne Hr: Stiftsamptmanden, en anden i mit Sted schal hafue bepflichtet, Muligt Welbaarne hr: Estats Raad iche om samme med mig indgaaede Contract, hafuer giort widentdes, Huorfor Jeg allerydmyggeligst wil forhaabe og bede at Welbaarne hr: Estats Raad mig wed bemeldte oprettede Contract gunstigst wille maintainere, saasom dend i sig self er absolute, og iche Nogen tid limiterer, mens efter dends formelding kand huerchen de eller ieg Paa enten af Siderne, huerandre afsige, heldst saasom ieg i ingen maader samme Accord hafuer forsømt, og ydermeere Stedse at were forbunden, saalenge Gud Sparre Lif og Krefytter, efter samme forschrifning at beuiise min Skyldige Tieneste Naar Paaeches, Herpaa ieg højædle hr: Estats Raads højgunstige gode Resolution allerydmyggeligst er for wendtende og Med dybeste Respect Forblifuer.

Højædle og Welbaarne hr Estats Raad og Stiftsamptmandens Allerydmyggeligste Ringeste Tiener

Christian Seiler.

Fridericia dj: 28 September 1705.

Påtegning:

Scharprichtereren Mr Christian Seyler som er en god Erlig Mand og derforuden døchtig udj hans Profession, Wille ieg hermed til Højædle og Welbaarne Hr Etatz Raad og Stiftt Amptmanden v. Plessen tienstl hafwe recommanderet, at hans med Magistraten i Aarhus oprettede Contract Gunstigst maatte blifwe confirmeret. Datum Fridericis ut supra J Gedsted.

No 21 En half Rixdaller.

Borgemestre og Raad wdi Aarhus gjør witterligt at wj efter foregaaende Accort og aftale med Erbahr og Konstrige Mand, Mester Christian Seyler Skarf Retter udj Fridericia hafuer antaget hannem, Saasom Wj og hermed antager bemeldte Mester Christian Seyller til at forrette Executionen Paa alle Slags Misdedere som her blifuer dømbte og schal udstaa deris Straf, Og schal hannem derfor gifuis og betalis aarligen til Løn af Byen Thiuge Rixdaller fra Nukommende St: Micheldag at angaae, Og naar nogen for sin Misgierninger schal Justificeris og afstraffis, da dend, eller de som det wedkommer at lade forrette, at gifue hannem for sin Reise og anden bekostning samt Instrumenter til Executionens forretning fiire Rixdaller, som hannem Rigtig og uden Nogen ophold Straxen schal betalis, Huorimod bemeldte Christian Seyller, hafuer anbelofuit og tilforpligtet schal were, Naar det hannem betimmelig tilkiendegifues, sig Wel willig i Rette tider at indfinde, og Executionen som Ret og forsuarligt at fuldkomme foruden noget widere derfor at Prætendere end bemeldte = 20 Rdr af Byen aarlig Løn, og 4 Rixdaller for sin Reise og bekostning Deliquenten at afstraffe, Dits til witterlighed under Woris Stads Seigl, samt Raadstueschrifueren sin Egen haand hos schrefuit.

Datum Aarhus Raadstue den 19 September 1698.

(L. S.) Christen Hemb.

Rigtig Copie efter originalen Testerer.

Kilde:

LAV. Århus Stiftamt, Havreballegård og Stjernholm Amter 1683 – 1799
Forskellige Breve og Dokumenter vedr. Århus By og Amt. 1700 – 08. (B 5A, 462)
(Kurt Nielsens ekstrakter nr: 107 og 108. Se SLÆGTEN nr. 28, s. 15 ff).

Om Viborg Tugthus

af Kurt Kermit Nielsen, Møllevangs Alle 93, 8210 Århus V, ☎ 8610 6046. E: kkn@nypost.dk fra S-32

”Fra A. Dyssel, Viborg Tugthus. Bestemmelser om hvilke Arrestanter der modtages i Viborg Tugthus.

1) Alle gemene Folk udi Nørre Jylland, som ikke kan betale pådømte Bøder eller Mulcter indenfor den fastsatte tid, kan derfor sammen med Dommen, indsættes i Viborg Tugt og Manufacturhus, indtil de efter Administratorens skøn har aftjent det de er skyldige, samt de påløbne omkostninger ved forsendelsen til Viborg.

2) Alle både af Mands og Kvindekøn, som ikke kan betale idømte Bøder for Lejermål, indsættes til arbejde, indtil de efter Administratorens skøn har aftjendt det tildømte, samt omkostningerne ved forsendelsen til Viborg.

3) Alle utro og bevislig modvillige Tjenestefolk, alle fremmede løsgængere og indenlandske Betlere, der ikke kan fremvise deres bevilling eller Collectbog, til at indsamle penge eller begære almisse etc.

4) Børn som er ulydige og opsætsige imod forældrene, eller de ikke vil lade sig styre af dem, såvelsom de med Drikken, Banden og sværgeren, om forligelsesmål i deres ægteskab og anden sådan ukristelig opførsel etc.

5) Skulle nogen af de under no 3 og 4 nævnte, befindes eller vides, at være ejere af nogle penge, eller har arv i vente, eller Børnenes forældre har formue eller andre effecter, bør den arresterede deraf underholdes så længe den er i Arresten.

6) Alle de under no 3 og 4 nævnte sager,

som af Byfogederne, Herredsfogeden og Birkedommeren, såvel som Herreds Provsterne eller Præsterne, skal påkendes, er allernådigst tilladt, at føres og udstedes på slet Papir og uden betaling, item uden videre appellation, undtagen det der er angivet om Stiftamtmandens og Biskoppens godkendelse på Provsternes og Præsternes Domme.

Ingen dato 1741.”

Kilde:

Kurt Kermit Nielsens kildeuddrag nr. 816 af:

Skanderborg og Åkjær Amter 1661 - 1799
Indkomne Breve til Amtmanden m m vedr. Hjelslev, Gern, Vor og Tyrsting Herreder samt Horsens og Skanderborg købstæder.

År 1741. (Landsarkivet i Viborg. B 5 C – 92.)

Ved gennemgangen af brevene til Amtmanden har jeg set tilfælde, hvor man fra Tugtshusets side, har nægtet at modtage dømte, der ikke kunne arbejde, ligesom der også har været tilfælde, hvor sådanne af samme årsag, er blevet frigivet før tiden.

På et tidspunkt havde man oparbejdet et så stort lager af bl. a. tøj, at der ikke var midler til den daglig drift, hvorfor der sker henvendelse fra ledelsen, om hjælp til at få folk til at købe de fremstillede varer.

I slægt med digteren Ambrosius Stub

I anledningen af hans 300 års fødselsdag i 2005.

af Jan Kassow, Dianavænget 52,2, 5250 Odense SV, ☎ 6617 6167, fra S-32

Indledning.

Den 24. oktober 2002 ringede en Hans Krog til mig, da han havde læst i tidsskrift "Hvem Forsker Hvad", at jeg søgte aner til en af mine forfædre. Hans Krog fortalte, at han havde skrevet en artikel, hvori den forfader, jeg søgte aner til, var omtalt.

Den omtalte forfader hed Fritz Ambrosius Stub Hansen, 1798 – 1856, og efter hans forældres udsagn var han i slægt med digteren Ambrosius Stub, 1705 – 58. Ifølge Hans Krogs forskning er det sandt, at den overnævnte forfader var beslægtet med digteren.

Jeg har selv forsket i det, og bl.a. ifølge Frederik Barfods bog "Ambrosius Stub samlede digte" fra 1852 er det rigtigt, samt at jeg har forsket i Stub-slægten i de sidste år.

I Hans Krogs artikel findes en efter-slægtstavle efter Peder Stub 1700 – 1750, - en bror til digteren. Min forfader Fritz Ambrosius Stub Hansen var altså oldebarn af Peder Stub, der var skytte på Hindsgavl Slot ved Middelfart.

Fra skytte til slægtsforsker.

Peder Christophersen Stub
1700 – 1750

skytte på Hindsgavl Slot.
Gift 8. august 1723 Køng Sogn med Dorthe Jensdatter Møller.

Kirsten Pedersdatter Stub
1724 – 1796

Gift 14. oktober 1751 Middelfart Sogn med vognmand og kroholder i Middelfart Claus Jørgensen Borring.

Christense Clausdatter Borring
1758 – ?

Gift 27. november 1788 Middelfart Sogn

med skræddermester i Tanderup Sogn
Hans Christian Hannibalsen.

Fritz Ambrosius Stub Hansen
1798 – 1862

skoleholder og kirkesanger i Dalum og Vissenbjerg Sogne

Gift 23. november 1823 Skt. Knuds Sogn, Odense med Laurine Cathrine Larsen.

Jakob Martin Hans Christian Hansen
1824 – 1868

skræddermester i Bogense

Gift 23. oktober 1850 Vissenbjerg Sogn med Marie Elisabeth Eibye.

Frederikke Laurine Kathrine Sofie Hansen
1851 – 1886

Gift 9. oktober 1872 Grindløse Sogn med gårdejer i Vissenbjerg Sogn Julius Jensen Wædeled.

Hans Frederik Wædeled
1884 – 1961

lager og pakhusarbejder på Odense Havn

Gift 29. juli 1906 Skt. Hans Sogn, Odense med Hilda Jensine Marie Pedersen.

Hilda Hansine Wædeled
1917 – 1977

syerske

Gift 27. februar 1937 på Odense Rådhus med arbejdsmand Jørgen Olaf Thorkild Andersen.

Sonja Randi Andersen
1938 –

damefrisørmester

Gift 25. oktober 1959 Skt. Hans Sogn, Odense med chefdekoratør/senere modehandler Erling Kassow Hansen.

Jan Kassow
1960 –
slægtsforsker
ugift.

Uddybning: Fra skytte til slægtsforsker.
Peder Stub blev gift med en datter fra Køng Mølle ved navn Dorte, og ægteparret fik i alt 5 børn, hvor en datter Kirsten blev gift med en vognmand og kroholder i Middelfart ved navn Claus Jørgensen Borring. Dette ægtepar fik 9 børn, hvor en datter (Christense Clausdatter Borring) blev mor til Fritz Ambrosius Stub Hansen. Christense Clausdatter Borring blev gift med en skræddermester i Tanderup sogn i Emtekær, og fik i alt 8 børn.

Fritz Ambrosius Stub Hansen blev lærer og kirkesanger, først i Dalum Sogn fra 1820 – 34, og derefter i Vissenbjerg hvor han blev forflyttet til. Han blev medforfatter til et lille bind som hed: Skolelærerembederne i Fyns Stift. I bind nummer 2, står der at den nye skole han kom til i Vissenbjerg var Koelberg Skole som havde 200 børn. Endvidere er et foredrag af Fritz Ambrosius Stub Hansen trykt i tidsskriftet for Almueskolevæsenet i 1835.

Fritz Ambrosius Stub Hansen blev gift med en datter af den tidligere faktor på Odense Adressekontor, Jakob Larsen og fik i alt 9 børn, den førstefødte – en søn, som jeg nedstammer fra. Han blev skrædder i Bogense, og gift med Marie Elisabeth Eibye. (Fra den kendte smedeslægt Eibye i Odense).

Dette ægtepar fik blandt andet en datter, der blev gift med en efterkommer af slotsfogeden på Næsbyhoved Slot ved Odense. Dette ægtepar blev min mormors farfar og farmor, de fik i alt 8 børn, hvor den sidste var min oldefar: Hans Frederik Wædeled der blev gift med et oldebarn af en svensk skomager i København.

Hans Frederik Wædeled boede i Rosengade 4, Odense, og fik i alt 4 børn hvor den sidste var min mormor: Hilda Hansine Wædeled, gift med en arbejdsmand i 1937,

men han døde allerede cirka 1½ år efter. Men han fik da sat 2 børn i verden, nemlig min mor og min onkel.

Min morfar var søn af banearbejder Hans Peter Andersen og hustru Anna Hansine Madsen.

Min mor Sonja Randi Andersen, blev gift med en søn af konditormester, senere restauratør i Odense, Hans Jørgen Hansen (søn af en husmand ved Bogense) og hustru Alvilda Kassow (barnebarn af en tysk bagermester i Løkken).

I 1960 kom jeg så til verden, 6 år efter kom min bror så. Han er bosat i København, gift og har 2 børn. Jeg er bosat i Odense, i Dalum Sogn hvor min tiptiptipoldefar: Fritz Ambrosius Stub Hansen var skoleholder og kirkesanger.

Ambrosius Stubs liv i kort form

Blev født i Gummerup på Fyn, i 1725 fik han studentereksamen i Odense, derefter teologiske studier i København, dog uden eksamen. Han skrev i 1728 sandsynligvis sit første digt; senere fulgte en række digte og arier, hvoraf kun seks blev trykt i hans levetid.

I 1735 blev han gift med Mette Cathrine Schousboe og blev landmand i Langsted på Fyn. I 1738 måtte han forlade gården, og derefter gik han i tjeneste hos Niels Juel på Valdemar Slot. 20 år senere i 1758 døde han i Ribe.

Afslutningen

I min forskning af Stub-slægten har jeg fundet frem til efterkommere af Ambrosius Stub, indtil sidst i 1850'erne og i begyndelsen af 1860'erne. Der var bl.a. en fisker og fattiglem ved navn Andres Larsen (oldebarn af Ambrosius Stubs søn: Christian Stub), han blev født i 1832 i Bøstrup Sogn på Langeland, og begravet samme sted i 1905, gift med en Ane Pedersen, der skulle være født på Falster. Deres sidste fælles bopæl var Bøstrup Fattighus.

En anden efterkommer var en boelsmand i Rudkøbing Sogn ved navn Christian Larsen Stub, født i år 1804 i Simmerbølle Sogn, død i Odense Tugthus i 1847, hvor han var fange, han blev begravet i Skt. Knuds Sogn i Odense. Jeg har desværre ikke haft mulighed for at undersøge, hvorfor Christian Larsen Stub var fange i Odense Tugthus, men hans hustru og to af tre små børn døde mellem 1840 – 1842.

Kilder:

Slægtsbog for efterkommere efter Gårdejer Jens Hansen (Wædele), Dansk Slægtsforskning, 1970.

Ættetavle for Hans Frederik Wædele.

Stub-slægtens forgreninger, af Hans Krog,

årsskriftet Vestfynsk Hjemstavn årgang 1998.

Ambrosius Stubs Samlede Digte, af Frederik Barfod, forlaget af samfundet til den danske litteraturs fremme, 1852.

Skolelærerembederne i Fyns Stift, af Fritz Ambrosius Stub Hansen og J. Chr. Jørgensen, forlaget af den Hempelske Boghandel, 1851.

Dalum Sogns Historie, ved Jacob Hansen og Knud Mortensen, Dalum Kommune, 1959 – 68.

Arkiv for Dansk Litteratur. www.adl.dk samt diverse kirkebøger, folketællinger, viede og døderegister fra Landsarkivet for Fyn.

Levevilkår for ansatte på et gods anno 1865

af Knud Precht, R. Hougårdsvej 12.B, 8900 Randers. ☎ 8642 3073.

E: knudprecht@mail.dk fra S-32

I forbindelse med min slægtsforskning, har jeg i beretningen om mine tipoldeforældre et afsnit der omhandler deres ansættelse som mejeriforpagtere på godset Møllerup, Feldballe Sogn, Djurs Sønder Herred, Randers Amt.

I beretningen indgår en 10-siders forpagtningskontrakt, der detaljeret beskriver ansættelsesforholdet, men afsnit i kontrakten dokumenterer også, hvorledes livet formede sig for de ansatte, specifikt deres arbejdstider, logi og kost.

Forhistorien.

Min tipoldefar Johan Heinrich Carl Precht er født i 1825 på godset Rixdorf ved Pløn, som yngste af en børneflokk på 8. Forældrene var ansat som bestyrere på godset, de havde tidligere været ansat som godsforvaltere på godset Elmeloh ved Oldenburg. Carl har i sin ungdom lært landbrugs- og mejeridrift og som sine to brødre, Lüder og Heinrich, rejste han til Vendsyssel, hvor de fik ansættelse på store gårde og godser som mejeriforpagtere.

Det første møde med Carl i Vendsyssel stammer fra folketællingen i 1850, hvor han som 25-årig er ansat på Gammel Wraa Hovedgaard, i Ajstrup Sogn, Kær Herred, Aalborg Amt. Senere går turen til Baggsvogn i Sindal Sogn, Vennebjerg Herred, Hjørring Amt. Her møder han enken Christine Elisabeth Christiane Aude der er født i 1822, formentlig i Mecklenburg, de første oplysninger, jeg har om hende, forekommer i folketællingen 1840, fra godset Løvenholm, Gjesing Sogn, Sønder Hald Herred, Randers Amt, hvor hendes far Hans H.F.Aude er skaffer [tjener]. Carl og Christine gifter sig i 1853 i Sindal Gamle Kirke. I 1855 fødes deres eneste barn, datteren Frederikke, min oldemor. I årene frem til 1863 er de mejeriforpagtere på Nørgaard i Sindal, Odden i Mygdal og Stensbæk i Bindslev.

På Møllerup gods.

I 1863 rykker Precht-familien til Djursland, Møllerup gods, der ifølge oplysninger fra Det Statistiske Bureau 1861 havde 160 td.

land tilsået med korn, et dyrehold på 20 heste, 135 malkekøer, 100 får og 20 svin. Ud over driften af mejeriet indbefattede kontrakten også underbringelse af folkeholdet, der ifølge folketællingen 1860 bestod af 1 forvalter, 1 smed, 15 tjenestekarle, 5 tjenestepiger og 1 brændehugger, ud over de i hovedbygningen ansatte.

Del-citater fra kontrakt:

Contract

Hvorefter Greve Frederik Ahlefeldt Laurvigen til Møllerup overdrager Carl Precht fra Steensbæk I Wensyssel, Forpagtningen af Meieriet paa Møllerup Hovedgaard fra 1. November 1863 af paa følgende Vilkaar.

Malkepigerne

Forpagteren er pligtig i Sommerhalvaaret at holde mindst 1 Malkepige for hver 20 Køer, som holdes i Besætningen. I Tilfælde han ei holder saa mange Piger, maa han finde sig i at Eieren paa hans Bekostning leier det ovenanførte Antal Piger, og maa han i saa Tilfælde bære de herved fremkaldte Udgifter. Forpagteren er pligtig med sine Piger at være behjælpelig med de Prøvemalkninger Eieren maatte finde for godt at lade afholde, saa overhovedet at lade Malkningen foretage paa de Tidspunkter Eieren bestemmer, samt med sine Piger at være behjælpelig ved Køernes Indbinding om Middagen eller Aften og Løsningen om Morgenen naar Køerne om Natten holdes paa Stald.

Bespisning og logi

Forpagteren er pligtig i Forpagtningstiden at bispise Eierens faste Folk, saa mange af disse Eieren maatte ønske, med sunde og gode Fødevarer, overensstemmende med efterfølgende Spisereglement og øvrige Bestemmelser. Ligeledes er Forpagteren pligtig til daglig ved en af sine Piger at lade Eierens Folk benyttede Sovekamre feie og reengjøre, samt deres Senge rede og iligemaade skal han lade Lagnerne til

Folkesengene vaske mindst 4 Gange om Aaret, samt holde disse samt Sengeklæderne med Lapning og Stopning, alt imod en betaling af 3 Skilling [1 skilling= 2 øre] for hver Seng. Han erholder, for hver af de faste Folk han bispiser, 4 Td. Rug, 4 Td. Byg [1 Td.(tønne)=139,20 liter] og 36 Rd. [1 Rd.(rigsdaler)=2 Kroner] i Penge om Aaret eller maanedlig 2 2/3 Sp. Rug, 2 2/3 Sp. Byg [1 Sp. (skæppe) =17,40 liter] og 3 Rd. i Penge. For denne betaling har Forpagteren at levere alt, hvad der hører til Husholdningen, samt selv besørge Maling, Brygning og Bagning. Skulle nogen af de faste Folk afgaae i Maanedens Løb, afkortes Betalingen saavel i Sæden som Penge fra Afgangsdagen. Foruden de faste Folk er Forpagteren endvidere, om forlanges, pligtig at bispise ved Folkenes Bord og paa samme maade som for disse er bestemt, saamange Kostliggere, som forlanges, imod en daglig Godtgjørelse af 24 Skilling pr. Mand, og er han pligtig til at modtage dem i Kost med 2 Timers Varsel, hvis deres antal ei overstiger 6. Er der flere anmeldes de med Aftens Varsel. Om det forlanges er Forpagteren ogsaa (pligtig) at levere Øl til Dagleierne som beskæftiges ved Markarbejde for en betaling af 6 Skilling daglig pro Person. Betalingen af Sæd udbetales Forpagteren maanedsviis hvorimod Opgjørelse i Penge samtidig med opgjørelsen for Meieriet. Har Eieren Haandværksfolk fra Kjøb-Staden bispises disse fra men ikke ved Forpagterens eget Bord, mod en betaling af 2 Skilling pro Personer. Ligeledes er Forpagteren pligtig saafremt Eieren ønsker det at koste Forvalteren og de Elever som måtte blive antagen paa Gaarden, med god borgerlig Kost, som det med Billighed kan forlanges fra en god borgerlig Husholdning hvilken Kost enten anrettes paa Deres Værelser eller nydes ved Forpagterens eget Bord. Forvalteren og Eleverne tilkomme The eller Kaffe Morgen og Aften og Forpagteren er pligtig daglig at lade de af dem benyttede Værelser feie og reengjøre, samt

deres Senge rede og desuden mindst 8 gange aarlig lade deres Lagener vaske og desuden lade saavel disse som Sengeklæderne eftersee med Stopning og Lapning, saa ofte det gjøres fornøden. Som godtgjørelse herfor erholder Forpagteren for Forvalteren og hver af Eleverne 150 Rd. aarlig, der erlægges maanedsviis med 12 Rd. 3 Skilling pro Personer.

Spisereglement (ugens 7 dage)

Morgen. Grød og Mælk el. Mælk og Brød med Smør og Brød.

Middag. Søndag: Grød og Smørlod. Mandag: Grød og stegt Flæsk el. Pandekager. Tirsdag: Ærter el. Bollemælk og Flæsk el. Kjød. Onsdag: Vælling og Kartoffler med Suul el. Flæskekage. Torsdag: Kaal med Flæsk el. Kjød. Fredag: Grød og stegt Flæsk el. Klipfisk el. Kjød. Lørdag: Øllebrød og Fisk.

Folkene kaldes til Mad ved Ringning med en Klokke, som dertil findes på Gaarden. Spisetiden er i Reglen naar Eieren ikke ansætter den anderledes: Om Morgenen om Sommertiden Kl. 4½. Om Morgenen om Vinteren Kl. 6. Om Aftenen naar Folkene høre op med arbeidet. Mellemmaden om Formiddagen begynde 1. Marts og ophøre 1. November, hvorimod Mellemmaden om Eftermiddagen leveres hele Aaret. Hver Person faar et Stykke Rundenoms Brød med Smør eller Fedt, Ost eller Kjød paa, hvert Stykke Brød skal foruden Smør veie 18 Lod [1 Lod=15,6 gram], Smørret 1 Lod foruden Paalægning. Smed og Hjulmand forsaavidt disse erholde Kost, faae varm Mælk og Smørrebrød i stedet for Mælk og Brød om Morgenen. Helligdagene og Helligaftenen gives Folkene bedre Kost efter Egnens Skik og Brug. Naar der er nogen af Folkene paa Reisen gives der hver 3 Stykker Mad med Ost og Kjød paa og deres Middagsmad faae de naar de komme hjem. Ligeledes maae der holdes Middagsmad til de Folk som formedelst Arbejdets Beskaffenhed ikke altid kunde møde til den bestemte

Spisetid. Forpagteren leverer uden Godtgjørelse den fornødne Lysning og Varme i Borgerstuen, som i Regel lukker Kl. 9½. For at undgaa Klager over Portionernes Størrelse bestemmes at hver Kjødportion skal veie 11 Lod, og hver Flæskeportion 8 Lod, og er der Been i det tildelte Stykke eller Flæskesværd bliver det at fradrage i Vægten. Der bør altid forefindes saa meget Formad og Brød som Folkene vilde spise medens de sidde til Bords, ligeledes maae der gives Folkene saameget Øl de vilde drikke i Marken eller ved Bordet. Forpagteren maae selv paasee at Folkene ikke medtage af den Mad som sættes paa Bordet, da den Mad som fremsættes skal nydes paa Stedet.

Ved høstgildet

Til Høstgildet gives Folkene aparte Mad, saaledes som Skik og Brug er paa de større Gaarde i Egnen og som hidtil har været Brug paa Gaarden, og giver Eieren en Godtgjørelse af 24 Skilling for hver Person, som foruden de faste Folk af Eieren indbydes til Middag. Brændevin leverer Eieren til hver Tid hvad Folkene skulde have, og al anden Brændevinsdrikken af Folkene er strængelig forbudt.

Precht-familiens videre liv

I sommeren 1866 fik en 20-årig tjenestepige, Mine Jensen, feber-tyfus og hun afgik ved døden i september, min tipoldemor har sikkert passet pigen under sygelejet, hvorved hun også blev ramt, Christine klarede ikke krisen og dør 2. oktober, kun 44 år gammel.

Carl står nu alene med sin 11-årige datter Frederikke. Men allerede godt 4 måneder senere gifter Carl sig med enken Mette Christensen fra Hyllested Sogn, Djurs Sønder Herred, Randers Amt. Hendes mand var faldet på Dybbøl Skanse i 1864, efterladende sig 2 sønner på 4 og 2 år. Carl overtager Mettes gård, bygger senere en hollandsk mølle, men sælger allerede i 1870 gård og mølle til godset Rugård. De

køber herefter gårdene Kathrinesminde og Søbygård, begge beliggende i Søby, Albøge Sogn, Djurs Sønder Herred. Mette og Carl får sammen 4 børn. De driver går-

dene frem til 1894, hvor de overdrages til Mettes ene søn. Derefter sidder de i aftægt på Søbygård indtil deres død, Mette i 1898 og Carl i 1905.

Om Else Bertelsdatter, en yndlingsane fra 1700-tallet – facts og fantasi.

af Eli Lundgaard Ottosen, Ravensbjerg Mark 7, Gjellerup, 7400 Herning, ☎ 9711 9496, fra S-32

Else Bertelsdatter er min ane 266 – altså min tip4oldemor i kognatisk linie. Nedenfor ses mine relationer til hende, for selvfølgelig havde alle kvinderne nogle mænd, og for Else var det hendes far, Jeppe Bertelsen, og hendes to ægtemænd, der kom til at spille en rolle i hendes liv.

Vi må bevæge os op til Himmerland, Trend Å løber mellem Aars og Farsø og på sin vej til Limfjorden går den gennem en grøn og frodig ådal; ved Hornum Bro lå der i 16- og 1700-årene en mølle, på nordsiden af dalen ligger V. Hornum Kirke og på sydsiden herregården Hvanstrup. Kirken og gården er der endnu, mens møllen er borte, dog findes der stadig en Møllegård.

De første 2-3 år boede Else med sine forældre i møllen, men faderen, Jeppe Bertelsen, blev nu forpagter på forskellige hovedgårde, Hessel ved Hvalpsund, Eskær i nærheden af Jenle, og Staarupgaard ved Højslev og disse forpagtninger var af kortere åremål 4-8 år, så familien flyttede en del, og familien blev i disse år forøget med endnu 5 døtre. Man havde den sorg at miste den næstældste datter, Maren, da hun var 15 år gammel, og det kan vel formodes at have gjort et stort indtryk på Else, der kun var et par år ældre.

I 1753, da Else nu var en ung pige på 21 år, blev Jeppe Bertelsen forpagter på Fussingø ved Randers. Ejeren var den 12-årige Christian Ludvig Scheel von Plessen, der havde arvet herregården efter sin far, der var død i en alder af 36 år. Derfor styrede moderen Elisabeth Christine von Thienen

for sin søn, og det blev nødvendigt med en forpagter, specielt da herskabet havde andre gårde på Sjælland og i Slesvig-Holsten, hvor de opholdt sig.

Det var ikke det Fussingø, der findes i dag. Der lå dengang en borg i Gammelhaven, på en halvø ud i Fussing Sø. Fundamenterne til borgen kan stadig ses, og den var omgivet af en park, anlagt i fransk stil med lindealléer, rotunder og spejldam. Dele af skovene omkring Fussingø stammer ligeledes fra den tid, både Humlegården og Trolde skoven omkring Haredalen ligesom Læsten Bakker er et karakteristisk landskab nordover.

Forpagterfamilien var "standspersoner" og havde omgang med forvalter Bredal, birkedommer Jøhrs, møller Balboe, kapellanen Christian Lemmiche i Bjerregrav, måske pastor Faber i Alum og endelig var der en podemester eller gartner ved navn Ulrich Conrad Lyngé, som skulle blive Elses skæbne.

Birkedommeren havde barkedåb 20. oktober 1753, og da har Else og Ulrich Lyngé i hvert fald truffet hverandre, idet de begge var faddere. Det har muligvis været deres første møde. Og den unge Else er blevet betaget af den 38-årige Ulrich Lyngé, der vel i hendes øjne har været en moden og flot fyr. Han var statelig på en hest, var jæger i skovene omkring Fussingø med udstyret i orden, haglpung og krudthorn, kårde og hirschfænger med gehang, han har uden tvivl charmeret den unge, måske kønne og i hvert fald velhavende

pige. Desuden havde Ulrich Lynges som podemester vel sans for det romantiske, det unge par har måske gået ture i Gammelhaven og stået ved spejldammen.

Og så skete der det, at Else ventede barn. Det var en yderst alvorlig sag i 1754. Præsten i Ålum følte sig kaldet til at være moralens vogter og forlangte, at unge piger, der havde overtrådt det 6. bud, skulle stå åbenbar skrifte i kirken, dvs. stå i kirkens kor med ansigtet mod menigheden – i en fuld kirke – og skrifte deres begangne synd. Samtidig skulle pigen udlægge, hvem der var barnefader.

Ifølge et brev, præsten har skrevet til biskoppen i Viborg, har Else tilsyneladende sat sig ud til bens. Både hun og Ulrich Lynges ville giftes, men dette har hendes far, Jeppe Bertelsen, ikke villet tillade, og Else er blevet trodsig og ville ikke stå skrifte. Jeppe Bertelsen stod derfor selv i Ålum Kirke og vedstod sin datters synd.

Jeppe Bertelsen sendte nu sin datter til Roum ved Viborg, hvor han kendte præsten, måske fra Viborg Snapsting, som var stedet, hvor der foregik handel med fast ejendom. Else fødte en datter i Roum, og i Roum Kirke blev datteren døbt Christiane 15. september.

Og året efter var Elses ny næstældste søster Dorethea fadder for birkedomme-rens barn – sammen med Ulrich Lynges. Da kunne Else ikke bruges.

Else var nu enlig mor, men beholdt sin datter. Om hun var hos forældrene på Fussingø eller måske er blevet i Roum en tid, ved vi ikke. Men den romantiske forbindelse til barnefaderen blev holdt, og man kan undre sig over, at de stadig ikke blev gift, men Ulrich Lynges har ikke været god nok for Jeppe Bertelsen.

Men 4½ år senere fik Else sin "hævn" over præsten, og mons. Ulrich Conrad Lynges og mademoiselle Else Bertelsdatter, begge fra Fussingø, blev viiede med kapellanen i Bjerregrav og Jeppe Bertelsen som forlovere. Det er bemærkelsesværdigt, at Else ikke blev kaldt fruentimmer, som

ellers var den nedsættende betegnelse for en falden kvinde.

Året efter brylluppet fik Ulrich Lynges og Else Bertelsdatter deres anden datter, der i Ålum Kirke fik navnet Elisabeth Christine. Barnet blev båret af Elses søster Dorethea, som nu var flyttet til Kærgårdsholm, Jeppe Bertelsens nye forpagtning i Salling.

Ulrich Lynges var podemester, men foretog derudover økonomiske transaktioner. Han udlånte penge i for den tid ganske betragtelige beløb. Først foregik disse pengeudlån i Randers, men senere begyndte han at tage til Viborg snapsting, hvor han investerede mange penge. Banker fandtes ikke, og den bedste måde at få gavn af pengene var at udlåne dem og få renter. Således blev der lånt penge til Lüttichau på Skerrildgaard og de Lichtenberg til Bidstrup, udover at Alling Kirke ved Ry blev købt. Det er ganske vist en lille kirke, men den gav dog tiende. Så Else Bertelsdatter og Ulrich Lynges var ret velstående.

Dette afsløres også af deres hjem. Stuen var møbleret med en dragkiste, et egechatol, et otte-dages stueur, 6 ruskindsstole og to lænestole foruden et par små borde. På væggene eet par hængeskabe og et spejl med sort ramme, et skilderi og forskellige andre småting. En bibel, en lovbog, en huspostil og 24 gamle bøger fortalte, at der blev læst i huset, og et skrivebord i sengekammeret vidnede om Ulrich Lynges kontoropgaver. Jagtudstyret hang på væggen, og stuen blev om vinteren varmet op af en jernbilæggekakkelovn.

Huset har ikke været så vældig stort. I sengekammeret var der en egekiste og en gammel indlagt dragkiste, hvor gangklæderne opbevaredes. Ulrich Lynges havde to grønne og en sort klædeskjole med vest og bukser, en brun silkevest og et par hatte.

I køkken og bryggers var det nødvendige for at drive husholdning af et vist format: Messingkedler, vaffeljern, sengebækkener af kobber og messing, ildklemmer, kobberpottemål, rist og pande, malmmorter og håndkværn, en fjerding

bryggerkedel og en halvtøndekedel, begge af kobber, foruden trug, anker og kærne. Derimod var der ikke mange dyr: kun 2 køer, 13 får, en so og to spædekalve.

Ulrich Lynges var jo meget ældre end Else Bertelsdatter, måske derfor han har søgt om, at den længstlevende kunne sidde i uskiftet bo. I august 1777 efter godt 18 års ægteskab døde Ulrich Lynges 62 år gammel. Der sad så Else Bertelsdatter som rig enke 45 år gammel, med to døtre, Christiane på 23 år og Elisabeth Christine på 17 år.

Selvom der hverken var postvæsen, telefon eller telegraf, så må der have været en form for jungletrommer. I hvert fald myldrede det frem med bejlere. Elses yngste datter, Elisabeth Christine blev 7 mdr. efter at faderen var død, gift med den næsten 20 år ældre Christen Brun fra Randers. Og det må have været et bryllup, der gik ry om i flere år. Af indkøbene hos brændevinsmanden og købmanden i Randers kan man se, at der må have været mange gæster: 51 potter brændevin eller akvavit, 6 potter vin, maden har måske været en suppe af 16 pund kød, persillerødder og tvebakker, og der er blevet bagt kager i massevis med 2 pund søde mandler og ¼ pund bitre, kardemomme, kanel og safran, rosiner og korender som fyld. Udover de stærke drikkevarer var der både kaffe og te. Endelig blev der købt 6½ pund tobak ind til festen. Dette bryllup stod også Else Bertelsdatter i ikke mindre end 30 rigsdaler.

Og Else selv? Hun blev 10 måneder efter Ulrich Lynges død gift med Hans Tullipan, der kom fra Ans Kro. Hans' far, kromanen, var åbenbart en ret speciel person, beskrevet af Blicher i novellen "Tulipanen", og Hans selv har sikkert været en opvakt ung mand. Han havde været såkaldt apotekerdreng på Helms apotek i Horsens. Apotekerdreng er, hvad man tidligere kaldte discipel og nu praktikant. Altså var han begyndt på farmaceutstudiet.

Ifølge en forordning fra 1672 krævedes der for apotekerdrengenes vedkommende,

at de skulle kunne latin, og man kender også en tysk, poetisk udgydelse fra Hans, så han har været sprogkyndig.

Ved brylluppet, der foregik i huset i Ålum, var Hans 32-33 år gammel og Else har nok løjet sig omkring 7 år yngre, end det var tilfældet. Else og Hans flyttede fra Fussingø, hvortil der ikke længere var noget, der bandt dem. De bosatte sig i Alling, hvor de vel skulle holde opsyn med kirken og dens jord, hvoraf der skulle betales tiende. Møbler, sengetøj, kårde og hirschfænger, og flere af de gudelige bøger flyttede med, men der blev anskaffet flere dyr: 2 heste, 3 køer, flere får, geder, bistader, vogn og plov.

Økonomien har været særdeles god. Else valgte at skifte med svigersønnen fra Randers. Han og Elisabeth Christine fik 656 rdl. svarende til ¼ af formuen, som de kunne købe Lille Mølle ved Hobro for. Christiane fik renterne af sin fædrene arv med pant i Alling Kirke. Else arvede selv sine forældre i 1780 – der var 7000 rdl. til deling mellem de 5 levende døtre – en formidabel sum, når man sammenligner med, at en murersvends årsløn var 100 rdl.

Elses nye lykke skulle blive kortvarig. Efter godt 4 års ægteskab døde Else 4. august 1782 kl. 1 om natten med Hans Tullipan ved sin side. Datteren Christiane dukkede der også straks en bejler op til, Mads Østergaard, ladefoged på Lyngballegård under Frijsenborg. Man må håbe, at hun kendte ham i forvejen, de blev gift i Alling Kirke 3 uger senere, det var jo kun ved giftermål, at en kvinde kunne blive myndig og få rådighed over sin arv.

Der findes ikke noget skifte efter Else Bertelsdatter, Hans Tullipan sendte en deklARATION til skifteforvalteren for Skanderborg og Åkær Amter, at han sammen med sine to svigersønner har besluttet at dele dem imellem i "al kiærlighed og enighed".

Hans Tullipan forsvandt ud i den blå luft med halvdelen af Else formue – måske på nye eventyr – mens Christiane Ulrichsdatter Lynges og Mads Østergaard bosatte sig

i Alling og blev tip-tip-tip-oldeforældre til mig.

Deres gård i Alling, beliggende øst for kirken, blev overtaget af en datter og senere et barnebarn, Eske Pedersen. Gården blev nedrevet i 1917 og stuehuset genopført i Den gamle By i Århus, hvor det benyttedes som kustodebolig, senere til traktørstedet "Simonsens Have". Eske Pedersen ejede Alling Kirke til 1915.

Mette Nielsdatter, 1712 – 1780
gift med Jeppe Bertelsen, ca. 1696 – 1772
Forpagter bl.a. Fussingø

Else Bertelsdatter*), 1732 – 1782
gift med 1. Ulrich Conrad Lyng, ca. 1715 – 1777,
Fussingø, Aalum
gift med 2. Hans Andreasen Tullipan, 1746 - ?,
Alling

Christiane Ulrichsdatter, 1754 – 1808,
gift med Mads Jensen Østergaard, 1752 – 1832,
Alling

Anna Madsdatter, 1788 – 1852,
gift med Laurs Sørensen, 1779 – 1850,
Tørring, Tulstrup

Mariane Laursdatter, 1814 – 1882,
gift med Jens Nielsen Strunge, 1804 – 1895,
Laven, Linå

Ane Kirstine Jensen, 1837 – 1904,
gift med Anders Andersen, 1827 – 1902,
Linå

Mariane Andersen, 1870 – 1952,
gift med Rasmus Peter Lundgaard, 1865 – 1949,
Herskind, Skivholme

Kirstine Lundgaard, 1904 – 1992,
gift med Edgar Thomassen, 1903 – 1969,
Galten

Eli Lundgaard Thomassen
gift med Erik Høgild Ottosen,
Gjellerup, Herning

*) Hun kaldes nogle steder Else Jepsdatter Bertelsen.

Hermansen-brødrene fra Gredsted: Om brødre udvandret til Amerika og deres rod i Gredsted

af Magne Juhl, Rævehøjen 2, 8800 Viborg, ☎ 8667 1315. E: magnejuhl@hotmail.com fra S-32

En eftermiddag i eftersommeren 2000 arrangerede Antikvarisk Selskab i Ribe en bustur til Jernved Sogn, hvor Andreas Aagaard var guide. Da bussen kom til Gredsted, fortalte han om tidligere ejere af Øllgaards gård og om, hvorledes et par søskende var kommet fra Grimstrup og havde giftet sig til gårde i Gredsted. Deres efterkommere var siden rejst til Amerika.

En deltager i udflugten, Benna Larsen, fortalte derpå, at hun fortsat havde kontakt til efterkommere af samme familie

i Amerika, hvorpå forfatteren til dette kunne fortælle, hvorledes han lige havde læst en bog om danske i Nebraska, hvor der til bogen hørte et særtryk af en dansk avis, dog på engelsk med titlen The Dannebrog News, fra Dannebrog i Nebraska fra avisens 50 års jubilæum i 1936, hvor en af avisens historier var om "the Hermansen brothers", altså om brødrene Hermansen fra Gredsted. I det efterfølgende kan fortælles mere udførligt om denne families historie:

3 søskende fra Grimstrup

Maren Hermansdatter blev i maj 1832 som 21-årig gift med den 36-årige ungarl Hans Gregersen, der var gårdejer i Gredsted. Det blev imidlertid et særdeles kortvarigt ægteskab, idet manden døde allerede dagen efter. Omstændighederne ved dødsfaldet er uoplyste.

Hun blev gift igen november samme år med ungarl Hans Jensen fra Mosegård i Gredsted, og han, der ofte blev kaldt Hans Jensen Mose, overtog gården. Maren døde allerede i juni 1835, hvorefter manden igen blev gift. I dette ægteskab, der varede i 2½ år, var en søn, der var opkaldt efter Marens første mand, Hans Gregersen Hansen, og en søn af denne udvandrede i 1881 sammen med familien Hermansen til Nebraska.

Marens broder, Thomas Hermansen, var lidt yngre. Han fødtes i Grimstrup i 1819 og optræder først i Gredsted i kirkebogens tilgangsliste som 20 år gammel og skolelærer fra Grimstrup. Tilsvarende var han skolelærer i vinteren 1841 og 1842, hvorefter han ved vinterens udløb i 1843 blev i sognet, idet han da som 23-årig blev gift med den 42 år gamle enke, Mette Mikkelsdatter, der tidligere havde været gift med gårdejer Peder Christensen Pedersen. Ved dette ægteskab, der også blev kort (og barnløst), idet Mette døde i oktober 1844, kom Thomas Hermansen i besiddelse af gården, der siden kom i familien Øllgaards eje.

Thomas Hermansen blev gift igen i november 1845 med en pige fra Gredsted, nemlig den 6 år yngre Sophie Frederikke Jeppesen, med hvem han fik 8 sønner og 1 datter.

Thomas Hermansen er omtalt flere steder i "Bidrag til Jernved Sogns Historie", hvor det i bind II nævnes, at han var sognefoged fra 1846 til 55. Han nævnes også som en af dem, der efter den tids driftsmåde havde givet gode bidrag til udnyttelse af deres marker. Han var en livlig, velagtet mand og var medlem af sogneforstanderskabet fra 1850 til 56. Hele familien udvandrede i 1881 til Amerika.

Det skal dog tilføjes, at han selv døde i 1877. Af de 9 børn døde datteren og to sønner som børn i Gredsted, medens de øvrige 6 sønner alle rejste til Amerika.

Allerede i 1873 overtog den ældste søn, Herman Peder Hermansen, gården efter forældrene, og den solgte han i 1881. Han var gift med en datter fra Dybmosegaard, Johanne Marie Nissen Lautrup.

Ved folketællingen i Gredsted i 1845 nævnes Mette Hermansen som tjenestepige hos enkemand Thomas Hermansen. Hun var en søster til Thomas og Maren. Hendes videre skæbne er ukendt.

Udvandring

Som nævnt udvandrede hele familien i 1881. I udvandrerdatabasen kan man finde oplysninger om en del udvandrede. Kun 2 af de 6 sønner er nævnt i databasen. Det var den yngste, Therkel Poul Martin Hermansen, og den ældste, Herman Peder Hermansen, der den 12. april 1881 rejste fra København til Nebraska sammen med fætteren Martin Hansen. Thomas Hermansens enke var også med foruden den ældste søns hustru og 5 børn.

De fire øvrige brødre synes at være rejst forinden.

De 6 Hermansen-brødre i Dannebrog, Nebraska

Om brødrenes skæbne kan læses i en artikel i The Dannebrog News fra 8. oktober 1936 med overskriften "The Hermansen Brothers", og artiklen lyder i oversættelse: Denne gruppe af ambitiøse, veluddannede brødre ydede en væsentlig rolle i koloniens udvikling. Der var seks brødre, og de kom fra Gredsted nær den historiske by Ribe i Danmark. De var alle veluddannede i folkehøjskolen derhjemme, så de blev naturligvis hovedsponsorer for den i Nysted. Martin ankom så tidligt som 1873 og drev landbrug i hele sit liv.

Peter havde været skolelærer i hele sin tidligere karriere i sit hjemland, så han kunne ikke umiddelbart vænne sig til de nye forhold her.

Niels, som havde undervist på skole i Esbjerg i få år, ankom i 1879, og han var beskæftiget med både landbrug og handel hele sit liv. Han var medlem af den lovgivende forsamling og var medlem af den nationale bestyrelse for den danske evangelisk lutherske kirke.

Carl ankom på cirka samme tid som Niels. Han drev landbrug hele sit liv.

Therkild, den yngste af dem alle, kom sammen med Niels. Han var en ung mand med gode evner. Han kom hurtigt ind i forretningslivet og var i 20 år stenograf i distriktsretten. Siden blev han bankmand i Benson og Dannebrog. Han bor nu i Omaha som den sidst overlevende af de 6 Hermansen-brødre.

Herman, den ældste af brødrene, medbragte en betydelig kapital til dette land, hvilken han investerede i land og kooperative foretagender. Midt i 90'erne flyttede han til Dannevang, den danske koloni i Texas.

I samme avissærtryk findes enkelte andre spredte oplysninger om brødrene. Enkelte af de citerede oplysninger skal kommenteres:

Formuen, som Herman medbragte, skyldes utvivlsomt penge fra salget af gården i Gredsted.

Kun for den ene er fundet nogen dokumentation for kontakt til folkehøjskolen. Det er ikke uventet for Peter, den næstældste, der var døbt Jeppe Peder Hermansen. Han blev uddannet som lærer på seminariet i Jelling i 1872 efter først at have været vinterlærer i Gredsted, som hans far også havde været. Fra 1872 til 73 var han lærer i Røgind ved Hammel, og det må have været på Røgind Højskole. Det var en højskole, der ikke fik større betydning og kun en kort levetid, nemlig fra 1868-77. Han var derpå lærer ved det kommunale skolevæsen i Esbjerg fra starten af 1877 og til han rejste til Nebraska.

Broderen Niels er ikke nævnt under lærere ved skolevæsenet i Esbjerg, men det udelukker ikke, at han har været vinterlærer der i en periode i byens allerførste tid.

Efterkommere i Amerika

Her i maj 2001 er modtaget et brev fra Ruth Larsen, født Hermansen. Hun skriver bl.a.: Mange tak for informationerne, som Benna Larsen bragte os ved deres besøg hos os her i april i år. Hvilken tilfældighed, at I begge var med på besøget i Jernved, og at I kendte til mine forfædre. Jeg er et barnebarn af Niels Hermansen. Min far var Thomas N. Hermansen. Hvor ofte bruges ikke navnet Thomas i familien? Jeg voksede op i Nysted. Jeg husker ham som en vidunderlig bedstefar, der læste meget og sang så godt. Hans yngste datter, Elisa (Olsen) skrev om familien, og dine data passer med hendes. De besøgte og boede i Danmark i en periode.

Her i juli holder vi et Hermansen-træf i Aurora, Nebraska. Vi skal synge mange danske sange (oversatte) og lære hinanden at kende. En dag vil der være busudflugt til Nysted 50 miles fra træfstedet. Der skal vi besøge kirkegården, hvor mange fra familien er begravet. I "familiekirken" skal vi holde gudstjeneste, da vi har to præster i gruppen. Jeg vil bringe dine oplysninger til træffet, hvor Hermansener vil komme fra mange stater som Texas, California, Alaska, Vermont, North Carolina, Minnesota, Wyoming, Montana, Arizona, Oregon, Nebraska med flere. Vore tre sønner kommer ikke, da de ikke kan få ferie. En af sønnerne hedder Thomas.

Jeg taler dansk, men at læse og skrive er svært. Vi talte dansk i mit hjem, men taler det nu sjældent, undtagen når min mands familie kommer herover. Vi har været i Danmark 5 gange og vi er glade for, at vi nåede det, da vi nu begge bliver 80 i år. Venlig hilsen Ruth (Hermansen) Larsen, Lake Havasu City, Az.

The Hermansen familyreunion år 2004
Ovenstående er skrevet i 2001. Det gav naturligvis lyst til at besøge Nysted og Dannebrog i Nebraska, da jeg og min kone var på kombineret sommerferie og familiebesøg i USA her i juli 2004, hvor

vi besøgte min mors kusiner og deres familie i henholdsvis Florida og Wisconsin. De er efterkommere af Anders Beck, der udvandrede fra Høgsbro i Hvidding lige før 1. verdenskrig, og lidt om hjemmet i Høgsbro er omtalt i Fra Ribe Amt i 1996 side 53--. Turen rundt i USA foregik i en lejet autocamper, hvor vi så besøgte det danske immigrationsmuseum i Elk Horn i Iowa, hvorpå vi kørte til Nysted. Da vi kom dertil, så vi, at der var mange folk ved kirken, men de var ved at køre derfra. Heldigvis nåede vi at tale med folkene i den sidste bil, og stor var da glæden over, at det var Hermansen-efterkommere. De afholder deres familietræf hver 3. år, og nu skete det lige den 20. juli 2004, hvor vi kom til Nysted. Det kan man kalde et sammentræf af tilfældigheder.

Vi blev straks inviteret med til den efterfølgende picnic i parken i Dannebrog, der ligger få mil fra Nysted, og efter at vi havde set kirken i Nysted og kirkegården samt fotograferet teksten på en række gravsten, mødte vi hele flokken af Hermansen-efterkommere. Der var dog ikke nogen med efternavnet Larsen. Til gengæld blev knyttet nye kontakter, og en række spørgsmål om forholdene i Gredsted og Jernved Sogn i øvrigt blev søgt besvaret.

Efterskrift

Det skal tilføjes, at der på sognearkivet i Jernved og hos forfatteren er flere slægts-historiske oplysninger om personerne fra Gredsted. Bogen om Nebraska er "Peter S. Petersens erindringer - en kilde til den danske bosættelse i Dannebrog", Nebraska 1871-1895. Udgivet ved Karsten Kjer Michaelsen og Bithe Kjer Michaelsen. Odense 1999.

I P.S. Vigs bøger "Danske i Amerika" bind 1 og 2 er også omtale af flere af Hermansenbrødrene både under oplysninger om højskolen i Nysted i Nebraska og under den danske menighed i Dannevang i Texas.

Apropos "Personer i Jernved Sogn, Gørding Herred, Ribe Amt"

I 1995 afleveredes til landsarkivet i Viborg og til det lokale arkiv i Jernved resultaterne af bearbejdelsen af kirkebøgerne frem til 1859. Siden da har jeg arbejdet videre med sognet og dets mange beboere "fundet" i et utal af kilder, så derfor foreligger nu en bearbejdelse af alle tilgængelige kirkebøger fra Jernved Sogn, nemlig frem til 1945. Desuden er indføjet oplysningerne fra pastor Raaes kirkebogsuddrag til Lengnick. Oplysninger fra folketællingerne fra 1787 til 1850 samt 1860 og 1880 er medtaget.

Data for de omhandlede personer er samtidig med afskrift af kilderne indføjet i et alfabetisk ordnet personkartotek for beboerne i hver af de 4 landsbyer i sognet: Gredsted, Jernved, Jernvedlund og Plougstrup. Desuden er oplysninger om personer, hvor deres tilknytning til en bestemt del af sognet er uoplyst, eller hvor de som beboere i et nabosogn har benyttet kirken i Jernved, nævnt i et afsnit benævnt "uafklarede/diverse". Dette personkartotek indeholder samtidig oplysninger fra en lang række andre kilder, der er søgt indføjet i teksten. Skulle nogen mene, at de med fordel kan bruge materialet, findes det bl.a. på landsarkivet i Viborg og på det lokalhistoriske arkiv i Jernved – og man er desuden meget velkommen til at kontakte mig vedr. personer i Jernved Sogn. Indsamlingen af data vil også fremover fortsætte med deraf følgende udbygning af databasen.

Om afskrift og kilder

Ved afskriften af kirkebøgerne er faddere kun helt undtagelsesvist medtaget, og ligeledes er tilgang og afgang samt jævnførelsesregistre ikke afskrevet. Til gengæld er der, hver gang en person er nævnt i den afskrevne del af kirkebogen, blevet indføjet et notat i den alfabetiske fortegnelse over personerne i Jernved sogn. Dog er fødte børn af pladshensyn oftest kun nævnt un-

der faderen og ikke under moderen. Hvis der er tale om "uægte" børn, er de nævnt under moderen, hvor barnets far, især hvis vedkommende ikke er fra sognet, også er nævnt under barnets moder.

Hvor der er usikkerhed om tydingen af teksten er sat et spørgsmålstegn.

Man må være opmærksom på, at navnene ofte skifter. Selv om en person ved dåben får skrevet sit navn med C, kan det godt senere skrives med K, f.eks. Christensen og Kristensen. Der skiftes også mellem f.eks. Christensdatter og Christensen, så en person kan findes flere steder. Der er her tilstræbt, at de kun nævnes et sted, og man må så kigge efter under f.eks. K, hvis personen ikke findes under C. Fornavnene kan også skifte eller bruges i flæng, f.eks. Anne/Ane/Anna og Hanne/Johanne.

Kilder er søgt anført. Forkortelser som f.eks. B9-1222 er de på landsarkivet i Viborg anførte arkivsignaturer. Ellers er forkortelser søgt undgået.

"Matr." betyder i teksten oplysninger fra matrikelfortegnelsen anført i Jernved sogns historie 2. halvbind. Oplysninger direkte fra Real- og navneregister for Jernved sogn er anført ved dette eller matriklen (B85-Sp110).

Oplysninger om stolestader er fra Jernved sogns historie 1. halvbind. Fra Jernved sogns historie 2. halvbind stammer oplysninger om tiendeydelser i 1651, matrikel 1664, markbogen 1683, matrikel 1688 samt kop- og kvægskat 1682.

Foruden kirkebøgerne fra 1815 til 1945 og folketællingerne 1787, 1801, 1834, 1840, 1845, 1850, 1860 og 1880 er følgende gennemgået:

- a) H.Jessen Hansen: Plovstrup. Udgivet i Ribe 1974 (Plougstrupbogen).
- b) H.N.Skade: Gredstedbro ved Kongeåen, udgivet af Historisk Samfund for Ribe amt i 1968 (Gredstedbrobogen).

c) P.Nygaard og H.Duborg: Bidrag til Jernved sogns historie, 1. og 2. halvbind, Jernved 1921 og 1930 (Jernvedbogen).

d) Svend B. Troelsen: V. Vedsted sogns slægts- og ejendomshistorie, bind 1-3, udgivet 1992 (V.Vedstedbogen).

e) Rejsby sogns historie, udgivet af Historisk Samfund for Rejsby sogn 1989 (Rejsbybogen).

f) Skifteprotokol fra Nielsbygård (G 482-1) fra 8.3.1753 til 30.11.1791.

g) Skifteprotokoller fra Gørding herred (B85-200, 201, 202 og 203), der omfatter tidsrummet fra kort før 1800 til og med 1831.

h) Fæsteprotokol for Ribe Hospital 1719-92 (C 658-43).

Skifteprotokol do. 1719-63 (C 658-44).

Skifteprotokol do. 1763-94 (C 658-45).

Ribe Hospital diverse (C 658-46).

Ribe Hospital, tiende og --- (C 658-47).

i) Skifteprotokol Riberhus amt B9-1213 til og med 1223 samt Ribe stiftamts arkiv B9-1242 til 1244.

j) Tvillingsogne af Geest og Marsk: Sneum og Tjæreborg. Udgivet 1972.

Desuden en række andre kilder, der er nævnt, hvor de er citerede.

Sideløbende arbejdes med oplysninger om min egen slægt, altså supplerende oplysninger til "Slægten Juhl fra Virkelyst", hvor oplysninger er delt op efter hver af de 8 oldeforældre, efter geografi benævnt: Jernved, Gredsted, Vilslev, Klegod, Høgsbro, Brøns, Plougstrup og Jægerup/Hørløk.

Et eksemplar af "Slægten Juhl fra Virkelyst" kan ses på arkivet i Jernved og supplerende oplysninger kan fås hos forfatteren.

Eventyr for slægtsforskere: "Den gamle Gravsteen"

af H.C. Andersen

af BØ, fra S-32

Man finder altid noget, når man leder efter noget helt....

Ovennævnte udtryk kan enhver slægtsforsker vel skrive godt og grundigt under på. Jeg har forlængst gjort det til en af mine talemåder, der kan kalde smilet frem og tage nogle billige point i en snæver vending. Men at udtrykket også kunne bruges i et H.C. Andersens år – ja, det er ganske vist!

Rent arbejdsmæssigt og privat havde jeg beskæftiget mig en del med den jubilerende forfatter – også så jeg af og til måtte tage mig selv i at tænke: "Kan han bære mere?" Men efter moden overvejelse er jeg bestemt kommet til den konstatering, at han så afgjort vandt ved nærmere bekendtskab – min barndoms eventyr huskede jeg stadig – og al den nye viden, foråret 2005 førte med sig, gjorde bestemt kun billedet af ham og hans mange gøremål endnu flottere.

Et flot foredrag af Rolf Dorset fra Odense – afholdt i den hjemlige slægtshistoriske forening – om "paradisbarnets alternative forældre" gav desuden også en ny vinkel på hele hans liv, levned og historie. Men i påskedagene 2005 var der blot for en stund dømt afslapning med familien: kunst-køretur til omegnens gallerier og "spændende steder", herunder til allersidst på turen i Ingstrup til et lille hus med antikviteter: gamle ting og bøger, som vel ingen længere syntes om. Vi kikkede indenfor, og just der lå fire røde bind med guldtryk og silhuet på forsiden: "H.C. Andersen Eventyr og historier – redaktion Bo Grønbech. Udgivet på forlaget Arnkrone". Bind 2 lå øverst, og jeg måtte bare lige kikke en enkelt gang: bogen slog af sig selv op på side 63, hvor eventyret "Den gamle gravsten" begyndte. "Du milde – har han også skrevet det? – Jeg må bestemt have de fire bind med hjem."

"Den gamle Gravsten"

Vel hjemme igen blev eventyret læst flere gange, og bedre og bedre blev også det. En kontakt til Det Kgl. Bibliotek gjorde det muligt via Anne-Mette Kirkeby at lade SLÆGTENS læsere læse med og selv vurdere min påstand i titlen. Måske har der ikke været så mange slægtsforskere i gang med at slægtsforske, da H.C. Andersen levede (eventyret er skrevet i 1855), men at han har tænkt på os, da han skrev nedenstående, turde vel også være – ganske vist! Læs selv:

"I en af de smaa Kjøbsteder, hos en Mand, der havde sin egen Gaard, sad hele Familien i Kreds sammen om Aftenen, paa den Aarstid, da man siger "Aftenen længes;" det var endnu mildt og varmt; Lampen var tændt, de lange Gardiner hang ned for Vinduerne, hvor der stode Blomsterpotter, og udenfor var det et dejligt Maaneskin; men det talte de nu ikke om, de talte om en gammel, stor Steen, der laae nede i Gaarden, tæt ved Køkkendøren, hvor Pigerne tidt opstillede det skurede Kobbertøi, for at det skulde tørres i Solen, og hvor Børnene gjerne legede, - det var egentlig en gammel Gravsteen.

"Ja," sagde Manden i Huset, "jeg troer den er fra den gamle nedbrudte Klosterkirke; der blev jo solgt baade Prædikestol, Epitaphier og Gravstene! min salig Fader købte flere af disse, de bleve slaede itu til Brolægning, men denne Steen blev tilovers og er siden bleven liggende i Gaarden." "Man kan godt see, at det er en Gravsteen," sagde den ældste af Børnene, "der er endnu at see paa den et Timeglas og et Stykke af en Engel, men Indskriften der stod, er næsten reent slettet ud, undtagen det Navn Preben og et stort "S", der staaer lige bag efter og lidt længer nede "Mar-

the;" men mere kan man ikke faae ud og det er da kun, naar det har regnet eller vi have vasket den, at det staaer tydeligt."

"Herre Gud, det er Preben Svanes og hans Hustrues Gravsteen!" sagde en gammel Mand derinde, der kunde, i sin Alder, godt være Bedstefader til dem Allesammen i Stuen. "Ja, det Ægtepar var et af de sidste som bleve jordede paa den gamle Klosterkirkegaard! det var et gammelt, hæderligt Par fra mine Dreng-Aar! Alle kjendte dem, og Alle holdt af dem, de vare Alders-Kongeparret her i Byen! Folk sagde om dem at de eiede over en Tønde Guld, og dog gik de simpelt klædt, i det groveste Tøi, men deres Linned var saa skinnende hvidt. Det var et deiligt gammelt Par, Preben og Marthe! - Naar de sad paa Bænken, der var oppe paa Husets høie Steentrappe, som det gamle Lindetræ heldede sine Grene over, og de nikkede venligt og mildt, saa blev man ordenlig glad derved. De vare saa mageløse gode mod de Fattige! de bespiste dem, de klædte dem, og der var Fornuft og sand Christendom i al deres Godgjørenhed. Først døde Konen! jeg husker den Dag saa godt! jeg var en lille Dreng og med min Fader inde hos gamle Preben, lige idet at hun var hensovet; den gamle Mand var saa bevæget, græd, som et Barn.

Liget laae endnu i Sovekammeret, tæt ved, hvor vi sad, - han talte til min Fader og et Par Naboer, om hvor eensomt der nu vilde blive, hvor velsignet hun havde været, hvormange Aar de havde levet sammen, og hvorledes det gik til at de bleve kjendte med hinanden og fik hinanden kjær; jeg var som sagt, lille, og stod og hørte til, men det opfyldte mig forunderligt at høre paa den gamle Mand, og see, hvorledes han mere og mere blev livlig, fik røde Kinder, idet han talte om Forlovelses Dagene, hvor yndig hun havde været, hvormange smaa uskyldige Omveie han havde gaaet for at træffes med hende, og han talte om Bryllups-Dagen, hans Øine lyste derved, han levede ligesom tilbage igjen i den Glædes-Tid, og saa laae hun nu

inde i Kammeret tæt ved død, en gammel Kone, og han var en gammel Mand og talte om Haabets Tid! - - ja, ja, saaledes gaaer det! Da var jeg et Barn kuns og nu er jeg gammel, gammel, som Preben Svane. Tiden gaaer og Alting skifter!

Jeg husker saa godt hendes Begravelses-Dag, gamle Preben gik lige bag efter Liigkisten. Et Par Aar forud havde Ægteparret ladet deres Gravsteen hugge med Indskrift og Navne, paa Dødsaaet nær; Stenen blev om Aftenen kjørt hen og lagt paa Graven, - og Aaret efter løftedes den igjen og gamle Preben kom ned til sin Hustru. - Der var ikke den Rigdom efter dem, som Folk havde troet og sagt, det der var, kom til Familien, langt ude, den man aldrig før havde vidst om. Det Bindingsværks Huus, med Bænken paa den høie Steentrappe under Lindetræet, blev revet ned af Magistraten, thi det var altfor brøstfældigt til at de turde lade det staae. Siden, da det gik med Klosterkirken ligesaadan og Kirkegaarden blev hævet, saa kom Prebens og Marthes Gravsteen, som Alt derfra, til hvem, der vilde købe det, og nu er det truffet saa, at den ikke er bleven slaaet i Stykker og brugt, men ligger endnu i Gaarden til Legested for de Smaa, og til Hylde for Pigens skurede Kjøkkentøi. - Den brolagte Gade gaaer nu hen over gamle Prebens og hans Hustrues Hvilested; Ingen husker dem mere!" Og den gamle Mand, som fortalte alt dette, rystede veemodig med Hovedet. "Glemmes!" - "Alt skal glemmes!" sagde han. Og saa talte de i Stuen om andre Ting; men den mindste Dreng derinde, et Barn med store, alvorlige Øine, krøb op paa Stolen bag Gardinerne, og saae ned i Gaarden, hvor Maanen skinnede klart paa den store Steen, der altid før havde syntes ham tom og flad, men nu laae der, som et heelt stort Blad af en Historiebog. Alt hvad Drengen havde hørt om Preben og hans Hustru havde Stenen inde; og han saae paa den, og han saae op mod den klare, lyse Maane, i den rene, høie Luft og det var ligesom et Guds Ansigt, der skinnede ud over Jorden.

"Glemmes! - Alt skal glemmes!" lød det inde i Stuen, og i det Øieblik kyssede en usynlig Engel Drengens Bryst og Pande og hviskede stille: "Gjem det givne Frøkom vel, gjem det til Modenhedens Tid! - Ved Dig, du Barn, skal den udslettede Indskrift, den smuldrende Gravsteen, med lyse gyldne Træk staae for kommende Slægter! Det gamle Ægtepar skulle igjen Arm i Arm, vandre did gennem de gamle Gader, og smilende med friske, røde Kinder, sidde paa Steentrappen under Lindetræet, og nikke til Fattig og Rig. Frøkornet fra denne Time vil, gennem Aaringer, voxe til et blomstrende Digterværk. Det Gode og Skjønne glemmes ikke, det lever i Sagn og Sange." "

Det er vel just sådan, vi gør – noget ved det! Og hvis nogen rent faktisk også "kender" Preben og Marthe, om end der jo ikke

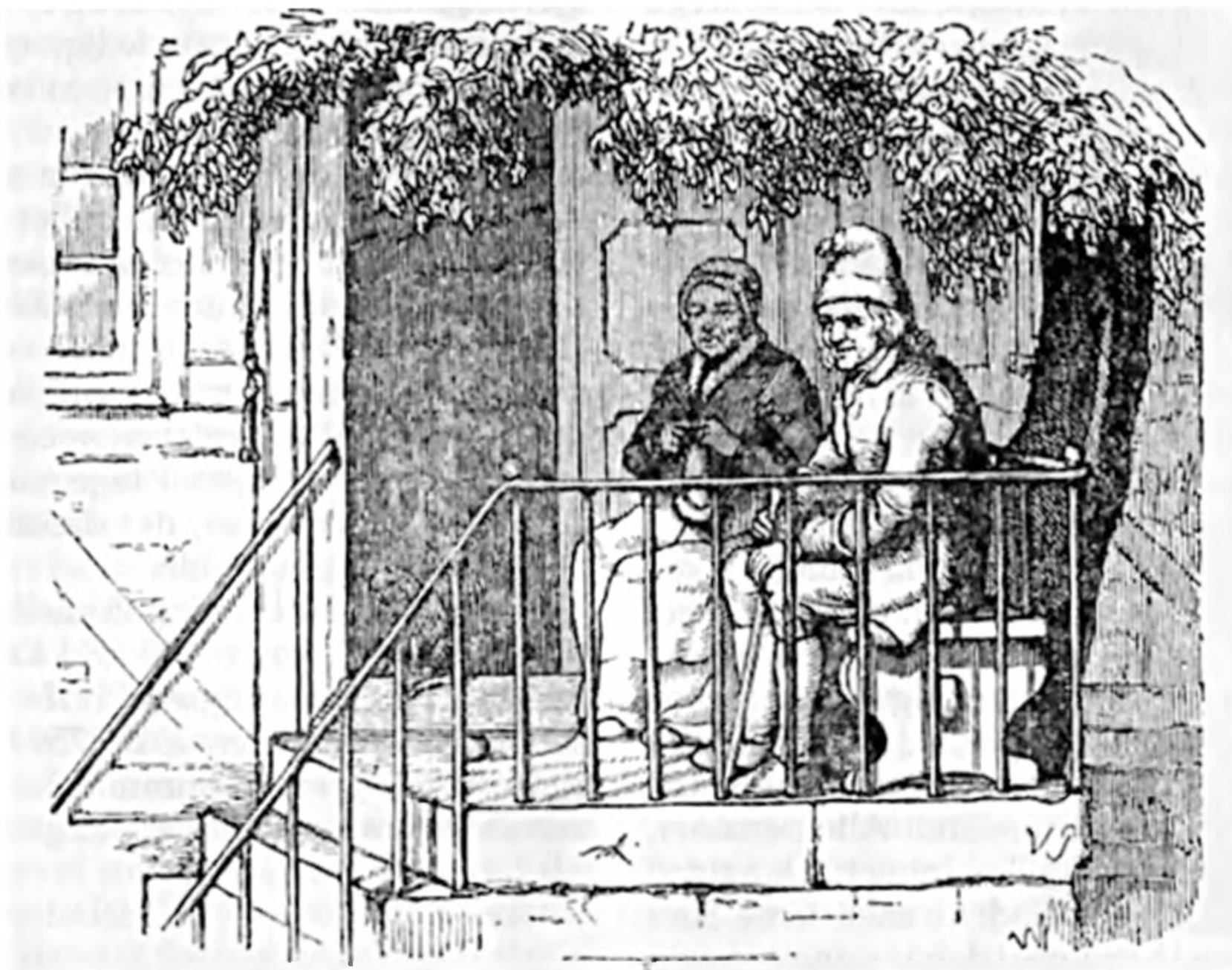
er direkte efterkommere, kunne det være spændende at høre om dem!

Kildehenvisning:

Eventyret er i renskrift hentet fra Det Kongelige Biblioteks hjemmeside på adressen <http://www.kb.dk/elib/lit/dan/andersen/eventyr.dsl/hcaev063.htm>

Og udgaven der af "Den gamle Gravsteen" er hentet fra H.C. Andersen: Eventyr 1-7, udgivet ved Erik Dal, kommentar ved Erling Nielsen. DSL/Hans Reitzel, Kbh. 1963-90. Arkiv for Dansk Litteratur. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kongelige Bibliotek http://www.adl.dk/adl_pub/pg/cv/ShowPgImg.aspx?nnoc=adl_pub&p_udg_id=95&p_sidenr=288

Tak til Anne-Mette Kirkeby fra Det Kgl. Bibliotek for venlig assistance!

Illustrationen er tegnet af Vilhelm Pedersen og hentet i Gyldendals udgave af H. C. Andersens eventyr (red.)

Djurslandske Anelister

Af Bent Klim Johansen, Nelliikevej 50, 8500 Grenaa, fra S-33

Slægts- og Lokalhistorisk Forening for Øst-djursland kunne 24. november 2005 fejre 25 års jubilæum, og i den anledning havde bestyrelsen valgt at udgive første samling af djurslandske anelister med forord af statsminister Anders Fogh Rasmussen.

Udgivelsen af anelisterne sker for at fremme slægtsforskningen lokalt på Djursland. Det er håbet, at denne udgivelse opfattes som et hjælpemiddel til at skabe kontakt til andre, der slægtsforsker i de samme familier. Det er tanken, at anelisterne benyttes til at konstatere evt. anesammenfald med andre, der efterfølgende kan kontaktes for yderligere udveksling af oplysninger om de i listerne nævnte personer. Alle har meldt sig frivilligt, og de vil alle gerne i kontakt med andre slægtsforskere. Hver aneliste er forsynet med indsenderens navn, adresse, samt evt. telefonnummer og/eller mail-adresse. Det understreges, at de personer der har bidraget med anelister ikke er professionelle genealoger, men udelukkende amatører, der har slægtsforskning som hobby.

Det har været muligt for alle at bidrage til denne udgivelse uanset omfanget af den enkelte indsenders slægtsforskning, men det har dog været et krav af hensyn til den sparsomme plads, at de nævnte personer hver især har haft en eller anden form for tilknytning til Djursland. Derfor vil det forekomme, at den enkeltes aneliste kan være betydelig mere omfattende end her beskrevet. Store spring i anenumre betyder derfor ikke nødvendigvis manglende oplysninger om de pågældende aner, men derimod oftest personernes manglende tilknytning til Djursland. Alle personer, der ikke har haft tilknytning til Djursland er simpelthen udeladt fra anelisterne. Som Djursland betragtes i denne sammenhæng

området øst for hovedvej E 45, der udgør en linje mellem Randers og Århus.

Af hensyn til omfanget fylder oplysningerne om hver enkelt person maksimalt en linje, og der er i anelisterne udelukkende medtaget oplysninger om anenumre, navne, samt evt. fødsels-, vielses- og dødsdata. Der henvises også her til den enkelte indsender for mere detaljerede oplysninger. Oplysninger om nulevende personer – ud over navne – er ikke medtaget. Alle navne er fremhævet med fed skrift. Der er brugt forkortelser for født, gift og død, henholdsvis f., g. og d. Herudover forekommer der forkortelser af stednavne.

Alle nævnte personer er samlet i et fælles opslagsregister bagerst, så man hurtigt vil kunne se, om man har anesammenfald med en eller flere af indsenderne. Af hensyn til standardiseret layout og opstilling er de fremsendte anelister redigeret og tilrettet efter de af arbejdsgruppen fastlagte retningslinjer og standarder.

Det har været vigtigt for foreningen, at denne udgivelse er fremstillet så billigt som muligt for at holde prisen nede på et absolut minimum. Formålet med udgivelse er ikke at tjene penge, men at få anelisterne spredt så meget som muligt.

Jeg håber, at andre slægts- og lokalhistoriske foreninger vil tage ideen op og udarbejde anelister, der dækker den enkelte forenings område.

Udgivelsen indeholder 45 anelister, er på 134 sider og koster 100 kr. - Den kan bestilles hos Grenaa Egnsarkiv, N.P. Josi-assensvej 17, 8500 Grenaa, ☎ 8759 2772, E: egnsarkivet@grenaakommune.dk, hjemmeside: www.lokalarkiver.dk/grenaa

Djurslandsk slægtsforskning

af AB, fra S-33

Et 25 års jubilæum kan afføde flere forskellige tiltag - et eksempel er den ovenfor beskrevne publikation, som hermed bydes velkommen og anbefales til efterlignelse!

Blandt de 45 anelister er der fire med særdeles kendte udgangspunkter, her i kronologisk rækkefølge: Søren Kanne, Achton Friis, Bodil Udsen og Anders Fogh Rasmussen.

For sidstnævntes vedkommende gælder det, at oplysningerne om de yngste/første 63 eller måske rettere 127 anenumre naturligvis står i stærkt afhængighedsforhold til SLÆGTENS publikation *I alle de riger og lande ... Anders Fogh Rasmussen og fortiden!*, hvor der kan læses udførligere om især de første 63 anenumre. - Siden hæftets fremkomst har Else Skovbo Jensen og Ivan Jensen fremdraget yderligere oplysninger i artikler i vort medlemsblads nr. 29 og 30. Og yderligere lys kastes der i den her nævnte publikation over endnu ældre generationer - helt tilbage til 1600-tallets begyndelse!

Efter at vores hæfte om Fogh Rasmussens slægt var trykt, blev jeg opmærksom på en bog skrevet af den flittige skolelærer Hans Mogensen med titlen *Hver skimlet skrift ... - mest fra Rimsø Sogn*, trykt 1985 - tydeligt nok på grundlag af tidligere avisartikler. Heri findes der mange oplysninger om ældre slægtled af Fogh-slægten fra 1700-tallet.

I vort hæfte er det oplyst, at ane nr. 49s mor, altså ane nr. 99, hed Mette Jensdatter. Hun blev gift senest 1816, hverken i Rimsø eller Hammelev, med smeden Jens Pedersen Schou - og med ham fik hun ikke færre end 11 børn i årene 1816-40. Ved de ældste børns fødsel blev hun konsekvent indskrevet som Jensdatter, men ved det 5. barns fødsel 1825 ses navnet Jensdatter senere rettet til Sørensdaughter, og således er hun betegnet ved resten af børnenes fødsel. - Jens Pedersen Schou var fra senest

1816 smed i Hammelev i Hammelev Sogn, hvor han dog først 1818 fik fæstebrev på en ejendom, husmands- eller bolsmandssted, på ½ td. hartkorn under Grevskabet Skeel/Stamhuset Benzons, nu atter Sostrup. Senest 1825 blev han selvejergårdmand i matr.nr. 25 i Hammelev med 5 tdr., fra 1844 knap 4 tdr. hartkorn, som senere gik i arv til sønnen Peder og derpå dennes søn Jens Jørgen Schou fra 1913.

Jens Pedersen Schou, død 1870, 82 år gl., og hustru Mette Sørensdaughter, død 1875, 80 år gl., var begge af interessant herkomst. Jens Schou var søn af urmageren Peder Jensen Schou (Skou) i Demstrup Vase på herregården Demstrups hovedgårdstakst i Råby Sogn på nordsiden af Randers Fjord. Urmageren var en så usædvanlig mand, at han ved skifterne efter hans 2. og 3. kone 1785 og 1794 blev benævnt henholdsvis monsieur og seigneur, altså betegnelserne for mænd uden for/over bondestanden. Af Jens Ingvordsens store værk *Urmagere i Danmark før 1900*, publiceret 2004, fremgår det, at to af hans ure blev solgt på Bruun Rasmussens kunstauktioner i Vejle 1993 og 2000, hvor uret endda er afbilledet i den trykte auktionskatalog.

Uret, der var stillet på auktion 16. juni 1993, blev be-

*Louis Seize standur
i rødbrun kasse*

tegnet som et barok standur i kasse af grønmalet træ, ét-døgns værk og over urskiven prydet med urmagerens navn "Peter Jensen Schou"; uret blev vurderet til 3.000 kr. – Uret, der kom på auktion 18. maj 2000, var vurderet til 6-8.000 kr. og blev beskrevet som et dansk Louis Seize standur i rødbrun kasse med grønne staf-feringer, ligeledes mærket med mesterens navn, her stavet "Peeter Jenssen Schou".

Mette Sørensdatter, ane nr. 99, var en Fogh fra Rimsø og søster til ane nr. 96 og

ane nr. 100. Efter den sidste korrektion var ane nr. 48 og 49, der blev gift 1841, altså fætter og kusine, og deres søn blev gift 1868 med sit dobbelte næstsøskendebarn, se under ane nr. 24 og 25; brudens far var fætter til både gommens far og mor! – Et sådant indgifte, ægteskab mellem beslægtede, er typisk for lidt mere frem-trædende bondeslægter: Hvis man har lidt på kistebunden, kan man lige så godt lade det blive inden for slægten; hvem sagde arrangerede ægteskaber – højt?

Rettelser i Herredsfogedslægten

af Kirstin Nørgaard Pedersen, Agernvej 95, 8330 Beder, ☎ 8693 6258. E: kirstin@mail.dk, fra S-33

Jeg er af nogle Peder Pedersens nulevende efterkommere blevet gjort opmærksom på følgende fejl og mangler i min bog Herredsfogedslægten I – II, 2004:

170. JESPER PEDERSEN

I teksten under rækken af børn har der sneget sig en "Karen" ind i stedet for Maren i første og tredjesidste linie. Jesper Pedersens mor nævnt i første linie hed Maren Olufsdatter, og datteren, som er nævnt i tredjesidste linie hed Maren Jespersdatter.

162. Navnet udgår. Skal ændres til 189 Johanne Nielsdatter, som var gift to gange: 189. Johanne Nielsdatter født i Meldgård i Neder Hornbæk. Gift 1. med Peder Nielsen Fogh, født i Skivholme, død efter 1668. Gift 2. med Jens Pedersen Hinge (se teksten vedr. ham under 162). Hendes barn i 1. ægteskab Niels Pedersen Fogh, død i Fajstrup uden livsarvinger, begravet 11/1 1733, og i 2. ægteskab nr. 385. Peder Jensen, samt en søster Kirsten Jensdatter, død i Hallendrup gift med Mogens Nielsen.

526. POUL NIELSEN hans hustru hed Anne Jensdatter, set som gudmor i Lading 1719: Anne Poul Nielsens hustru.

891. PEDER NIELSEN BORUM, født i Borum døbt 23/8 1701, og død i Årslev 1768. Hans kones navn er forkert i bogen. Det rigtige navn er Johanne Sørensdatter, hendes navn ses i slutningen af skiftet efter hendes mand. Ifølge Årslev kirkebog blev 8/10 1728 trolovet Peder Nielsen af Borum og Johanne Sørensdatter i Årslev, og copuleret 21/11 samme år. Johanne Sørensdatter blev begravet i Årslev 12/4 1767.

942. PEDER OLUFSEN, født i Kvottrup døbt 19/6 1736, død sst. 1/8 og begravet 8/8 1794. (En ældre bror med samme navn døde 17 år gammel i 1743).

1226. KIRSTEN RASMUSDATTER, født i Firgårde, døbt 9/10 1692. Trolovet 9/9 1714 med en ung karl fra Nør Vissing. Det er sandsynligt at dette, som er meddelt mig, er rigtigt, idet der er konstateret mangler ved præstens indskrivninger i Dover kirkebog, dels ved hendes dåb, hvor der på den dato står "et drengebarn Christen" og dels ved trolovelsen, hvor han skrev enken Anna Nielsdatters datter i Firgårde i stedet for hendes eget navn. Den unge karl var Jens Rasmussen. De er altså blevet gift tidligere end først antaget og

fik døbt følgende børn: Anne Jensdatter, døbt 16. august 1716 og død efter 1787. Gift 1. Peder Rasmussen og 2. Jens Pedersen i Nr. Vissing. Rasmus Jensen, døbt 11. september 1718 og død 1762 i Svejstrup. Gift med enken Maren Pedersdatter til Svejstrup Østergård. Else Jensdatter, døbt 9. februar 1721. Anders Jensen, født 1723 og begravet 10. februar 1764 i Veng. Gift med Sidsel Marie Jørgensdatter. Han overtog gården i Nr. Vissing efter faderen og var sognefoged. Kirsten Rasmusdatter og Jens Rasmussen døde samme dag. De blev begravet i Veng 30/1 1767.

Tilføjelse:

17. MAREN NIELSDATTER født i Århus 1577, død i Nyborg 9/5 1614. Gift med Hans Sørensen Vejle født i Vejle 1571, død i Nyborg 1622. En datter Mette Hansdatter døde barnløs 1660 i Ålborg. Skiftet efter hende giver oplysning om hendes søskende og halvsøskende og deres børn. En tilføjelse til Herredsfogedslægten vil blive udarbejdet i løbet af vinteren.

Tak for henvendelserne til: Ruth Neumeister, Jytte Pedersen, Niels Sørensen, Tina Sørensen og Jan Løve Østerby.

Min oldemor

af Torben Chr. Larsen, Krogsbøllegård, Krogsbølle Bygade 43, 5450 Otterup, ☎ 6487 1685, fra S-33

I Pilekærsgaard i Dærup, Flemløse Sogn, Båge Herred, fødtes 4/1 1858 en pige, som ved sin dåb fik navnet Birthe Marie Andersen. Hun var ældste barn af gårdmand Anders Pedersen og hustru Karen Olesdatter. Fadderne ved hendes dåb var Søren Larsens hustru i Alenbæk (hun var faster til Birthe Marie) og gårdmand Poul Knudsens hustru, gårdmand Niels Rasmussen, Mikkel Madsen og Søren Hansen, alle af Dærup.

Birthe Marie Andersen gik i skole i Dærup, og hun blev konfirmeret fra Flemløse Kirke i 1872, hvorpå hun kom ud at tjene forskellige steder, som det var skik og brug på den tid. I perioder var hun hjemme hos forældrene og hjælpe til. Men langt om længe blev hun gift 18/10 1889 i Flemløse Kirke med enkemand, træskomand og husmand Niels Larsen fra Ørsted. Fra da af skulle resten af hendes liv med jævne mellemrum blive en lang tung vej.

Niels Larsen var født i Ørsted 20/7 1848. Han var blevet gift i 1874 med Maren Hansdatter fra Turup. De fik 2 sønner: Hans Larsen i 1876 og Lars Larsen i 1884. Maren døde 6/2 1889 af gigtfeber. Niels var nu enkemand med 2 sønner, og det var dengang svært at være ene med 2 børn, så

derfor giftede han sig allerede samme år, 8 måneder efter Marens bortgang.

Birthe Marie Andersen flyttede ved sit giftermål med Niels Larsen ind i hans husmandssted i Ørsted, matrikel nr. 4i Chr. Richardtsvej. I denne ejendom fødtes deres børn med få års mellemrum. 17/6 1890 fik de en dødfødt pige. 1/6 1891 fødtes Maren Johanne. Hun døde i Odense 1969. 18/8 1892 fødtes Peter Anders. Han døde i Brylle i 1968. 31/7 fødtes Karen, som i 1901 kom til Brejning Kvindeasyl ved Vejle, hvor hun døde 1911. 31/3 1895 fødtes Christoffer. Han døde i Næsby 1941. 13/1 1897 fødtes Anna Kirstine. Hun døde i Næsby i 1966. Hun er min farmor. 6/6 fødtes Marie Jenny. Hun døde i Næsby i 1978.

Og endelig 15/2 1901 fødtes på Årup Sygehus en lille dreng, som var meget svag. Han blev døbt på sygehuset kort tid efter fødselen og fik navnet Johannes Valdemar. Denne sidste fødsel var ikke uden komplikationer og havde nær kostet Birthe Marie livet. Hun var efter fødslen længe indlagt på Årup Sygehus og kunne derfor ikke passe den lille svagelige dreng. Han kom i pleje hos bagermester Johannes Christensen i Årup og døde en måned senere.

I begyndelsen af 1902 var Niels Larsen begyndt at skranke helbredsmæssigt og var en tid sengeliggende. 19/10 1902 døde han af en hjerneblødning og blev begravet fra Ørsted Kirke 29/10 1902.

Niels Larsens ældste søn Hans var i 1899 blevet gift i Ørsted Kirke med Karen Larsen fra Grimsbjerg. De købte et lille husmandssted i Hestehaven og fik 2 børn inden de i marts 1902 emigrerede til USA sammen med hendes forældre. Forbindelsen med familien forsvandt sporløst, indtil jeg ved et grundigt forskningsarbejde i 1984 fandt efterkommere i Iowa.

Det var et hårdt slag for Birthe Marie først at have mistet 2 børn og så sin mand.. Hun havde nu 5 ukonfirmerede børn at skulle tage vare på foruden stedsønnen Lars og datteren på Brejning. De havde indtil nu levet sparsommeligt, men nu kom fattigdommen med jævne mellemrum til rigtig at banke på. Birthe Marie fik lov til at sidde i uskiftet bo, men kunne ikke i længden klare husmandsstedet, der havde en jordlod på ca. 6 skp. ld. I december 1905 solgte hun stedet til murer Jørgen Nielsen for en sum af kr. 8.000. Hun fik kr. 1.000 i udbetaling, og resten skulle falde til terminerne.

Birthe Marie flyttede derefter sammen med sine børn til Dærup Skov, (det nuværende Dærup Grave) i et lille hus, som hendes bror gårdmand Peter Andersen i Pilekærgård havde skaffet hende. De penge Birthe Marie fik for husmandsstedet i Ørsted fik hurtigt ben at gå på. Hun havde ikke begreb om økonomi, og hun var typen, der kunne undvære alt. Hun var trods modgang en glad og positiv natur, som var tilfreds med lidt, og hun sørgede godt for sine børn.

Hun var samler af gamle sange og skilingsviser, som hun nedskrev i en bog og gik og sang snart ved hver en lejlighed og ikke mindst for sine børn. Bogen har eksisteret i familien op til vore dage, men i dag ved vi ikke, hvor den er. En vise, som har været sunget gennem generationer er "Krybskyttevisen", eller som den også hedder "Krybskytten fra Nederskoven".

Birthe Marie fik megen hjælp fra sin bror, især i de perioder, hvor økonomien var aller værst. Engang, da hun var på besøg hjemme på Pilekærgård, var hun pludselig borte fra stuen og man hørte det pusle for ikke at sige larne oppe på loftet. Peter Andersen gik ud i gangen og så øverst på trappen Birthe Marie stå og bakse med et gammelt klædeskab, som hun var ved at smide ud over trappen. Peter Andersen sagde: "Jamen Bert-Mari, hvad laver du dog, og hvad skal du med det gamle skab?". Hun svarede ham: "Det er mit og det skal med ud til Skovhuset og brændes. Det er ikke mere værd og jeg har ikke mere brænde". "Ikke tale om", sagde Peter Andersen, "lad mig købe det af dig, og så har du penge til at købe brænde for". Det blev skabets redning. Det blev mange år senere sat i stand og findes stadigvæk i familien.

Birthes Maries ældste datter Johanne fik på et tidspunkt plads ude i Odense. Hun kom i huset. Engang skrev Birthe Marie et brev til hende og spurgte, om hun ikke ville betale porto, når brevet kom frem, (det var 20 øre) for hun skyldte kr. 12,50 i husleje. De skulle skaffes først. Senere skriver hun, at hun skulle spare sammen til et par sko til sig selv, da de gamle sko var blevet for slette.

Birthe Marie var altid glad for et besøg, og mange kom og så til hende og børnene. Som årene gik, var både Johanne, Peter og Christoffer konfirmeret og var i plads rundt omkring, så hun kun havde de to yngste, Anna og Marie hjemme. Det lettede på den daglige husholdning. Anna og Marie gik i skole i Dærup og kom tit hjem på Pilekærgård til deres to morbrødre, Peter Andersen og Ole, en ugift bror, som boede hjemme altid, og til deres gamle bedstemor Karen Olesdatter. Her spiste de tit deres middagsmad. Deres morbror Ole legede ofte med dem, når de var kommet fra skole og inden de spiste.

Birthe Maries yngste bror Christian boede på Lundsberg, og hans datter Anna har fortalt mig, at hun tit gik ud til Skovhuset og besøgte faster Birthe Marie og kusinerne. Af og til om søndagen fik de

saftvand og en sjælden gang kage til. Og hun kunne mindes sin fasters æbleflæk og hvedebrød.

Det skete af og til, at Birthe Marie var barnepige for sin brors børn på Lundsberg. Med sit grå sjal over skulderen fæstet med en nål og et stort hovedtørklæde gik hun fra Skovhuset sammen med Anna og Marie op på bjerget, som hun sagde, for at passe Carl, Anders Peter og Anna, når Stine og Christian Lundsberg skulle i byen. På turen har de mange gange gået i vejkanterne og sunget de gamle viser og sange. Det var med til at holde humøret og tempoet oppe. Samme tur tog alle tre tit over til Køng til moster Karen (Birthe Maries søster), Karen Jensen gift med Jørgen Jensen på Toftegård.

Det kunne af og til hænde i de sparsomme år, at Peter Andersen kom ned til sin søster med et får med lam, så kunne hun slagte lammene. Og når der var slagting af gris, faldt der tit lidt sulemad af til Skovhuset.

Birthe Marie havde sit store savn af sin datter Karen. Hun var blevet trykket ved fødslen og var blevet åndssvag, derfor var hun anbragt udenfor hjemmet. I 1901 var hun kommet til Brejning. I de 10 år lille Karen var i Brejning, var det kun meget få gange, hun var oppe at se til hende. Men en brevveksling fandt sted mellem Birthe Marie og Karens plejer på Brejning. Jeg har et brev fra d. 4/6 1909, hvori Birthe Marie takker overlægen for en meddelelse om Karens tilstand, efter at hun havde været syg, men nu var lidt i bedring. I brevet bebrejder hun sig selv overfor lægen, at hun ikke kunne komme derop, for, som hun skrev, rejsen er lang, og jeg har så dårlig råd. Til Karens 15 års fødselsdag sendte hun en lille pakke med godter og et lille brev dateret 29/7 1909.

Det var Birthes Maries svigerinde i Ørsted "gamle Ane", som var værge for lille Karen, og jeg har en række breve skrevet af Ane til Karen gennem de 10 år. 14/12 1911 blev Karen indlagt på sygehuset med krampeanfald. Hun var blevet meget svag og havde høj feber og 2 dage efter døde

hun. Hun blev begravet på institutionens egen kirkegård i Brejning. Birthe Marie var ikke med til begravelsen.

I 1913 bor den ældste datter Johanne i Odense, Peter er soldat i Odense og Anna og Marie har fået plads i Odense, så de ville gerne have deres mor derud at bo. Langt om længe sagde hun ja, da hun gerne ville være i nærheden af sine børn. Hun solgte Skovhuset 29/4 1913 for kr. 1.500 til overtagelse 11/6 1913 til arbejdsmand Carl Jensen og Marie Jensen.

Jeg er selv i 1980'erne kommet hos Marie Jensen, som stadigvæk boede i huset på det tidspunkt. I haven stod det gamle pæretræ, som Birthe Marie og børnene har nydt frugterne af godt 75 år tidligere, og det satte tanker i gang hos mig. Jeg kan indskyde, at husmandsstedet i Ørsted, som Birthe Marie solgte til murer Jørgen Nielsen i 1905, senere blev solgt til hendes stedsøn Lars Larsen. Han var gårdmand og vognmand. Mange kan endnu huske Lars og Anna Larsen, som på deres ældre dage, kom til at bo i det gule aftægtshus oppe ved vejen. Et hus som Lars lod bygge. Lars døde i 1963 og Anna i 1970. Begge er begravet på Ørsted Kirkegård.

Birthe Marie, Anna og Marie kom til at bo på Sdr. Boulevard 38 i Odense, nær Odense Å. Anna og Marie fik arbejde på Fyens Konservesfabrik.

5/5 1915 blev Johanne gift i Ansgar Kirke i Odense. Jeg har et bryllupsbillede taget i gården til nr. 38, hvor familien boede. Familien fra Dærup og Lundsberg er sammen med Birthe Marie på billedet. Det skulle blive hendes sidste lyspunkt af familiebegivenheder.

Et hårdt og slidsomt liv havde sat sine spor. Hun var blevet gammel, selvom hun kun var sidst i halvtredserne. Gigt og andre småskavanker var årsag til, at hun i de sidste år jævnlig var sengeliggende. I 1917 fik hun en meget slem tandbyld, som man af en eller anden årsag ikke fik

bugt med. Til sidst fik hun kræft i kæben, og hun led ganske meget. Kræften bredte sig mere og mere, og 22/8 1918 døde hun efter et langt og smertefuldt sygeleje. Hun blev begravet 27/8 1918 på Assistents Kirkegård i Odense langt fra sin elskede mand i Ørsted.

Jeg har her i korte træk prøvet at fortælle lidt om min oldemor. Noget har jeg har fået fortalt, og gennem breve og andre papirer kan man fornemme lidt om den tid, hun levede i. Det er blevet brudstykker af et liv – om en kvinde, der ikke ville give op, før sygdommen gjorde en ende på det.

En stum matros

af Kurt Kermit Nielsen, Møllevangs Alle 93, 8210 Århus V, ☎ 8610 6046.
E: kkn@nypost.dk, fra S-33

[Uddrag nr. 1388]

Fra Muncheberg, Skanderborg. [9 sider – spændende sag, da afhørte har udgivet sig som en stum Matros, se følgende]. Udskrift af Dom afsagt ved Skanderborg Birketing den 14 Juni 1798 over Arrestanten Christen Andersen. Overværende Christopher Dresler og Jens Alrøe, Skanderborg. Fremgår, at medens personen som kalder sig Christen Andersen, i sidste Faste, opholdt sig 4 Nætter i Illerup, blev der fra Smeden i Alken stjålet et stykke Stangjern. Ved dennes eftersøgning har Jørgen Jensen i Biestrup tilstået, at han af en ubekendt har købt et sådant for 18 sk, hvilket stykke han ved eftervejningen sagde, vejede et lispund, men da han havde anvendt dette, betalte han i stedet Smeden 3 mk 8 sk. Arrestanten nægtede først, at kende noget til Jernet, men tilstod senere. Også afhøring af Smeden Jens Christensen i Alken, nævner desuden ulovligt Skyderi i Illerup, ligesom hans angivelser om fødested, tilholdssted betegnes som åbenbar usandhed. Angav at han var 34 år, medens Stokkemændene vurderede ham til, at han vist var 30 år. Kendes for ret, at Arrestanten, efter forordningen af 20 Februar 1789 hensættes til arbejde i Viborg Tugthus i 4 Måneder, samt betale til Jens

Christensen det han endnu mangler i det frastjålne Jern med 1 mk 12 sk, desuden for omkostningerne. 14 Juni 1798.

Påtegnet: Arrestanten var ikke fornøjet med Dommen, og ønskede den indstævnet for Landstinget. Desuden om forkyndelsen, og kvittering af 10 Juli 1798 fra Båds-gård om modtagelsen i Viborg Tugthus.

[Uddrag nr. 1389]

Fra H Myller, Voer Præstegård. [2 enslydende bilag – se forrige]. Nærværende maalløse og uden al tvivl tillige døve Menneske, som skriver navn A A S Hombek, har ved at tegne en Kridt streg på Bordet, ladet tilkendegive, at han som Matros har været i Tyrkisk Fangenskab, hvor hans Tunge er blevet afskåret. Tillige har han saavel med tegn som med Bogstaver anmodet Præsten om, at give ham en seddel eller anbefaling til enhver forekommende, især om Husly og Natteleje. Haaber at enhver af hans heromkring bekendte medborgere vil vise medlidenhed og barmhjertighed mod denne ynkværdige medbroder, som han ellers intet kender til, men efter kærligheds budskabet tror og haaber han det bedste om ham. Sluttes: "Allerkiæreste

Guds Børn ynkes over mig Elendige Menneske, og Meddel mig en liden gave. Jeg kan intet Tale med noget Menneske, fordi min Tunge er mig afskåren af Fienderne, og min Hørelse er mig og berøvet. O! wee O! wee" [Se næste]. 8 April 1798.

[Uddrag nr. 1390]

Fra Muncheberg, Skanderborg. [Se forrige - 5 sider]. I overværelse af Jens Alrø og Jens Jensen af Skanderborg, blev afholdt forhør på Tingstuen over en i dag, i Illerup anholdt, og til Arresten indbragt person, som i aftes, med en Pistol, skød under Anders Jørgensens Gårds tag i Illerup, hvorved der lettelig kunne være opstået Ild i samme. Nævner Husmændene Laurs Thomasen og Peder Sejersen, og tillige Husmand Rasmus Laursen i Alken. Fremgår, at den arresterede navngiver sig som Christen Andersen, 34 år gammel. Ved undersøgelse af hans ejendele, har han de i forrige omtalte 2 skrivelser fra Præsten J Myller i Voer, forsynet med Signeter, hvor han navngav sig som A A S Hornbech, som skal have fået Tungen afskåret. På tilspørgende, forklarede Arrestanten, at en Præst ved navn Møller i Vensyssel hen ved Mariager havde skrevet den og leveret ham den til at tigge

med, der var skrevet to, for at han kunne have et, når det andet blev opslidt, men Arrestanten havde selv forsegle dem da Præsten ej havde tid. 25 April 1798.

[Uddrag nr. 1391]

Fra Muncheberg og Tolstrup, Skanderborg. [Se forrige - 16 sider]. Retten sat i overværelse af Christopher Dresler og Søren Drejer, Skanderborg, efter begæring af Procurator Borksenius, som befalet Actor mod den arresterede Christen Andersen. Omhandler de i forrige omtalte Tyverier og skydning i Illerup. Diverse udsættelser og afhøringer af navngivne vidner etc. 8 Maj 1798.

Han erklærer sig senere fornøjet med dommen, og den 10 juli 1798 kvitteres for hans indsættelse i Viborg Tugthus.

Kilde:

Kurt Kermit Nielsens kildeuddrag nr. 1388-91 af:

Skanderborg og Åkjær Amter 1661 – 1799. Indkomne Breve m m vedr. Hjelmslev, Gern, Vor og Tyrsting Herreder samt Horsens og Skanderborg Købstæder. År 1798. (Landsarkivet i Viborg. B 5 C – 177.)

Trabjergslægten – en status

af OBK, fra S-33

Den såkaldte Trabjergslægt har sit udspring i en af middelalderens gårde i landsbyen Trabjerg i Borbjerg Sogn lidt nordøst for Holstebro¹⁾, formentlig fra Søndergård, en selvejergård, som gik ud af slægtens eje i 1609.²⁾

Gennem mere end et hundrede år har denne slægt været genstand for slægtsforskernes store interesse. I litteraturen finder vi første gang slægten behandlet i Oluf Nielsens bog om Hjerm og Ginding Herreder. Han giver her en omtale af slægtens centrale person, herredsfogeden i Ginding Herred, Anders Jepsen, efter hvem der holdtes skifte 1557, samt af hans fader Jep

Christensen og farfader Christen Jepsen. Endvidere en omtale af Anders Jepsens søn, Niels Andersen, som døde nogle år før faderen i 1554, og af Niels Andersens datter, "fru Karen".³⁾

I 1925 udgav Jens Abildtrup sin bog om Abildtrupgård, beliggende i Vorgod Sogn, godt 30 km syd for Holstebro. På denne selvejergård boede en slægt, som førte navnet Hvid. Den ældst kendte person var Anders Hvid, som nævnes sidste gang i kilderne i 1498. Derefter følger i første halvdel af 1500-tallet hans søn, Niels Andersen Hvid, som havde en lang række børn.⁴⁾

Christen Jepsen, 6. maj 1486, (Repertorium 5878)

Jens Abildtrup havde en teori om, at denne Anders Hvid i Abildtrup senere flyttede til Trabjerg, og at han var identisk med herredsfogeden Anders Jepsen i Trabjerg. Han underbyggede teorien med en inddragelse af sognepræsten i Holstebro, mester Mads Hvid, som i 1542 var hos kongen samme dag som Anders Jepsen. De var i København for at frikøbe deres selvejergods efter Skipper Klements fejden. Anders Jepsen for sit bondegods i Nørrejylland, og Mads Hvid for sit, sin moders og medarvingers bondegods i Hardsyssel.⁵⁾ Mads Hvid, moder og medarvinger benævnes som Jep Christensens arvinger, men der står intet om, hvor Jep Christensen havde boet. Men formuleringen og omtalen af Jep Christensen plus sammenfaldet af dato for besøget hos kongen fik Jens Abildtrup til at konkludere,

at Mads Hvid og Anders Jepsen var brødre, og sønner af Jep Christensen i Trabjerg. Specielt da han kunne dokumentere, at Anders Jepsens påståede broder, mester Mads Hvid, førte patronymet Ibsen, som i samtiden var det samme som Jepsen.⁶⁾ Altså en klar bestyrkelse af teorien, mente Jens Abildtrup.

I en artikel i Hardsyssels Aarvog 1944 blev Jens Abildtrups teori dog afvist af L. P. Borberg, som havde undersøgt sagen i samarbejde med

personal- og hjemstavnshistorikeren J. C. Hansen.⁷⁾ Denne artikel havde imidlertid ikke ændret Jens Abildtrups opfattelse, da han i 1951 udgav anden del af sin bog om "Slægten Abildtrup". Heri fastholdt han sin teori, og fremhævede endnu en

Jep Christensen, 6. maj 1486, (Repertorium 5878)

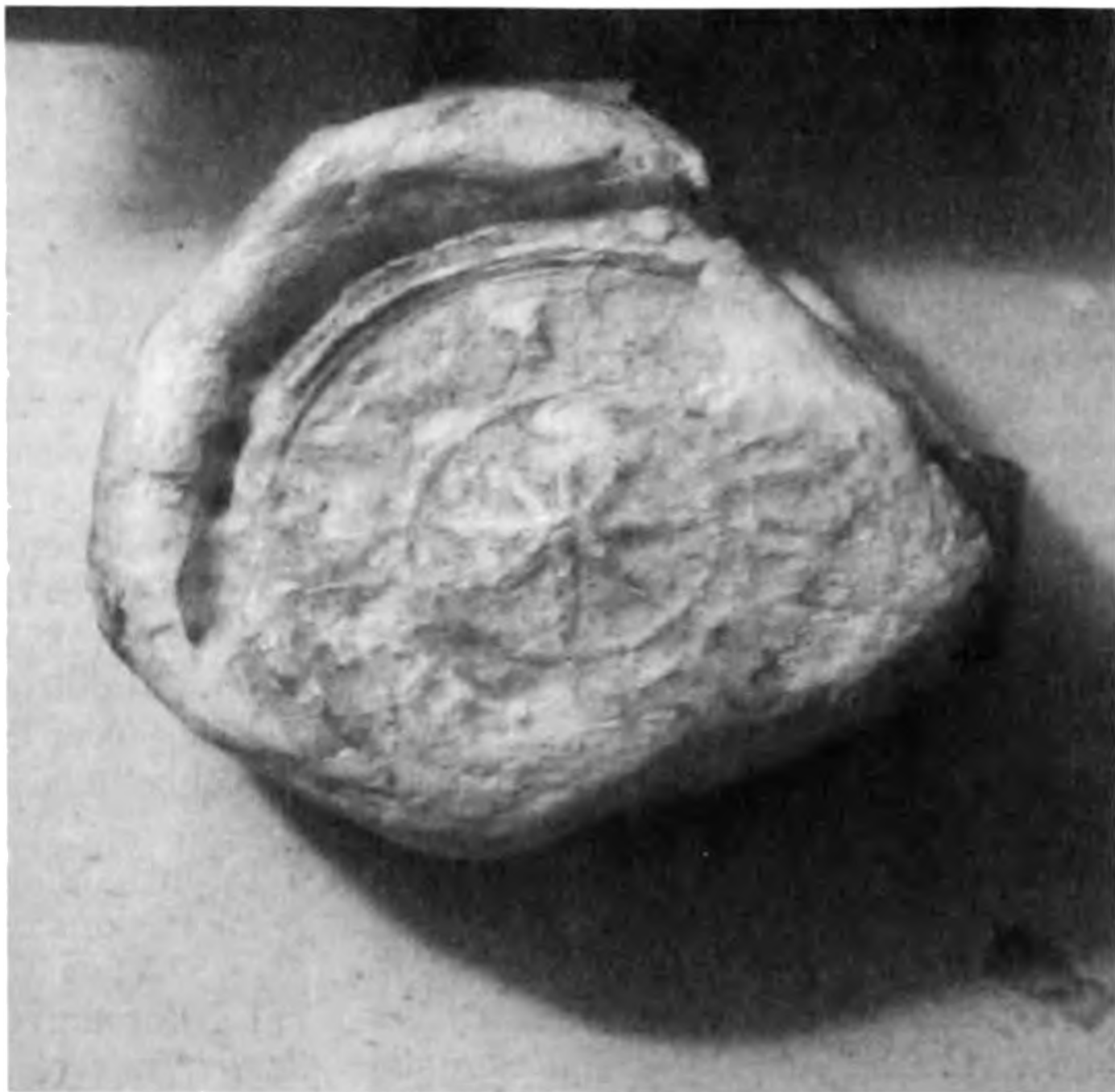
gang broderskabet mellem Anders Jepsen og Mads Hvid.

Ved en nærmere undersøgelse af kronologien i sagen blev jeg dog overbevist om, at der måtte være mindst en generation til forskel rent aldersmæssigt mellem Anders Jepsen i Trabjerg og mester Mads Hvid i Holstebro, således at de næppe kunne anses for at være brødre. Og ved en nøjere gennemgang af kilde-materialet lykkedes det mig i 1996 at finde en kopi af skiftet 1557 efter Anders Jepsen indført i "Rigens Forfølgings-bog", da arvingerne søgte at opnå låsebrev og kongelig stadfæstelse på Anders Jepsens efterladte selvejergods.⁸⁾

Af dette skifte fremgik, at Anders Jepsens arvinger var enken Margrethe Christensdatter samt deres 5 børn, nemlig 1 søn og 4 døtre. Sønnen Niels Andersen var dog død, og hans arvelod tilfaldt derfor hans eneste barn, datteren Karen Nielsdatter. Niels Andersens hustru Kirsten Andersdatter overlevede ham, og hendes fader Anders Poulsen i Lund var værge for datterdatteren.

Fra Jens Abildtrups bøger ved vi, at Niels Andersen Hvid i Abildtrup efterlod sig enken Birgitte Christensdatter samt en lang række børn.

Vi står altså her med to efterlevende hustruer, dels Kirsten Andersdatter i Trabjerg med en datter, og dels Birgitte Christensdatter i Abildtrup med en flok børn, og det må således være dokumenteret, at Niels Andersen i Trabjerg ikke er identisk med Niels Andersen Hvid i Abildtrup. Samtidig må det være godt-

Anders Jepsen, 21. marts 1510, (Repertorium 11497)

gjort til al sandsynlighed, at de to fædre Anders Jepsen i Trabjerg og Anders Hvid i Abildtrup heller ikke er identiske.

Sammen med Jens V. Olsen i Roskilde har jeg i mange år forsket i denne Trabjergslægt, og resultaterne har vi nu besluttet at offentliggøre som en status over, hvor langt vi er nået. Forskningen har bl.a. ledt os frem til den konklusion, at mester Mads Hvid formodentlig er en søstersøn til Anders Jepsen i Trabjerg. Se bl.a. på Jens V. Olsens nedennævnte hjemmeside afskrift af skøde 1543 i Rigens Forfølgingsbog.⁹⁾

Jens V. Olsen har på sin hjemmeside <http://jvo.dk/Trabjerg/> fremlagt skematiske opstillinger af de ældste led i Trabjergslægten, i Hvidslægten fra Abildtrup, og i andre Hvidslægter fra Amtrup i Snebjerg Sogn og fra Holstebro. Endvidere skemaer over Quie og Aal slægterne, som også har tilknytning til de ældste led i Trabjergslægten.

Skemaerne er forsynede med omhyggelige kildehenvisninger, og med indscanninger af de vigtigste dokumenter, dels i trykt og dels i håndskrevet format. Og endelig har Jens V. Olsen fotograferet bomærkeseglene, som vi fandt i sommers, for Anders Jepsens fader Jep Christensen og farfar Christen Jepsen. Desuden et segl for Anders Jepsen selv, bestående af en otteoddet stjerne.

Dette sidste segl med den otteoddede stjerne minder jo mere om et adeligt våbenmærke end et bomærkesegl, men det er yderst usikkert, om det er Anders Jepsens personlige segl, eller evt. hans embedssegel som herredsfoged i Ginding Herred. Et interessant emne at forske videre i!!

Jens V. Olsen gør også opmærksom på en meget ofte gentaget fejl i diverse slægtsbøger, hvoraf det fremgår, at Anders Jepsens slægt kan føres langt tilbage gennem Gyldenstierneslægten, idet Anders Jepsens oldefar Poul Quie skulle være søn af Niels Quie og Inger Nielsdatter Gyldenstjerne. Omtalen af dette ægteskab beror imidlertid på en fejl, som stammer fra Oluf Nielsens bog *Gamle Jydske Tingsvidner*, og på trods af at Oluf Nielsen selv bringer en rettelse bag i bogen, har mange læsere ikke opdaget det.¹⁰⁾

Men nu har Jens V. Olsen opstillet den rigtige tavle, hvoraf ses, at det ikke var Niels Quie, men derimod hans søn Peder Quie, der var gift med Inger Nielsdatter. Peder Quie var bror til Anders Jepsens oldefar Poul Quie, og dermed bortfalder Anders Jepsens afstamning fra Gyldenstjerne. Og ikke nok med det, Inger Nielsdatter var slet ikke en Gyldenstjerne, men datter af Niels Jepsen af Elkjær, som var af en ukendt adelsslægt.¹¹⁾

Vi håber med denne offentliggørelse, at det må lykkes at få revideret de mange fejlagtige stamtavler over Trabjergslægten og Abildtrupslægten, som er blevet fremlagt gennem årene, men det er nok et fromt ønske. Nu har vi i hvert fald givet vores bidrag til at få rettet op på tingene.

Noter.

- 1) Lise Bender Jørgensen og Palle Eriksen: *Trabjerg. En vestjysk landsby fra vikingetiden*, i Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter, XXXI:1, 1995. Jørgen R. Rømer: "Gammel" og "Ny" Trabjerg i Borbjerg sogn – en landsby fra vikingetid til 1996, i Holstebro Museums Årsskrift 1996, s. 15-33.
- 2) *Viborg Landstings Dombøger 1617B og C. Udtog af dommene*. Ved Poul Rasmussen, Viborg 1980, s.154.
- 3) Oluf Nielsen: *Historisk-topografiske Efterretninger om Hjerm og Ginding Herreder*. København 1895, s. 164-73.
- 4) Jens Abildtrup: *Abildtrupgaard og dens Beboere*. Struer 1925.
- 5) Kancelliets Brevbøger, 1. december 1542.
- 6) J. Kinch: *M. Mads Hvid*, i Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, 9. bd., 1882-83, s. 57-72 og 372-73.
- 7) L.P.Borberg: *Om den gamle Selvejerbondeæt i Trabjerg, Borbjerg Sogn – urigtigt kaldet "Hvid"*, i Hardsyssels Aarbog, 38. bd., 1944, s. 121-50.
- 8) Ole Bech Knudsen: *Trabjerg-slægten – nogle kildekritiske betragtninger*, i Slægten nr. 7, 1993, s. 42-43. Anton Blaabjerg: *Nyt om "Trabjerg-slægten"*, i Slægten nr. 13, 1996, s. 44-46. Ole Bech Knudsen: *Trabjerg-slægten og Abildtrup-slægten*, i Slægten nr. 14, 1996, s. 41-46.
- 9) (RA). Kongens Retterting, Rigens Forfølgingsbog 1559-63, fol. 400a-b.
- 10) Oluf Nielsen: *Gamle Jydske Tingsvidner*, Kbh. 1882/reprotryk 1977, s. 16 og rettelser s. 172.
- 11) Lise Selvig Olsen: *Jakob Nielsen Gyldenstiernes efterslægt – fra højadel til lavadel ca. 1320-1550*, i Personalhistorisk Tidsskrift 2003, s. 77-78.

Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger

SSF - udgiver som bindeled til de 36 medlemsforeninger og deres knap 4.500 medlemmer først og fremmest bladet **SLÆGTEN**, *Forum for slægtshistorie*, to gange årligt, 1.1. og 1.7. Foruden programmer fra de slægtshistoriske foreninger bringes meddelelser fra SSF, referat fra årsmødet samt nyttige artikler, råd og vejledninger.

Redaktør: Birte Steffensen, Teglgårdvej 36, 7451 Sunds, ☎ 9714 1323.

E: tippe@post.tele.dk

Kasserer: Ole Bech Knudsen, Jyllands Allé 2, 3. tv., 8000 Århus C, ☎ 8611 5547.

Giro: 094-5587. E: obk.aarhus@mail.stofanet.dk

Ekspedition: Anton Blaabjerg, Fredensgade 38, 8800 Viborg, ☎ 8661 0436.

E: blaab@webspeed.dk

Som tillæg til **SLÆGTEN** - uden for abonnementet - er udgivet følgende særpublikationer v/forlagsredaktør Anton Blaabjerg, se adresse herover.

1 *Slægtsforskning - din Danmarkshistorie.* (ISBN 87-90331-26-5) 6. udg., 2002, 18 s., 10 kr.

Kort introduktion til slægtsforskning, de nødvendige grundbegreber og lidt af bibliotekernes litteratur præsenteres. Aktuell adresseliste omfattende de statslige arkiver og de slægtshistoriske foreninger i og uden for SSF.

2 *Slægtsforskere: Lad os hige og søge i bøgerne!* (ISBN 87-90331-27-3) 5. udg., 2002, 48 s., 25 kr.

Præsentation af godt 500 titler af den rigelige litteratur for slægtsforskere.

3 *Sognefoged, lægdsmand og Dannebrogsmænd.* (ISBN 87-90331-25-7) 3. udg., 2002, 36 s., 25 kr.

Ud fra den store sognefoged-forordning 1791 fortælles om denne lokale myndighedspersons arbejdsområder. Desuden oplyses om hvervet som lægdsmand samt om Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Hvor findes brikkerne til historien om sognefogeden og Dannebrogsmanden.

4 *Slægtsforskere: Lad os vedgå arv og gæld!* (ISBN 87-90331-30-3) 5. udg., 2003, 36 s., 25 kr.

Hjælpemiddel til studiet af skifter, en ordliste med forklaring på mange af skifternes gamle ord og begreber, en artikel om afholdelse af skifte, en oversigt over de myndigheder, der skiftede, og en litteraturliste.

5 *Sogn, herred - kirkebøgerne på Statens Arkiver.* (ISBN 87-90331-39-7) 7. udg., 2006, 80 s., 30 kr.

Find de rigtige mikrokort med kirkebogen fra det rette sogn, herred og amt! Pastora-ternes/sognenes numre og kirkebøgernes begyndelsesår. Oversigt over flere end 150 afskrifter/registre til kirkebøger m.m.

6 *Slægtsforskere: Lad os stå vagt og værne!* (ISBN 87-90331-36-2) 4. udg., 2003, 52 s., 25 kr.

Militære emner, f.eks. lægdsruller og disses forkortelser, det militære sprog, introduktion til Forsvarets Arkiver, krigsdeltagermedaljer mv.

7 *Gemmesider - fra nr. 1-10 (1990-94).* (ISBN 87-90331-12-5) 88 s., 25 kr.

Genoptryk af "bevaringsværdige" artikler fra **SLÆGTENs** første numre.

8 *Nutiden og Valdemar Sejr. Slægtsforskning og Danmarks historie.* Af Anton Blaabjerg. (ISBN 87-90331-13-3) 2000, 90 s., 25 kr.

55 slægtslinjer viser forbindelsen til nutiden, kendte og ukendte: Hans H. Worsøe, advokaten og industrimanden Christian Kjær, tekstil-familien Damgaard, politiker-familien Dahlgaard, søstrene Dallerup, Poul Henningsen og Sten Hegeler samt mange slægtsforskere.

Uth Kirke i Bjerre Herred. (Fot. BS)

Bladet SLÆGTENS gemmesider udgives af Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger. Red.: Birte Steffensen og Anton Blaabjerg. Stof herfra må benyttes med kildeangivelse, hele artikler eller større dele deraf dog kun efter tilladelse.
ISBN nr. 978-87-90331-43-6.

*Forside: Epitafium over Holger Ottosen Rosenkrantz i Uth Kirke, teksten i øverste ramme i afskrift: AAR EEFTER GUDS BYRD MDLVIII LOD KARREN GYLDENSTERN SALIG HOLGER ROSENKRANZIS TIL BOLVER GIØRE OG INDSETTE DENNE TAFLE UDI WODT KIRKE SOM ER TERIS OG BEGGE TERIS BØRNS CONTERFED OC SEXTEN ANNER. Teksten i nederste ramme i afskrift: SAA HAFVER OC FORBEMELTE KARREN GYLDENSTERNE GUDE TIL ÆRRE ET AAR EFTER HINDES SALLIGE HUSBUNS DØDELIKE AFGANG MDLXXV AF GRUND PAA NY LADET OPBØGGE DENNE KERCKE. (Fot. BS)
Se artikel side 4.*